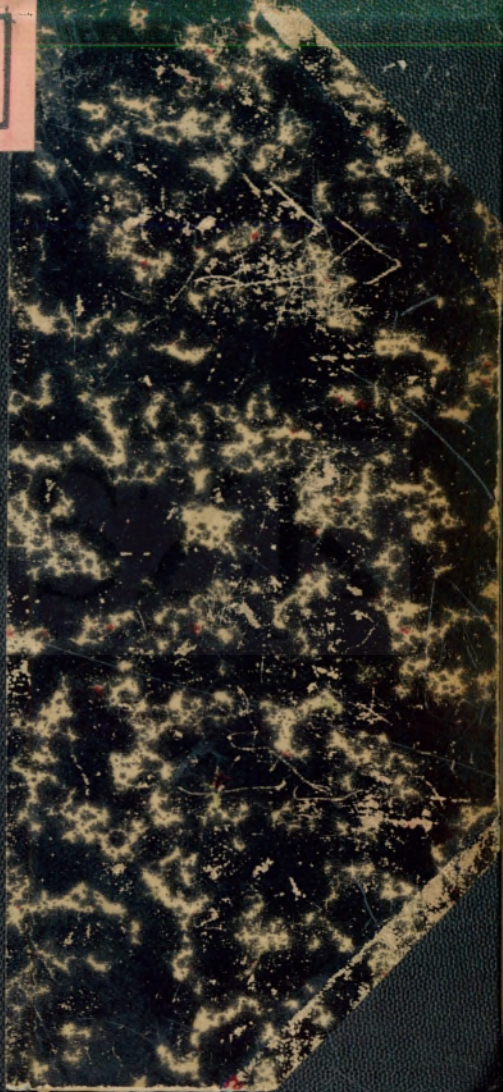

12097

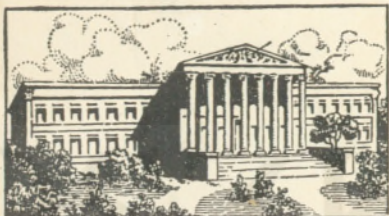
III.

WILHELM GÖTTSCHE LOWE

KÖNIGTUM

157.

**MAGYAR NEMZETI MUZEUM
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA**

OLVASÓTERMI KÉZIKÖNYVTÁR

018811

KIKÖLCSÖNÖZNI NEM SZABAD

Hung. l.

← Egyes szám ára 30 fillér. →

348. 2

MAGYAR KÖNYVTÁR.

SZERKESZTI: RADÓ ANTAL.

158

AZ IDŐGÉP.

IRTA

H. G. WELLS.

FORDITOTTA

MIKES LAJOS.

MINDEN FÜZET EGYENKÉNT KAPHATÓ.

LAMPEL RÓBERT (Wodianer F. és Fiai)

CO., ÉS KIR. UDV. KÖNYVKEZELÉSE BUDAPESTEN, ANDRÁSSY ÚT 21. SZÁM ALATT.

Minden hó 1-én és 15-én új füzet jelenik meg.

„Magyar Könyvtár“

Szerkeszti: RADÓ ANTAL.

Az 1900. februárig megjelent füzetek a következők:

A dőlt betűkkel nyomtatott nevek a fordítót, illetve közrebocsátót jelzik.

A csillaggal jelzett művek szindarabok.

- *1. **Katona, Bánk bán.** *Beőthy Zs.*
2. **Maupassant.** Apró elbeszélések. *Tóth Béla.*
3. **Berzsenyi Dániel** Válogatott ódái.
4. **Coppée.** Kovácsok sztrájkja és egyéb elb. költem. *Radó Antal.*
- *5. **Kisfaludy K.** A kérők. *Beőthy Zs.*
6. **Sipulusz.** Humoreszkek.
7. **De Amicis.** A bor. *Tóth B.*
8. **Zrínyi.** Szigeti veszedelem.
- *9. **Du Maurier-Potter.** Trilby. *Fái B.*
10. **Csokonai.** Dorottya. *Négyesy.*
- 11—12. **Arany János** válogatott balladái. (Iskolai kiadás.) *Riedl.*
13. Olasz elbeszélők tára. *Radó.*
14. **Petőfi.** Uti rajzok.
- *15. **Dumas Sándor.** A kaméliás hölgy. *Szemere A.*
16. **Szomaházy I.** Légyott háromban.
17. Francia elbeszélők tára. *Ambrus Zoltán.*
- *18. **Rovetta.** A becsstelenek. *Radó*
19. **Kisfaludy Károly** válogatott költeményei. *Bánóczy József.*
- *20—21. **Shakespeare** Szentiván-éji álom. *Arany J.* (Isk. kiadás.)
22. **Kármán.** Fanni hagyományai. *Bánóczy József.*
- *23. **Byron.** Manfréd. *Abrányi E.*
24. **Agai Adolf.** Viola Vera.
- *25. **Sardou-Najac.** Válgunk el. *Fái Béla.*
26. **Deák Ferencz** 1861-iki első felirati beszéde.
- *27. **Aischylos.** A lelánczolt Prometheus. *Zilahy Károly.*
28. **Bárony István.** Vadász-történetek.
- *29. **Murger-Barrière.** Bohémélet. *Radó A.*
30. Béla király névtelen jegyzőjének könyve. *Szabó—Mika.*
- *31. **Molière.** Dandin György. *Hevesi Sándor.*
32. **Gracza.** 1848. márczius 15.
33. **Bourget.** Három elbeszélés. *Hevesi Sándor.*
34. **Szabolcska M.** Versek.
35. **Turgenyev.** Az ötödik kerék. *Szabóné Nogáll J.*
36. **Kossuth Lajos** 1848. július 11-iki beszéde.
37. **Flammarion Camille.** Csillagos esték. *Tóth B.*
- *38. **Tóth Kálmán.** A király házassodik.
39. **Droz Gusztáv.** Az úr, az asszony és a baba. *Béri Gyula.*
40. **Vértessy Arnold.** Kisvárosi történetek.
- *41. **Ibsen.** A népgyűlölő. *Vikár Béla.*
42. A kuruczvilág költészete. *Kardos A.*
- *43. **Schiller.** A messinai menyasszony. *Váradai Antal.*
44. **Petőfi Sándor.** Elbeszélések és hírlapi cikkek.
45. **Poe.** Rejtelmes történetek. *Tolnai Vilmos.*
46. **Jókai Mór.** Emlékbeszéd Rudolf trónörököséről.
47. **Kozma Andor.** Vig elbeszélések.
48. **Butti E. A.** Az erkölcstelen. *Tóth B.*
49. **Petőfiné Szendrei Julia** naplója és levelei Térey Marihoz. Jókai előszavával.
50. **Tennyson.** Arden Enoch. *Lőrinczi (Lehr) Zs.*
51. **Murai Károly.** Huszárszelem.
52. Magyar népballadák. *Morvay.*
- *53. **Cavallotti.** Énekek éneke. *Radó Antal.*
54. **Fáy András** válogatott meséi. *Badics Ferencz.*
55. **Salagub gróf.** A medve. *Ambrozovics D.*
56. **Ambrus Zoltán.** Hajótöröttek.
57. **Meyer Konrád.** Egy szegény ifju szenvedése. *Hevesi S.*

AZ IDŐGÉP.

IRTA

H. G. WELLS.

FORDITOTTA

MIKES LAJOS.

BUDAPEST.

LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI)

CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA.

Minden jog fentartva.

12.097/157

~~12.097/157~~

~~048844~~

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomt. Növedéknaptó
1900 év 446. sz.

I.

Bevezetés.

Az időjáró (legjobb, ha így nevezzük) titokzatos fejtegetésekbe mélyedt. Szürke szeme csillogott, meg-megvillant, s arcza, mely rendszerint sápadt volt, kipirult, megelevenedett. A tűz vidáman égett s az ezüstliliomokból sugárzó lágy, fehér fény keresztülszűrődött a poharainkban gyöngyöző s elenyésző buborékokon. Székeink — az időjáró szabadalmi — átöleltek, dédelgettek, úgy hogy nem is éreztük, hogy ülünk. Az a kényelmes, ebédutáni légkör fogott körül, melyben a gondolat, ledobva a pontosság békóit, bájos szabadsággal száguld ide s tova. Ily módon beszélt ő is nekünk, sovány mutatóujjával jelezve a fordulatokat, mi alatt ott ültünk s lustálkodva csodálkoztunk szelleme termékenysége s azon a komolyságon, amelylyel ezt az új paradoxont — mert annak tartottuk — fejtegeti.

— Figyeljete jó ide, mert szembe kell szállnom néhány csaknem általánosan elfogadott gondolattal. Például, az egész geometria, ahogy az iskolában tanítják, téves felfogáson alapul.

— Nem lesz sok, ha ennyit kívánsz tőlünk bevezetésül? — szólt közbe a vitatkozó hajlamu, vörös Filby.

— Eszem ágában sincs azt kívánni, hogy bármit is elfogadjatok kellő megokolás nélkül. Csakhamar be fogtok látni annyit, amennyire szükségem van. Azt természetesen tudjátok, hogy a matematikai vonalnak — egy vastagság nélküli vonalnak — nincs érzéki léte. Ezt tanultátok, nemde? Épp így nincs a matematikai síknak sem. Ezek pusztán elvonatkozások.

— Úgy van, szólt a psychologus.

— Nem lehet továbbá érzéki léte oly koczkának sem, amelynek csak szélessége, hossza és vastagsága van.

— Nem áll, szólt Filby. Bizonyos, hogy a tömör testek érzékelhetők. Minden létező . . .

— Így gondolkozik a legtöbb ember. De várj csak egy pillanatig. Érzékelhető-e valamely *időtlen* koczka?

— Nem értelek, szólt Filby.

— Lehet-e érzéki léte oly koczkának, amely végtelen kis ideig sem tart?

Filby elgondolkozott. — Nyilvánvaló — folytatta az időjáró, — hogy az érzéki léthez minden testnek négy méretre van szüksége; hosszúságra, szélességre, vastagságra és — tartósságra. De testünk természetes gyarlósága folytán, a melyet nyomban kifejtek, nagy hajlamunk van arra, hogy ezt a tényt ne vegyük észre. Valósággal négy méret van, a három térméret és a negyedik méret — az idő. Mindazonáltal megvan az emberben az a hajlandóság, hogy a három előbit helytelenül különböztesse meg az utóbbitól, pusztán azért, mert tudatunk véletlenül ez utóbbi irányában mozog éltünk kezdetétől fogva életünk végeig.

— Ez — szólt egy ifjú legényke, miközben görcsösen erőlködött, hogy cigarettáját újra meggyujtsa a lámpa fölött, — ez . . . valóban fölötte világos.

— Már most nagyon feltűnő dolog, mennyire nem vették ezt a tényt figyelembe, — folytatta az időjáró, alig észrevehetően elmosolyodva. — Valósággal ez a negyedik méret, bár sokan, akik beszélnek a negyedik méretről, nem tudják, hogy ez az. Nem egyéb, mint az idő szemléletének sajátos módja; *nincs más különbség az idő s a többi három térméret között, csak az, hogy tudatunk az idő irányában mozog.* De akadtak bolondok, akik helytelenül fogták fel ezt a gondolatot. Bizonyára mindnyájan hallottátok, mit mondanak erről a negyedik méretről?

— Én nem hallottam, szólt a vidéki polgármester.

— Röviden így áll a dolog. Matematikusaink szerint a térnek három mérete van: hosszúsága, szélessége és vastagsága, s a tér mindenkor meghatározható három derékszögű sík viszonyával. De néhány bölcselkedő azt kérdezte, miért van éppen *három* mérete, miért ne volna a három méreten kívül más merőleges irány is a térben? — s megpróbáltak négy méretű geometriát szerkeszteni. Egy hónapja lehet, hogy Newcomb Simon tanár erről tartott előadást a new-yorki matematikai társaság ülésén. Tudjuk, hogy kétféle sík felületen ábrázolhatunk három méretű tömör testeket. Már most ezek az urak azt gondolták, hogy három méretű idomokkal hasonló módon ábrázolhatnak négy méretűt, ha meg tudnak birkózni a négy méretű távlattannal. Megértettetek?

— Azt hiszem igen, dörögött a vidéki polgármester s összeránczolta homlokát, mély szemlélődésbe merült, miközben ajka meg-megrándult, mintha rejtelmes szavakat ismételné.

— Igen, azt hiszem, most már értem, szólt egy idő múlva, futólag szinte átszellemülve.

— Nem tagadom, magam is foglalkoztam egy ideig ezzel a négyméretű geometriával. Rájutottam néhány érdekes eredményre. Például, itt van egy csomó arczkép. Nyolczéves, tizenötéves, tizenhétéves, huszonhároméves ember arczképe és így tovább. Mindezek nyilvánvalóan úgy tekintetők, mintha valamely emberi lénynek, amely négy méretében állandó és változhatatlan, a háromméretű ábrázolásához tartozó metszetek volnának.

— A tudományos világ, — folytatta az időjáró — miután a mondottak megemésztésére rövid szünetet engedett, — tisztában van azzal, hogy az idő nem egyéb, mint bizonyos fajta tér. Ime itt van egy népszerű tudományos ábra, egy időjelentés. Ez a vonal, a melyet ujjammal jelzek, mutatja a barométer ingadozását. Tegnapelőtt ilyen magas volt, tegnapelőtt éjszaka esett, ma reggel újra emelkedett s így szállt lassacskán fölfelé, egészen eddig. Bizonyos, hogy a higany nem járta be ezt a vonalat a tér általánosan ismert méretei közül egyiknek az irányában sem. De bizonyos az is, hogy bejárta ezt a vonalat, s ebből az következik, hogy ez a vonal az időméret irányába esik.

— De — szól az orvos, rámeredve egy széndarabra a tűzben, — ha az idő csakugyan nem egyéb, mint a tér negyedik mérete, mért tekintik, illetve mért tekintették mindig olyasvalaminek, ami különbözik a tértől? S mért nem mozoghatunk ide-oda az időben is úgy, mint a tér bármelyik más irányában?

Az időjáró mosolygott. — Teljesen bizonyos, hogy szabadon mozoghatunk a térben? Jobbra és balra mehetünk, hátra és előre elég szabadon mozoghatunk, s az emberek meg is tették ezt mindenkori. Megengedem, hogy két méret irányában szabadon mozgunk. De hogy mozgunk fölfelé és lefelé? A nehézkedés akadályoz ebben.

— Nem egészen, — szólt az orvos. — Hát a léghajók?

— De mikor még nem volt léghajó, nem tudtunk függélyes irányban mozogni, ha eltekin-tünk az ugrándozástól s a felület egyenlőtlensé-geitől.

— De egy kissé mindig tudtunk fölfelé és lefelé mozogni, — szólt az orvos.

— Könnyebben, sokkal könnyebben lefelé, mint fölfelé.

— De az időben egyáltalán véve nem mo-zoghatunk; a jelen pillanattól nem válhatsz el.

— Édes, jó uram, éppen ebben nincs igazad. Éppen ebben nincs igaza az egész világnak. Szün-telenül elválunk a jelen pillanattól. Szellemünk, amely anyagtalan és kiterjedés nélkül való, a böl-csőtől kezdve a sárig egyenlő gyorsasággal mozog az időméret irányában. Ugy, amint lefelé utaz-nánk, ha életünket ötven mértföldnyi magasságban kezdenők meg a föld felszine fölött.

— De a legnagyobb nehézség az — vágott közbe a psychologus, — hogy míg a tér minden irányában mozoghatsz ide-oda, addig az időben mozdulni sem tudsz.

— Ez a magva nagy fölfedezésemnek. De nincs igazad, ha azt mondod, hogy az időben nem mo-zoghatunk. Ha például nagyon élénken visszaidé-zek emlékezetembe valami mult eseményt: vissza-megyek arra a pillanatra, amelyben történt; ilyenkor, amint mondjátok, máshol jár az eszem. Hátra ugrom egy pillanatra. Természetesen nincs módunk-ban megmaradni a multban hosszabb ideig, mint ameddig például a vadember vagy valamely állat megmaradhat hat láb magasságban. De művelt ember ebben a tekintetben már fölülmulja a vadat. Léghajóban mehet fölfelé a nehézkedés ellenére is. Mért ne remélje tehát azt, hogy végül képes lesz

megállni vagy mozgását gyorsítani az időméretben, sőt ha úgy tetszik, képes lesz visszafordulni s ellenkező irányban is utazni?

— Oh, ez már — kezdte Filby, — mégis...

— Miért nem? — szól az időjáró.

— Ez nem fér össze az észszel, ... szól

Filby.

— Miféle észszel? — kérdezte az időjáró.

— Okoskodással azt is bebizonyíthatod, hogy a fehér fekete, — szól Filby; — de azért engem sohasem fogsz meggyőzni róla.

— Meglehet, — szól az időjáró. — De most már kezditek látni, mily irányban foglalkoztam a négyméretű geometriával. Régóta volt sejtelmem olyan gépről, —

— Amelylyel utazni lehet az időben! — kiáltott közbe az ifju legényke.

— Amely utazhat tetszés szerint a tér és idő minden irányában, amint a gépész akarja.

Filby beérte azzal, hogy felkaczagott.

— De vannak kísérleti bizonyítékaim, — szól az időjáró.

— Pompás eszköz volna a történetíró számára, — jegyezte meg a psychologus. — Az ember visszautazhatnék a múltba, hogy igazolja például a hastingsi csatáról elfogadott adatokat!

— Nem gondolod, hogy kissé nagy feltűnést keltenél? — szól az orvos. — Őseinknek nem nagy türelmük volt az anakronizmusok iránt.

— Az ember magának Homérosnak és Plátonnak a szájából tanulhatna görögül — vélekedett az ifju legényke.

— De akkor meg is buktatnának ám a szigorlaton. A német tudósok annyira kiművelték már a görög nyelvet.

— Hát akkor ott van a jövő, — szól az ifju legényke. Nem is rossz, ha az ember elgondolja!

Elhelyezhetné összes pénzét, ott hagyná jó kamatra, hadd szaporodjék, s azután rohanna előre hanyatt-homlok!

— Hogy fölfedezzen oly társadalmat, — szóltam én, — amely szigoruan kommunisztikus alapon áll.

— Valamennyi tulzó, vad elmélet közül — kezdte a psychologus.

— Magam is gondoltam, s azért nem is beszéltem róla soha, míg csak . . .

— Van rá kísérleti bizonyítékok? — kiáltottam. — Igazolni akarod ezt?

— Lássuk a kísérletet! kiáltott Filby, — akinek elméje kezdett már kifáradni.

— Lássuk mindenesetre a kísérletet, — szólt a psychologus, bár tudom, hogy humbug csak az egész.

Az időjáró mosolyogva körülnézett. Majd egyre szeliden mosolyogva, s kezét nadrágja zsebébe mélyítve, lassan kiballagott a szobából. Hallottuk, amint papucsában végigcsoszogott a laboratóriumába vezető hosszú folyosón.

A psychologus ránk tekintett.

— Kíváncsi vagyok — szólt, — mi lesz ebből?

— Valami szemfényvesztés, szólt az orvos. Filby pedig el akart mondani valamit egy bűvészről, akit Burslemben látott; de alig kezdett bele, az időjáró visszatért, s Filby anekdotája máskorra maradt.

II.

A gép.

Az időjáró csillámló érczalkotmányt tartott kezében. Meglepő finom munka volt, alig nagyobb, mint egy kis falióra. Elefántcsont s valami átlátszó

jegeczes anyag volt benne. S most világosságra kell törekednem, mert az, ami következik, — ha csak bele nem nyugszunk az időjáró magyarázatába — teljességgel megfoghatatlan. A szobában mindenfelé nyolczszögletű kis asztalkák álltak. Az időjáró megfogta az egyiket s két lábát a kandalló szőnyegére támasztva, a tűzzel szemben helyezte el. A gépecskét rátette erre az asztalra. Azután odahúzott egy széket és ráült. Az asztalkán nem volt más, csak a gép meg egy kis ernyős lámpa, amelynek ragyogó fénye teljesen megvilágította a kis gépmintát. Köröskörül mintegy tizenkét gyertya lobogott, kettő a kandalló szegélyzetére állított rézgyertyatartóban, a többi pedig a falon, úgy hogy a szoba fényben uszott. Én a tűzhöz legközelebb, alacsony karosszékekben ültem, amelyet úgy előre huztam, hogy csaknem az időjáró és a kandalló közé kerültem. Filby mögöttem ült s vállá fölött nézett az asztalra. Az orvos és a polgármester jobbról, a psychologus pedig balról oldalvást ügyelt rá. Az ifju legényke a psychologus mögött ült. Mindnyájan feszülten figyeltünk. Szinte hihetetlennek tartom, hogy ily körülmények között áldozatul eshattunk volna bármi ravaszul kieszt és bármi ügyesen végrehajtott szemfényvesztésnek.

Az időjáró ránk s rólunk a gépecskére tekintett.

— Nos? — szólt a psychologus.

— Ez a kicsiség — szólt az időjáró az asztalra könyökölve s kezeit összeszorítva a készülék fölött, — csak minta. Tervezetem oly géphez, amelylyel be lehet utazni az időt. Bizonyosan észrevettétek, hogy oldalról nézve nagyon különös s e körül a rudacska körül oly furcsán csillámlik, mintha valamiképpen természetfölötti volna. (Rámutatott ujjával erre a részre.) Nos, ez itt egy kis fehér emeltyű, s ez itt egy másik.

Az orvos fölemelkedett székéről s belebámult a készülékbe.

— Gyönyörű munka, — szólt.

— Két évig dolgoztam rajta, — felelt az időjáró. — Majd, miután valamennyien utánoztuk az orvos példáját, így folytatta: — Most arra kérek benneteket, értsétek meg jól, hogy ez az emeltyű, ha leszoritják, a jövőbe küldi a siklásnak eredő gépet; ez a másik pedig ellentétes irányt ad a mozgásnak. Ez a nyereg jelzi az időjáró utas ülőhelyét.

— Majd mindjárt lenyomom az emeltyűt s a gép utra fog kelni. Élsiklik a jövődbe s eltűnik. Jól nézzetek ide. Nézzetek az asztalra is s győződjétek meg róla, hogy szó sincs szemfényvesztésről. Nem szeretném ezt a mintát megsemmisíteni csak azért, hogy azután szemfényvesztőnek mondjátok.

Körülbelül egy másodpercznyi szünet állt be. A psychologus, úgy látszik, akart valamit mondani nekem; de azután mást gondolt. Végre az időjáró kinyújtotta ujját az emeltyű felé. — De nem, — szólt hirtelen. — Add csak ide a kezéd. S a psychologushoz fordulva, megfogta kezét s így szólt hozzá: — Nyujtsd ki a mutatóujjadat. Ugy hogy maga a psychologus volt az, aki az időgép mintáját határtalan utjára bocsátotta. Látuk mindnyájan, amint az emeltyű fordult. Föltétlenül bizonyos, hogy nem történt szemfényvesztés. Kis léghuzam támadt, s a lámpa lángja fellobogott. A kandallón az egyik gyertya elaludt, s a kis gépezet hirtelen elkezdett körben lengeni, elmosódóvá vált, tán egy szempillantásig olyan volt, mint valami kísértet, mint valami lágy csillogású érczés elefántcsont-örvény; azután távozott — elenyészett! Az asztalkán nem maradt más, mint a lámpa.

Valamennyien némán álltunk egy pillanatig. Majd Filby megszólalt: — Boszorkányság!

A psychologus, amint bámulatából magához tért, hirtelen az asztal alá pillantott, mire az időjáró kedélyesen felkaczagott. — Nos? — szólt, a psychologus kérdését utánozva. Azután felkelt, a kandalló peremén fekvő dohányszelenczéhez ment, s háttal felénk, elkezdte tömni pipáját.

Egymásra bámultunk. — Ugyan kérlek — szólt az orvos, nem tréfálsz velünk? Komolyan azt hiszed, hogy az a gép utra kelt az időben?

— Mindenesetre — felelt az időjáró, lehajolva, hogy meggyujtsa a tűzben fidibuszát. Azután pipára gyujtva megfordult s a psychologusra tekintett. (A psychologus, hogy lássuk, mennyire nincs meglepetve, fölvetett egy szivart, s anélkül, hogy levágta volna a végét, rá akart gyujtani.) Sőt mi több, csaknem készen áll egy nagy gépem ott benn — laboratoriuma felé mutatott — s ha teljesen összeállítottam, az a szándékom, hogy saját magam utazom egyet rajta.

— Azt állítod, hogy az a gép a jövőbe utazott? — kérdezte Filby.

— A jövőbe vagy a múltba, — bizonyosan nem tudom, hová.

Kis szünet múlva a psychologusnak ötlete támadt. — Ha ment valamerre — szólt, — a múltba kellett mennie.

— Miért? — kérdezte az időjáró.

— Mivel fölteszem azt, hogy a térben nem mozog; ennélfogva, ha a jövőbe utazott volna, itt kellene lennie az egész idő alatt, minthogy keresztül kellett volna utaznia ezen időn is.

— De — szóltam közbe én, — ha a múltba utazott, akkor látnunk kellett volna, mikor a szobába léptünk s a múlt csütörtökön, a mikor itt voltunk s a megelőző csütörtökön is, és így tovább visszafelé!

— Komoly ellenvetések, — jegyezte meg a

pártatlanság hangján a vidéki polgármester s az időjáró felé fordult.

— Legkevesbbé sem, — szólt az időjáró s azután a psychologushoz fordulva így folytatta: — Elgondolkozol. Te *magad* megmagyarázhatod ezt. Az érzékelés küszöbén kívül eső, — tulságosan finom jelenség.

— Természetesen, — szólt a psychologus megnyugtatóan. — Egyszerű lélektani kérdés. Mindjárt gondolhattam volna. Elég világos és pompásan megoldja a paradoxont. Nem láthatjuk, nem vehetjük észre ezt a gépet épp úgy, amint nem láthatjuk a forgó kerék küllőjét, vagy a levegőben repülő ágyugolyót. Ha ötvenszer vagy százszor gyorsabban mozog az időben, mint mi; ha egy perczet halad, mialatt mi egy másodperczet: az a benyomás, amelyet kelt, természetesen csak ötvened vagy századrésze annak, amelyet keltene, ha nem utaznék az időben. Ez elég érthető. — Végighuzta kezét ott, ahol a gépecske állt volt. — Látjátok? szólt nevetve.

Úlve maradtunk s vagy egy pillanatig odabámultunk az üres asztalkára. Az időjáró megkérdezte, mi a véleményünk a dologról.

— Ma éjjelre elég elfogadhatónak látszik, szólt az orvos; de várjunk, mit szól hozzá a reggeli józan ész.

— Akarjátok látni magát az időgépet? — kérdezte az időjáró s kezébe véve a lámpát, levezetett laboratóriumába, végig a hosszú, szellős folyosón. Mintha most is látnám a libegő fényt, az időjáró furcsa, széles fejének silhouette-jét, az árnyékok tánczát, amint valamennyien zavartan, de hitetlenül követtük s amint laboratóriumában ott láttuk nagy kiadásban azt a kis gépezetet, amely eltűnt volt szemünk láttára. Egyes részei nickelből voltak, mások elefántcsontból; egynehány pedig

bizonyára hegyi kristályból volt kiráspolyozva; vagy kifűrészelve. A gép teljesen készen állt, csak az összeillesztett jegeczrudak feküdtek bevégzetlenül a padon néhány berajzolt papírlap mellett. Egyik rudat felemeltem, hogy közelebbről megnézzem. Úgy látszik, kvarczból volt.

— De kérlek, — szólt az orvos, — teljesen komolyan vegyünk? Vagy tréfa az egész, — mint az a szellem, amelyet mult karácsonykor mutattál?

— Az a szándékom — szólt az időjáró, a magasba emelve a lámpát, — hogy ezen a gépen kifűrkésszem az időt. Világos ez? Soha életemben nem voltam még komolyabb.

Egyikünk sem volt teljesen tisztában azzal, mit tartson a dologról.

Az orvos vállán keresztül Filbyre tekintetem s ő ünnepiesen intett felém.

III.

Az időjáró visszaérkezik.

Azt hiszem, hogy ekkor még egyikünk sem hitt teljesen az időgépben. A tény az, hogy az időjáró azok közül az emberek közül való volt, akik sokkal ügyesebbek, semhogy higgyünk bennök. Az ember mindig úgy érezte, ha vele volt, hogy nem lát mindent. Nyílt őszintesége mögött mindig valami hátsó ravaszságot, valami lappangó genialitást gyanítottunk. Ha Filby mutatja be a mintát s ő fejti ki azt, amit az időjáró: ő benne aligha kételkedtünk volna annyira. Mert mindenestre észrevettük volna, hová céloz. Filbyt megérthette a legutolsó henteslegény. De az időjáró tele volt szeszélyeskedéssel elemei között, s nagyon bizalmatlankodtunk benne. Sok olyan dolog, ami kevésbbé ügyes embereknek megalapította volna a hírét, az ő kezében szemfényvesztésnek látszott. Baj, ha az ember

világos könnyűséggel végzi a dolgokat. A komoly emberek, akik komolyan vették őt, sohasem voltak teljesen tisztában magaviseletével. Valahogyan észrevették, hogy ő rá bízni ítélőképességük jó hírét annyi volna, mint porcellán csecsebecsétet gyermekszobába rakni. Azt hiszem, egyikünk sem beszélt sokat az időutazásról mult csütörtök óta a legközelebbi csütörtökig, bár bizonyos, hogy a vele járó sok furcsa lehetőség: valószínűsége s e mellett gyakorlati hihetlensége, a sok különös anakronizmus és az a szörnyű zürzavar, amelyet sejtetett, megfordult csaknem mindannyiunk elméjében. Ami engem illet, főleg a gépminta eltűnésében rejlő csel foglalkoztatott. Említettem is beszélgetésközben az orvosnak, akivel pénteken a Linné-intézetben találkoztam. Az orvos elmondta, hogy Tübingenben látott hasonló dolgot s különös fontosságot tulajdonított a gyertya kialvásának; de a mesterfogás nyitját nem tudta megmagyarázni.

A következő csütörtökön újra kimentem Richmondba. Az időjárónak legállandóbb vendégei közé tartoztam. Későn érkeztem s mikor beléptem, négy-öt ember volt már a társalgóban. Az orvos egyik kezében egy iv papírt, a másikban óráját tartva, a tűz előtt állt. Körülnéztem; de az időjárót nem láttam sehol. Félnyolcz van, szólt az orvos, azt hiszem, ebédelhetnénk.

— Hol van? — kérdeztem, megnevezve házigazdánkat.

— Most jöttél? Különös dolog. Valami halaszthatatlan dolga akadt. Arra kér ebben a levélben, hogy ha hét órára nem érkezik vissza, helyettesítsem az ebédnél. Azt írja, ha megjön, elmond mindent.

— Kár volna várni, mert elromlik az ebéd — szólt egy jól ismert napilap kiadója, mire az orvos csöngetett.

A psychologus volt az egyetlen személy az orvoson és rajtam kívül, aki részt vett a multkori ebéden. A többiek ezek voltak: Blank, az előbb említett kiadó, egy ujságíró s még valaki — egy szelid, félénk, szakállas férfiú, — akit nem ismertem, s aki, amennyire megfigyelhettem, egész este nem nyitotta föl a száját.

Ebéd közben találgattuk, mi lehet az oka az időjáró távollétének, s én félig tréfásan az időutazást említettem. A kiadó szerette volna megérteni a célzást s a psychologus darabos mesét rögtönzött arról „a geniális paradoxonról és szemfényvesztésről,” amelynek egy hete, hogy tanui voltunk. A bevezetésbe mélyedt még csak bele, mikor a folyosóra nyíló ajtó lassan, zajtalanul megnyílt. Szemben ülván az ajtóval, legelőször én vettem észre.

— Halló! — vágtam közbe, — végre! — Az ajtó jobban megnyílt s előttünk állt az időjáró. Meglepetésemben felkiáltottam. — Nagy Isten! ember, mi történt? — kiáltott az orvos, aki legközelebről látta. Valamennyien az ajtó felé fordultunk.

Az időjáró csodálatos állapotban volt. Ruhája tele porral és piszokkal; kabátja ujja végig zöldre maszatolva; haja össze-vissza volt kuszáva s nekem úgy tetszett, szürkébb lett — vagy a portól és piszoktól, vagy mert csakugyan a színe fakult meg. Arczát kísérteties sápadtság borította; állán félig behegedt, barna vágás látszott; arczkifejezése zavart volt és elkínzott, mintha sokat szenvedett volna. Egy pillanatig habozva megállt az ajtóban, mintha a fény elkápráztatta volna. Majd beljebb jött a szobába. Biczegve lépdelt, mintha kisebesegett volna a lába. Némán bámultunk rá, várva, hogy megszólaljon.

Nem szólt egy szót sem; nagy kinosan az asztalhoz vánszorgott s a bor felé nyúlt. A kiadó

tele pohár pezsgőt tölt feléje. Kihajtotta, s látszott, hogy jól esett neki, mert végig nézett az asztal körül ülőkön s régi mosolyának szelleme csillant fel arczán.

— Hol az ördögben jártál eddig, ember? kérdezte az orvos. Ugy látszott, az időjáró nem hallotta a kérdést.

— Ne zavartassátok magatokat, szólt különös dadogó kiejtéssel. Minden rendben van.

— Elakadt, odatartotta poharát még egyszer s kiitta egy hajtásra. — Jó volt, szólt utána. Szeme felragyogott s arczába kezdett visszatérni az élet színe. Tekintete bágyadt helyesléssel végig siklott valamennyiünk arczán, s azután körüljárta a meleg kényelmes szobát. Majd újra megszólalt, még mindig úgy, mintha tapogatózva keresné az út szavai között. — Kimegyek mosakodni, öltözködni, azután lejövök s megmagyarázok mindent... Tegyetek félre számomra egy szelet ürösültet. Epe-dek már egy harapás hús után.

Rápillantott az asztalon keresztül a kiadóra, aki ritka vendég volt, és szívélyesen üdvözölte. A kiadó kérdezett tőle valamit. — Rögtön elmondom, szólt az időjáró. Furcsán vagyok. De tüstént rendben leszek.

Letette poharát, s a lépcsőházba nyíló ajtó felé tartott. Újra észrevettem a biczegését s lépteinek halk topogását. Fölálltam helyemen, és amint kiment, láttam a lábát. Nem volt rajta semmi más, csak egy pár rongyos, vérfoltos félharisnya. Bezárult mögötte az ajtó. Majdnem utána mentem; de eszembe jutott, mennyire utál mindenféle teketóriát maga körül. Vagy egy perczig elmém elszórakozott. Majd hallottam, amint a kiadó, aki szokása szerint most is czimekben gondolkozott, így szólt: „Egy kiváló tudós feltűnő viselkedése.“ Ez visszaterelte figyelmemet a kivilágított asztalra.

— Micsoda komédia! szólott az ujságíró. A műkedvelő koldust játszott? Nem értem. A psychologus meg én egymásra tekintettünk, s leolvastam arczáról, hogy egyet gondoltunk. Elképzeltem az időjárót, amint kínosan fölfelé biczeg a lépcsőn. Azt hiszem, senki más nem vette észre biczegését.

Az orvos tért magához legelőször teljesen meglepetéséből. Csöngetett, — az időjáró ki nem állhatta, ha az inasok az asztal körül ácsorogtak, — és tányért váltatott. A kiadó nagyot nyögve nekiesett késének és villájának, s a hallgatag férfiú utánozta példáját. Folytattuk az ebédet. A társalgás nagy zajjal folyt egy darabig. Közbe-közbe csodálkozva elhallgattunk. A kiadó kíváncsisága egyre növekedett. — Bőjtöléssel szaporítja tán barátunk szerény jövedelmét? Vagy időnként Nabukodonozor sorsára jut? — kérdezte. — Az a meggyőződés, hogy az egész dolog összefügg az időgéppel, szóltam, s folytatni kezdtem a psychologus beszámolóját multkori összejövetelünkről. Az új vendégek nyíltan hitetlenkedtek. A kiadó ellenvetéseket hozott fel. — Mit jelent ez az egész időutazás? Tán csak nem lesz poros az ember, ha paradoxonban hentereg. Vagy poros lesz? S beleélvén magát a gondolatba, — folytatta a gúnyolódást. — A jövőendő emberei nem ismerik a ruhakeféket? A hirlapíró sem akarta elhinni a dolgot semmi áron, s támogatta a kiadót az egész dolog nevetségessé tételének könnyű munkájában. Mind a kettő modern ujságíró volt, — kedélyes, tekintélyt nem ismerő fiatalember.

— Saját külön tudósítónk a holnaputáni hirekről, szólott, vagy inkább kiáltott az ujságíró, mikor az időjáró újra visszatért. Rendes estéli ruhájában volt, s zavart tekintetén kívül nyoma sem volt többé rajta annak a változásnak, amely anyyira megrémített.

— Halljad csak, — szólt vidáman a kiadó, — ezek a ficzkók azt mesélik, hogy utazni voltál a jövő hét közepében!! Nem mondanál el egyet-mást a kis Rosebery-ről? Mennyiért tenéd meg?

Az időjáró szó nélkül helyére ült. Szeliden mosolygott, a szokott régi módon. — Hol az üröszeletem? — kérdezte. Mekkora gyönyörűség, hogy újra húsba szúrhatom a villámat!

— Beszélj! — kiáltott a kiadó.

— Pokolba a beszéddel! — szólt az időjáró. Éhes vagyok. Egy betűt sem mondok addig, míg egy kis tápnedvet nem juttatok ereimbe. Köszönöm. Kérem a sót.

— Csak egy szót — szóltam én. Az időben utaztál?

— Igen — szólt az időjáró — tele szájjal, fejével intve.

— Egy shillinget adok minden sorért, ha szószerint beszámolsz utadról — szólt a kiadó. Az időjáró a hallgatag férfi felé tolta poharát s körmével kopogott rajta. A hallgatag férfiú, aki rábámult az időjáró arczára, hirtelen összerázkódott, s tele töltötte a poharát borral. Az ebéd hátralévő része kényelmetlenül telt el. Ami engem illet, kérdések raja tolult ajkamra, s bátran állíthatom, hogy a többiek sem voltak máskülönben. Az újságíró megpróbálta enyhíteni a feszültté vált hangulatot s adomákba kezdett. Az időjáró ebédjének szentelte figyelmét s oly étvágygyal evett, mintha agyongyalogolta volna magát. Az orvos cigarettára gyújtott s összehuzott szemekkel vizsgálta az időjárót. A hallgatag férfiú mintha a rendesnél is esetlenebb lett volna s csupa idegességből szabályos határozottsággal itta a pezsgőt. Végre az időjáró félretolta tányérját s körülnézett. — Azt hiszem, ideje, hogy bocsánatot kérjek, szólt. Csak

nem éhen haltam. Szörnyű időt éltem át. Szivarért nyult s levágta a végét. De menjünk a dohányzóba. Sokkal hosszabb történet, semhogy itt mondjam el a piszkos tényérok mellett. S menet közben megrántva a csengőt, átvezetett mindnyájunkat a szomszéd szobába.

— Beszéltetek már Blanknak, Dashnak és Chosenak a gépről? — kérdezte karosszékeben hátradőlve s megnevezve a három új vendéget.

— De tiszta paradoxon a dolog, — szólt a kiadó.

— Ma éjjel nem tudok vitatkozni. Nem bánom, elmondom a történetet de vitatkozni nem tudok. Elmondom, — folytatta — ha akarjátok, mi történt velem; de tartózkodnotok kell minden közbeszólástól. Szükségem van arra, hogy elmondjam. Nagy része hazugságnak fog tetszeni. Nem bánom! Igaz — minden egyes szó igaz, elejétől végig. Laboratoriumomban voltam négy órákor, és azóta... egy hetet éltem... oly hetet, aminőt ember előttem át nem élt soha! Nagyon ki vagyok merülve, de nem alszom el, míg el nem mondok nektek mindent. Azután lefekszem. De semmi közbeszólás! Beleegyeztek?

— Bele, — szólt a kiadó, s valamennyien utána mondtuk: beleegyezőnk. Erre az időjáró elkezdett beszélni, s beszélt úgy, amint leirom. Eleinte hátradőlt székében s fáradtan beszélt. De később nekitüzesedett. Írásközben nagyon is érzem, mennyire nem való arra a toll és a tinta s elsősorban, mennyire nem vagyok való arra én, hogy úgy írjak, amint ő beszélt. Fölteszem, hogy a kellő figyelemmel olvastok; de nem láthatjátok a mesélő halvány, nyílt arcát a kis lámpa fénye mellett, s nem hallhatjátok, hogyan simult előadása a történet fordulataihoz. Mi, akik hallgattuk, csaknem valamennyien árnyékban ültünk, mert a dohányzóban

levő gyertyákat nem gyújtották meg; csak az újságitró arcza s a hallgatag férfitú lába volt megvilágítva térdétől lefelé. Eleinte újra meg újra egymásra pillantottunk. De nemsokára abbahagytuk a tekintgetést s valamennyien az időjáró arczára függesztettük szemünket.

IV.

Úton az időben.

— Mult csütörtökön kifejtettem már többeknek közületek az időgép alapelveit, s bemutatam magát a gépet is, még nem teljesen készen, a műhelyben. A gép itt van most is; az utazás megviselte ugyan némileg: az egyik elefántcsont-rúd meghasadt, s egy ércsín elhajlott: de többi része elég ép. Azt reméltem, hogy pénteken befejezem; de pénteken, mikor már csaknem egészen össze volt állítva, azt láttam, hogy az egyik nickel rúd éppen egy hüvelykkel rövidebb, mint kellene s az egész rudat újra kellett készítenem úgy, hogy a gép csak ma reggelre készült el teljesen. A legelső időgép ma reggel tíz órakor kezdte meg pályafutását. Még egyszer végigkopogtattam, kipróbáltam újra valamennyi csavart, még egy csöpp olajat cseppentettem a kvarc-rúdra, s aztán beleültem a nyeregbe. Azt hiszem, az öngyilkos, mikor a pisztoly csövét halántékára szorítja, épp oly csodálatos érzéssel várja a bekövetkezendőket, mint akkor én. Megfogtam egyik kezemmel az indító, másik kezemmel a megállító emeltyűt, megnyomtam az előbbi, és csaknem rögtön utána a másodikat. Mintha megtántorodtam volna; mintha valami zuhanás lidércznyomása nehezedett volna rám. Körülnéztem, s ott láttam magam körül a laboratóriumot épp úgy, mint előbb. Történt valami? Egy pillanatra azt hittem, hogy képzelődtem. Hir-

telen a fali órára pillantottam. Egy pillanattal előbb — legalább csak ennyinek tetszett — tíz óra mult rajta egy vagy két perczczel; most pedig csaknem félnégyet mutatott!

— Nagyot lélekzettem, fogaimat összeszorítottam s megragadva mind a két kezemmel az indító emeltyűt, hirtelen rohammal útra keltem. A laboratorium homályba borúlt, elsötétedett. Watchettné asszony lépett a szobába s anélkül, hogy engem látott volna, a kertajtó felé ballagott. Vagy egy perczig, azt hiszem, eltarthatott, míg keresztül ment; de nekem úgy tetszett, mintha átröppenne a szobán, mint valami rakéta. Lenyomtam, amennyire csak lehetett, az emeltyűt. Beállt az éjszaka úgy, mint mikor lecsavarják a lámpát, s a következő perczben reggel lett. A laboratorium halványodott, homályosult, egyre jobban elmosódott. Beállt újra a fekete éjjel, utána újra a nappal, újra az éjjel, újra a nappal, egyre gyorsabban váltakozva. Örvénylő moraj hangzott a fülemben, s különös, kábító zavarodottság ereszkedett rá elmémre.

— Tartok tőle, hogy nem tudom lefesteni az időutazással járó sajátságos érzéseket. Kimondhatatlanul kellemetlenek. Szakasztott olyan érzés, mint mikor gördül az ember előre feltartóztatlanul — valami lejtőn! Vagy mintha szüntelenül valami szörnyű zuhanás fenyegetne. Amint tovább folytattam utazásomat, ég és nap úgy változott, mint valami fekete szárny csapkodása. Egyszerre csak az a homály, amely a laboratoriumot sejtette velem, szétfoszlott s láttam, amint a nap sebesen hömpölyög az égboltozaton. Perczről-perczre keresztül ugrott rajta, s mindenik percz egy napot jelölt. Úgy rémlett, hogy a laboratoriumot lebontották, s kijutottam a szabad levegőre. Állványok elmosódó benyomását éreztem; de ahhoz

már nagyon gyorsan haladtam, hogy bármi mozgó lényt észrevegyek. A leglassabban mászó csiga rám nézve túlságos gyorsan rohant. A fény és a homály csillanó váltakozása szörnyű kinosan érintette szememet. Majd az egymást követő elsötétedésekben láttam, amint a holdnegyedek — az ujholtól a holdtölteig — sebesen váltakoznak, s meg-megcsillantak előttem homályosan a körben rohanó csillagok. Csakhamar, amint tovább haladtam, egyre gyorsuló mozgással, a nappal és az éjszaka szökkenései állandó szürkességbe folytak össze; az égbolt csodás mély kékségben, a virradat fényében tündöklött; az ugró nap tűzsávvá vált, ragyogó ívvé a szabad térben, a hold halványabb hullámozó fonallá; a csillagokból nem láthattam semmit, csak olykor-olykor egy-egy libegő fényesebb kört a kék mélységben.

— A táj ködös volt és elmosódó. Még mindig a domboldalon voltam, ott, ahol ez a ház most áll, s a domb háta szürkén, homályosan nyult a magasba fölöttem. Láttam, amint a fák nőttek és változtak, mint a gomolygó gőz, hol barnán, hol zölden: növekedtek, szétterjedtek, összeomlottak, elenyésztek. Óriási épületek, elmosódó tündérpaloták támadtak, enyésztek, mint az álom. A föld felszíne megváltozott, — megolvadt, folyékonnyá vált szemem előtt. A gyorsaságot szabályozó óramű mutatói egyre sebesebben forogtak. Nemsokára észrevettem, hogy a napöv perczről-perczre tágul és szűkül napfordulótól-napfordulóig, úgy, hogy perczenkint több mint egy esztendőnyi gyorsasággal haladtam. Perczről-perczre föltetszett és eltűnt szerte a világon a fehérő hó, s nyomon követte a tavasz ragyogó, röpke zöld színe.

— Az indulással járó kellemetlen érzések most már kevésbbé bántottak. Valami jóleső, ideges izgatottságot okoztak. Észrevettem ugyan, hogy

gépem esetlenül ide-oda leng, de hogy miért, azt nem tudtam magamnak megmagyarázni. Elmém sokkal zavartabb is volt, semhogy törődjem e mozgással; csak rohantam, rohantam előre szinte tébolyodottan a jövődöbe. Eleinte alig gondoltam a megállásra, alig gondoltam másra, mint ez új érzésekre. De csakhamar friss benyomások támadtak elmémben — valami kíváncsiság s nyomban rá valami félelemféle, — míg végre teljesen ezek ejtettek hatalmukba. Az emberiség minő különös fejlődése, a mi kezdetleges műveltségünkkel szemben minő csodás haladás lehetne az — gondoltam — amelyet látnék, ha közről nézhetnék bele ebbe a homályos, csalóka világba, amely rohant, hullámozott szemem előtt! Hatalmas, ragyogó építmények emelkedtek körülöttem, szilárdabbak, mint a mai kornak bármely épülete, s e mellett mégis mintha csillámból és ködből lettek volna. A domboldalt buja zöld futotta be s megmaradt rajta a tél minden nyoma nélkül. A zürzavar fátyolán keresztül is tündéri szépnek látszott a föld. Elmém mind erősebben kezdett a megállás gondolatával foglalkozni.

— A tulajdonképpeni veszély abban rejlett, hogy valami anyagra bukkanhatok a térben, amelyet gépemmel együtt elfoglaltam. Mialatt szörnyű gyorsasággal utaztam keresztül az időn, ez alig okozott bajt: hogy úgy mondjam, meg voltam higulva, átsiklottam, mint a gőz, a közbeeső anyagok hézagain! De hogy megálljak, keresztül kellett szorítani magamat, molekuláról-molekulára, mindenben, ami utamba akad: s atomjaim oly szoros érintkezésbe kerülhettek az akadály atomjaival, hogy valami mélyreható vegyi visszahatás, esetleg valami óriási robbanás támad, mely készülékemmel együtt kiröpít minden elképzelhető méretből — ki az ismeretlenbe. Ez a lehetőség többször

megfordult elmémben, mialatt a gépet készítettem ; de akkor jókedvűen belenyugodtam, mint oly veszélybe, a mely elkerülhetetlen, amelyet, ha férfi vagyok, kockáztatnom kell ! De most, mikor a kockázat percze elérkezett, nem láttam többé a dolgot a régi derűs világításban. A tény az, hogy az a különös idegenszerűség, amely körülfogott, a gép gyöngé, zizegő rezgése, s első sorban a hosszúra nyuló zuhanás érzete szinte észrevétlenül végképp felforgatta lelkem egyensúlyát. Kijelentettem magamban, hogy sohasem állhatok meg s ugyanekkor szeszélyes vakmerőséggel elhatároztam, hogy nyomban megállok. Mint valami türelmetlen bolond rángatni kezdtem az emeltyűt, mire a gép hirtelen fölfordult, s én a levegőn keresztül előre zuhantam.

— Villámcsapás dörgése hangzott fülembé. Kábultan feküdtem egy pillanatig. Irgalmatlan jégcső zúgott körülöttem ; lágy pázsiton ültem, szemben felfordult gépemmel. Még minden szürkének látszott : de nemsokára éreztem, hogy fülem nem zúg többé. Körültekintettem. Valami kis kerti tisztáson lehettem, amelyet rhododendron-bokrok szegtek körül. A piros virágok özönnel peregték a földre a jégcső csapásai alatt. A pattogó, tánczó jég kis felhőkben függött a gép fölött s úgy húzódott a földön, mint a füst. Egy perc alatt bőrig áztam. Szép vendéglátás — szóltam, — ezt érdemlem, mert megszámlálhatatlan esztendőt keresztül utaztam, hogy meglátogassalak benneteket.

— Csakhamar eszembe jutott, mekkora bolondság volt így megázni. Felálltam s körülnéztem. A rhododendronok mögül valami fehér kőből faragott óriási alak látszott határozatlanul a ködös zuhogásban. De a világon semmi egyéb nem volt látható.

— Bajos volna leírni, mit éreztem. Amint a

zuhogó jég ritkult, tisztábban láttam a fehér alakot. Jó magas volt, mert egy ezüstös nyárfa csak a válláig ért. Fehér márványból volt, szárnyas szfinx-hez hasonlított, de szárnyai, a helyett, hogy merőlegesen emelkedtek volna ki oldalából, szétterjedtek, úgy hogy szinte lebegni látszott.

— Alapzatát, mely úgy látszott bronzból volt, vastag patina borította. Arcza véletlenül felém volt fordulva ; üres szemeivel mintha rám figyelt volna ; ajkai körül bágyadt mosoly árnya játszott. Az idő szörnyen megviselte, úgy hogy szinte kellemetlen nyugtalanító érzést keltett. Ott álltam rábámulva egy ideig, — félperczig, vagy talán félóraig. Közeledett és távolodott, amint a jég sűrűbben vagy ritkábban hullott előtte. Végre másfelé fordítottam tekintetemet egy pillanatra, s láttam, hogy a jég-függöny foszlásnak indult, s a mennybolton felcsillan az előtörő nap fénye.

— Rátékittem újra az elnyúló fehér alakra, s hirtelen rám szakadt utazásom teljes vakmerőségének érzete. Mit fogok látni, ha a ködös függöny teljesen félrehúzódik? Mi minden nem történt az emberekkel? Mi lesz velem, ha a kegyetlenség vált uralkodó szenvedélylyé? Ha időközben az emberi faj elvesztette emberi jellegét, s valami emberfölöttivé fejlődött, a mely a rokon-szenvet nem ismeri, s hatalmában mindent eltapos? Hátha valami őskori vad állatnak fognak tartani, a melynek félelmességét s visszataszító voltát csak növeli az a körülmény, hogy hozzájuk hasonlít: valami ocsmány teremtménynek, amelyet halaszthatatlanul le kell ölni?

— Most már több hatalmas árnyat vettem észre — rengeteg építményeket bonyolult szegélyzetekkel, nyulánk oszlopokkal s a csöndesedő viharon keresztül erdőshátú domboldal emelkedett fölém a magasba homályosan. Oktalan rémület ejtett hatal-

mába. Félőrlően fordultam oda az időgéphez s nekiláttam, hogy rendbehozzam. A szürke özön elsőpródott s szétfoszlott, mint valami kísértet lebegő leple. Fölöttem, a nyári égbolt mély kékségében, barnás felhőcsikok oszlottak kavarogva a semmiségbe. A hatalmas épületek tisztán, élesen látszottak körülöttem, ragyogva a jégzápor nyomaitól s kiemelkedve a falak mentén meggyülemlett jégdarabok fehérségéből. Mintha valami idegen világba vetődtem volna véletlenül. Úgy lehettem, mint a madár a szabad légben, amely tudja, hogy fölötte lebeg a héja s készül lecsapni rá. Félelmem örületté növekedett. Nagyot lélekztem, összeszorítottam fogaimat s nekiestem dühösen újra a gépnek, könyökömmel és térdeimmal. Kétségbeesett erőfeszitésemnek engedett s visszafordult, belevágódva erősen államba. Egyik kezemmel megkapva a nyeret, másikkal az emeltyűt, nagyokat lihegve készen álltam arra, hogy újra beleüljek.

— De amint nyitva állt előttem a gyors visszavonulás útja, visszatért újra bátorságom. Sokkal több kíváncsisággal és kevesebb félelemmel szétnéztem a távoli jövőndő elém táruló világában. Egy köralakú nyílásban, jó magasan a legközelebbi ház falán, egy csoport dús, lágy ruhába öltözött alakot vettem észre. Megláttak ők is, s arcukat felém fordították.

— Majd közeledő hangokat hallottam. A fehér szfinx mellett a bokrok közül felém futó emberek fejei és vállai látszottak. Egyikük ama gyalogösvényen bukkant elő, mely egyenesen ahhoz a kis tisztáshoz vezetett, a hol gépemmel álltam. Alig négy láb magas apró emberke volt, bibor lepelben, derekán bőrvvel. Szandal vagy koturnus volt a lábán, tisztán nem vehettem ki. Lábaszára térdig csupasz volt s feje fődetlen. Csak most vettem észre, mikor ezt megláttam, mily meleg volt a levegő,

— Szépsége és bája mellett leirhatatlan gyöngesége volt az, ami meglepett. Arczának pirja a sorvadás legszebb nemére emlékeztetett, arra a haldokló szépségre, melyet oly gyakran hallunk emlegetni. Láttára rögtön visszanyertem önbizalmamat. Eleresztettem a gépet.

V.

Aranykor.

— A következő pillanatban szemben álltunk egymással, én és a jövődönk ez a törékeny lény. Egyenesen felém jött s szemembe nevetett. Azonnal meglepett, hogy viselkedésében nyoma sem volt a félelemnek. Majd odafordult két társához, akik nyomon követték s beszélni kezdett velük különös, édes hangzású, folyékony nyelven.

— Mások is jöttek, és csakhamar egész csoport, vagy nyolcz-tíz ily remek kis teremtes fogott körül. Az egyik megszólított. Elég furcsán az ötlött eszembe, hogy hangom tulságosan kemény és mély volna nekik. Ugy, hogy válasz helyett fülemre mutatva, megráztam a fejem. Egyet lépett felém, habozott, majd megérintette kezem. Rögtön rá éreztem, hogy puha kis kacsók tapogatják hátamat és vállamat. Meg akartak bizonyosodni arról, hogy valósággal létezem. De mindebben nem volt semmi nyugtalanító. Ellenkezőleg volt valami ezekben a kedves kis lényekben, ami bizalmat lehelt, — valami bájos kedvesség, szinte gyermeki vídamság. S amellet oly gyöngéknek látszottak, hogy azt képzelhettem, széthajigálhatom az egész csomót úgy, mintha golyók volnának. De mikor láttam, hogy rózsás kezecskéikkel az időgépet kezdi tapogatni, hirtelen mogmozdultam, hogy viszsaintsem őket. Szerencse, hogy akkor, mikor még nem volt későn, eszembe jutott a veszedelem, a melyről eddig megfeledkeztem, s megfogva a gép

rudjait, lecsavartam és zsebredugtam a kis emeltyűket, amelyek mozgásba hozhatták. Azután újra megfordultam, s fürkésztem, hogyan folytathatnám az érintkezést.

— S ekkor, közelebbről szemlélve vonásait, további furcsaságokat vettem észre ezeken a kecses, meissen-i porcellánszerű alakokon. Hajuk, a mely egyenletesen göndörödött, éles vonalban végződött nyakukon és arczuk fölött; pehelyszerű nyoma sem volt arczukon a szőrnek, s kicsiny álluk hegybe futott össze. Nagy szemeik szeliden fénylettek; s már ekkor — bárha némileg önzésnek tűnhetik fel részemről — úgy képzeltem, mintha csaknem teljesen hijával volnának minden érdeklődésnek, a melyet joggal várhattam volna tőlük.

— Minthogy épenséggel nem igyekeztek érintkezni velem, hanem egyszerűen ott álltak körülöttem mosolyogva s lágy, turbékoló hangon beszélgetve egymással, én kezdtem meg a társalgást. Rámutatam az időgépre s utána magamra. Majd, habozva egy pillanatig, hogy fejezzem ki az időt, rámutattam a napra. Erre egyik, tarka biborba és fehérbe öltözött kecses kis alak, követte mozdulatomat, s valósággal meghökkentett, utánozva a mennydörgés hangját.

— Egy pillanatra nem tudtam mit gondoljak, bár mozdulatainak jelentése elég világos volt. Hirtelen az a kérdés merült fel elmémben: nem bolondok-e azok az apró teremtések? Bajosan érthetitek meg, hogy kapott meg ez a gondolat. Tudjátok, hogy mindig úgy képzeltem, hogy a nyolczszázkétezer s egynehányadik esztendő emberei tudásban, művészetben, minden dologban hihetetlenül fölülmulnak bennünket. S ekkor egyikük egyszerre csak oly kérdést intéz hozzám, a mely azt árulja el, hogy a mi öt éves gyermekeink szel-

lemi színvonalán áll, — azt kérdezi tőlem valósággal, vajjon a napból jöttem-e viharban és mennydörgésben! Ez a kérdés felszabadította ítéletemet, a melyet ruházatuk, gyöngé, vékony lábaik és törékeny alkatuk láttára egyelőre függőben tartottam. Az elkedvetlenedés árnya ereszkedett elmémre. Egy pillanatra úgy éreztem, hogy hiába készítettem az időgépet.

— Intettem, a nap felé mutattam s a mennykőcsapást utánozva, oly erős hangot hallattam, hogy megrémültek. Néhány lépést hátráltak és hajlongni kezdtek. Majd az egyik nevetve felém jött, ismeretlen szép virágokból font füzért hozva kezében, s füzérét nyakamba vetette. A többiek dalamos tetszésnyilvánítással fogadták az ötletet; csakhamar ide-oda futkostak virágokért s nevetgélve teledobáltak, úgy, hogy szinte fuladoztam a sok virág között. Ti, akik ilyesmit sohasem láttatok, alig képzelhetitek el, mily csodaszép, finom virágokat hozott létre megszámlálhatatlan esztendőök folyamán a virágkertészet. Majd az egyik megértette velem, hogy szeretnék játékszerüket a legközelebbi épületbe vinni, s a fehér márvány szfinx mellett, a mely mintha az egész idő alatt szemmel tartott volna, mosolyogva zavaromon — vezetni kezdtek valami tarka kőből emelt hatalmas, szürke épület felé. Amint közöttük haladtam, ellenállhatlan vidámságra hangolt az utókor mélységes komolyságába és hatalmas szellemi fejlettségébe vetett régi hitem és bizalmam emlékezte.

— A hatalmas bejáratú építménynek óriási méretei voltak. Természetes, hogy legfőképp az apró emberkének növekvő csoportja s a széles bejárat foglalkoztatott, a melynek nyitott szájából rejtelmes homály tátongott felém. Általános benyomásom az volt, hogy a fölējök boruló világ szép bokrok és virágok egybefonódott rengetege, valami

régóta elhanyagolt s mégis burjánnal föl nem vert hatalmas kert. Egész csomó furcsa fehér virág vagy egy lábnyira kinyuló hegye ötlött szemembe a széles viaszszerű levelek között.

— Mintha vadon tenyésztek volna szanaszéjjel a tarka bokrok között; de ekkor, mondom, még nem vizsgáltam meg őket közelebbről. Az időgép ott maradt elhagyatva a pázsiton, a rhododendronok között.

— A bejárat ívét dús faragványok ékitették, amelyek, bár alaposan nem igen nézhettem meg őket, első pillanatra mintha régi phöníciai ékítményekre emlékeztettek volna. Amint a bejáraton keresztülmentem, meglepett, hogy szörnyű töredezetek s megviseltek voltak. A kapu alatt még több fényesruhájú emberke csatlakozott hozzám. Elég groteszk látvány lehettem, a mint piszkos XIX. századbeli öltözetemben, virágokkal borítva, befelé lépkedtem, míg körülöttem ragyogó köntösök bájos tarkasága és fényes fehér lábacsok kavarogtak s nevetgélés és kaczagó csevegés morajlott dallamosan.

— A széles bejárat aránylag nagy, barnával bevont csarnokba torkollott. A mennyezet homályba borult; a színes ablaktáblákon s itt-ott az üvegezetlen ablaknyílásokon csak bágyadt fény szűrődött keresztül. A padlózat kemény fehér ércből vágott nagy tömbökkel volt kirakva. Faragatlan, szabálytalan tömbök voltak. A padlót, amint láttam, számos nemzedék léptei annyira kikoptatták, hogy amerre legtöbbet jártak-keltek, mély barázdák támadtak rajta. A csarnok hosszában számtalan, csiszolt kőlapokból rakott asztal állt egymás mellett; a gyümölcsössel telt asztalok egy láb magasak lehettek. A gyümölcsrakásokban láttam valami túlságosan nagyranövelt málnafajt és narancsfélét; de a legnagyobb részt nem ismertem.

— Az asztalok között szanaszéjjel számos vánkos hevert. Vezetőim ezekre telepedtek, s intettek nekem is, hogy üljek le. Kecsesen s minden teketória nélkül kézzel ették a gyümölcsöt, a héjat, a szárazakat s egyéb efélét beledobálva az asztalok oldalán levő kerek nyílásokba. Nem igen kínáltattam magamat én sem, mert éhes és szomjas voltam. Evésközben kényelmesen szemügyre vehettem a csarnokot.

— Talán legjobban rozzant állapota lepett meg. A színes ablaküvegek, a melyeket csupa mértani ábra díszített, több helyen ki voltak törve s a csarnok alsó végén keresztben lelógó függönyöket vastag porréteg borította. Bántotta szemem a szomszédos márványasztal letörött csücske is. De azért az általános benyomás fölötté színes, festői volt. Lehetett néhány száz emberke, aki ott ebédelt. A legtöbbje lehetőleg közelemben telepedt le s érdeklődéssel nézegetett rám. Szemecskékük kiragyogott evés közben a gyümölcsök közül. A ruhája valamennyinek ugyanabból a lágy, de azért erős selyemszövetből készült.

— Gyümölcs volt összes táplálékuk. A távoli jövő apró emberei szigorú vegetáriánusok voltak, s míg köztük éltem, bármennyire sóvárogtam a hus után, gyümölcsössel kellett táplálkoynom nekem is. Később megtudtam, hogy a ló, a marha, a juh, a kutya, mind az ichthyosaurus sorsára jutott. De a gyümölcs mind pompás volt, különösen az egyik — háromélű hüvelyesfajta, lisztes bélével, — a melynek, úgy látszik, mig ott voltam, folyvást tartott a szüretje. Ezt választottam ki fő ételemnek. Eleinte meglepett a sok mindenféle gyümölcs és virág; de később megértettem jelentőségüket.

— De eleget is beszéltem már gyümölcs-ebédemről a távoli jövőendőben. Alig csillapítottam

le kissé étvágyamat, föltettem magamban, hogy határozott kísérletet teszek emberkéim nyelvének a megtanulására. Világos volt, hogy ez az első teendőm. Ugy látszott, legcélszerűbb lesz a gyümölcsön kezdeni a tanulást. Kezembe vettem egyet s próbát tettem egy csomó kérdő hanggal és mozdulattal. Nagy ügygyel-bajjal tudtam csak velük megértetni szándékomat. Eleinte meglepetve bámultak rám és szakadatlan nevetgéssel fogadták minden erőlködésemet ; de az egyik göndör fürtű kis teremtés úgy látszik hamarosan felfogta, mit akarok és többször ismételt egy nevet. Fecsegték s hosszasan magyarázgatták egymásnak dolgaikat és mikor kiejteni próbálgattam nyelvük választékos kis hangjait : udvariatlanul bár, de végtelen őszinteséggel mulattak rajtam. De én, mint a tanító a gyerekek között, állhatatos maradtam és csakhamar vagy húsz főnévvel rendelkezhettem. Majd rátértem a mutató névmásokra, végül megtanultam az „enni” igét is. De a munka lassan haladt ; a kis emberek hamarosan elfáradtak és szabadulni iparkodtak kérdéseim elől, úgy hogy jórészt kényszerűségből belenyugodtam abba, hogy tanítsanak akkor és oly kis adagokban, a mint kedvük tartja. De nagyon is kis adagokban volt csak kedvük a tanításra s mint nemsokára tapasztaltam, soha sem volt dolgom közönyösebb vagy könnyebben kimerülő emberekkel.

VI.

Az emberiség alkonya.

— Csakhamar különös egy dolgot fedeztem föl kis gazdáimon ; nem volt bennök komoly érdeklődés semmi iránt. Első meglepetésükben kíváncsi kiáltásokkal közeledtek felém, mint a gyermekek, vizsgálgatni kezdtek ; de hamarosan ab-

banhagyták s tovább ballagtak más játék után. Amint az ebéd s első társalgási kísérletezésem véget ért, azt vettem észre, hogy azok, a kik kezdetben körülfogtak, csaknem valamennyien eltávoztak.

— Furcsa dolog az is, mily hamar jutottam el oda, hogy ezeket az apró emberkéket semmibe se vegyem. Amint jóllaktam, kimentem a bejáraton keresztül újra a napsütötte világba. Lépten-nyomon csatlakozott hozzám egy pár apró embere a jövődönék; követtek egy kis darabra, fecsegték, nevetgéltek körülöttem, s miután barátságosan kimosolyogták és kiintegették magukat, távoztak újra, rábízva engem saját találékonyságomra.

— Esti nyugalom ömlött el a világon, a mint kiléptem a nagy csarnokból, s az alkonyuló nap meleg fényében fürdött a táj. Az első pillanatra zavaros egyvelegbe folyt össze előttem minden. Attól a világtól, amelyet ismertem, teljes mértékben különbözött minden, minden, — még a virágok is. A hatalmas építmény, a melyet magam mögött hagytam, széles mederpart lejtőjén emelkedett. A Themze körülbelül egy mértföldnyi távolságban hömpölygött mai medrétől. Elhatároztam, hogy fölmegyek egy másfélmérföldnyire emelkedő domb tetejére, ahonnan jobban áttekinthetem bolygónkat a mi Urunk nyolczszázkétezerhétsszázegyedik esztendejében. Mert ez volt az az idő, a melyet gépem kis óraműve mutatott.

— Séta közben figyelmesen gyűjtögettem magamban minden benyomást, hogy ha csak lehetséges, megértsem azt a romokban heverő ragyogást, a melyben a világot találtam, — mert valósággal romok közé jutottam. A domboldalon kissé följebb például nagy rakás alumíniummal összeerősített gránitkoczká hevert, meredek falak és törmelékrakások, a melyek között gyönyörű pagodaszerű növényeket — valószínűleg csalán-

bokrokat — láttam; de a levélzet, a melynek különös barna színe volt, elvesztette szűrőképességét. Láttam rögtön, hogy valami hatalmas, többé meg nem határozható célra emelt épület elhagyott maradványai közé jutottam. A végzet úgy akarta, hogy később ezen a helyen tapasztaljak valami fölötte különös dolgot, a mely először vezetett egy még különösebb fölfedezés nyomára, — de ezt majd a maga helyén fogom elmondani.

— Amint, hirtelen gondolattól megkapatva körülnéztem a kis fensikről, ahol megpihentem, láttam, hogy kisebb házaknak sehol semmi nyoma. Mintha a családi ház, s talán a háztartás is, teljesen megszűnt volna. A zöldben itt-ott palotaszzerű épületek voltak, de a ház és villa, angol tájaink eme jellemző vonásai, teljesen eltűntek.

— Kommunizmus — szóltam magamban.

— S ennek nyomában másik gondolatom támadt. Rápillantottam a hat-hét apró lényre, a kik idáig követtek. S egy szempillantás alatt észrevettem, hogy valamennyinek egyforma öltözte, egyforma lágy, szőrtelen arcza s egyformalányos, gömbölyded lába van. Tán különösnek tűnhetik föl, hogy eddig nem vettem ezt észre. De oly különös volt körülöttem minden. Most elég tisztán láttam aényt. Öltözetben s a hajzat és a viselkedés mindamaz eltéréseiben, a melyek a két nemet egymástól manapság megkülönböztetik, ezek az emberkéek teljesen hasonlóok voltak. S a gyermekek, mintha csak miniature kiadásai lettek volna szülőiknek. Ugy láttam, hogy annak a kornak a gyermekei — legalább fizikailag — fölöttébb koráérttek voltak, s véleményem később csakugyan teljesen igaznak bizonyult.

— Látva a kényelmet és a biztonságot, a melyben ez a népség élt, éreztem, hogy az ember nem is várhatott egyebet, mint a két nemnek ezt

a teljes hasonlóságát; mert a férfi ereje, a nő gyöngesége, a család intézménye s a foglalkozások elkülönülése pusztán a fizikai erő korszakának harczias követelményei. Ahol a népesség egyensúlyba jutott és bőségben él, a sok gyermek inkább baj, mint áldás az államra nézve. Ahol az erőszak ritka s a magzatokat nem fenyegeti veszedelem, ott kevesebb szükség van — vagy inkább nincs is szükség — erős családi életre s a két nemnek a gyermekszükségletekből eredő különválása megszűnik. Van ennek némi nyoma már manapság is, s a jövődő teljesen beváltotta ezt a föltevést. Hangsúlyozom, hogy akkor így okoskodtam. Később be kellett látnom, mily távol esett okoskodásom a valóságtól.

— Mialatt ily módon eltűnődtem, csinos kis alkotmány vonta magára figyelmemet. Kupolával fődött kúthoz hasonlított. Futólag az ötlött az eszembe, mily különös, hogy még mindig vannak kutak s azután tovább szöttem elmélkedésem fonálát. A domb teteje felé nem volt több nagy építmény, s mivel úgy látszik, csodás kitartással gyalogoltam, nemsokára az esett meg velem, hogy legelőször egyedül maradtam. A szabadság s a kalandvággy furcsa érzetével folytattam utamat a domb csúcsa felé.

— A domb tetején valami ismeretlen sárga fémből készült ülőhelyre akadtam. Helyenkint vöröses rozsdá marta s félig lágy mohába sülyedt. Kartámaszai griff-fejek formájára voltak vágva és faragva. Ráültem s szétnéztem messze elterülő öreg világunkon e hosszúra nyúlt nap alkonyában. Eletemben ez volt a legkedvesebb, legszebb látvány. A nap lebukott már a szemhatár alá. Az egész nyugat aranszinben égett, melyet bibor és kárminpiros vízszintes sávok barázdáltak. Alant a Themze völgye, melyben mintha csiszolt aczélszalag lett

volna a folyam. Említettem már, hogy a zöld lombok között hol romokban heverő, hol meg lakott paloták tarkállottak.

— Itt-ott egy-egy fehér, vagy ezüstös szobormű emelkedett ki a föld rengeteg, pusztá kertjéből, imitt-amott egy-egy kúpola vagy obeliszk meredt függélyesen a magasba. Sövénynek, a tulajdonjog jeleinek, a földművelésnek nyoma sem volt. Az egész föld egy kertté vált.

— Nézegetés közben tovább szőttem magamban a látott dolgok magyarázatát, amely az este körülbelül a következő módon alakult ki elmém-ben. (Később rájöttem, hogy csak a féligazságot találtam el, vagy inkább, hogy az igazságnak csupán egyik oldala csillant meg előttem.)

— Ugy tetszett, hogy véletlenül az emberiség hanyatló korszakába jutottam bele. A vöröses alkonyat az emberiség alkonyára terelte gondolataimat. Eleinte különös következménye kezdett előttem kidomborodni annak a társadalmi erőfeszítésnek, amelyben jelenleg benne vagyunk. S ha meggondoljuk, ez a következmény tényleg elég logikus. Az erő a szükség eredménye; a biztonság a gyöngeség istápolója. A lét föltételeinek javítására irányuló munka — az igazi művelődési folyamat, amely az életet egyre biztosabbá teszi — szünet nélkül hatványozódott. Az egyesült emberiség diadalt diadalra aratott a természet fölött. Sok minden — ma még csak pusztán álom — tervvé vált, megfontolt kivitelre került és megvalósult. S az aratás — az volt, amit láttam!

— Annyi tény, hogy a mai kor egészségügye és földművelése még nagyon kezdetleges. Korunk tudománya kis területet foglalt még el csak az emberi betegségek mezejéből; de hódítását folytatja biztosan és állhatatosan. Földművelésünk és kertészetünk kipusztít itt-ott egy-egy fűvet, mű-

velés alá fog vagy husz hasznos növényt; de a többi növényt, a legnagyobb részt, saját erejére bizza a létért való küzdelemben. Nemesítjük kedvencz növényeinket és állatainkat — s mily csekély ezeknek a száma! — fokozatosan kiválasztva a tenyésztésre alkalmasakat. Szert teszünk majd valami jobbfajta új őszi barackra, majd valami szőlőre, hol valami illatosabb, nagyobb virágra, hol egy-egy megfelelőbb marhaválfajra. Fejlesztjük valamennyit lassan-lassan, mert eszméink határozatlanok és tapogatódzók, tudásunk pedig nagyon szűk-körű, mivel maga a természet is félénkké és lassuvá válik ügyetlen kezeink között. Valamikor mindez jobban, egyre jobban fog szerveződni. Az ár nyomulása ez keresztül az örvényeken. Az egész világ értelmes lesz, művelt és együttműködő, a természet leigázása mindegyre gyorsabban és gyorsabban fog haladni. S végre, bölcsen és gondosan egyensúlyba hozzuk újra életszükségleteinkkel az állati és növényi életet.

— Mind ennek meg kellett, és jól meg kellett történnie: valósággal minden időben, az idő ama végtelen folyama alatt, amelyen gépem keresztül szökkent. A légben nyoma sem volt szúnyogoknak, a földön nyoma sem volt giz-gaznak, gombáknak. Mindenfelé gyümölcs meg gyümölcs volt és sok fajta illatos, szebbnél-szebb virág; ragyogó pillangók röpködtek ide-oda. A bajt előző orvosi tudomány eszményképe megvalósult. A betegségek ki voltak irtva. Ott tartózkodásom alatt nyomát sem láttam semmiféle ragályos kórnak. S később el kell majd mondanom, hogy még a rothadás és a megsemmisülés folyamatát is gyökeresen átalakították ezek a változások.

— Megvalósultak a társadalmi diadalok is. Láttam, hogy az emberiség fényes palotákban lakik, ragyogó ruhákban jár s amint eladdig tapasztal-

tam, semmit sem dolgozik. Küzdelemnek, sem társadalmi, sem gazdasági, hire-hamva sem volt. Az üzlet, a hirdetés, a közlekedés, az a kereskedelem, amely a mi világunk lényege, eltűnt mindenestül. Érthető, hogy ott, azon az aranyos estén, a társadalmi paradicsom gondolata ötlött eszembe önkénytelenül. A népesség szaporodásának nehéz problémáját, úgy sejtettem, megoldották s a népesség számbelileg többé nem szaporodott.

De a viszonyok eme változásával szükség-szerűleg együtt járt a változáshoz való alkalmazkodás. Vajjon, ha a biológia tudománya nem tévedések tömkelege, mi az emberi értelem és erő oka? A küzdés és a szabadság; ezek éltetik a tevékenyt, az erőt és a ravaszt, s ezek szorítják falhoz a gyöngét; ezek jutalmazták az arravalók becsületes szövetkezését, az önmegtartóztatást, a türelmet és a határozottságot. S a család intézménye, s a család körén belül támadó lelki indulatok, a szenvedelmes féltékenység, a gyermek gyöngéd szeretete, a szülői önmegtagadás, mindez megleli támaszát és igazolását a magzatokat fenyegető veszedelmekben. Most hol vannak ezek a fenyegető veszedelmek? Keletkezőben van s egyre nő valamelyes közérzet a háztartási féltékenység, az anyai szeretet szenvedelme, minden fajta szenvedelem ellen. Mindez ma már szükségtelen dolog, kellemetlenül érint, hajdankori vadságunk maradványa, diszharmóniát visz bele finomult, kellemes életünkbe.

— Rágondoltam e nép fizikai gyöngeségére, értelmetlenségére, s azokra a hatalmas, ragyogó romokra, s mindez csak megerősítette bennem a természet tökéletes leigázásba vetett hitemet. Mert a harcz után jön a nyugalom. Az emberiség erős volt, erélyes és eszes, és bőséges életerejét arra használta, hogy módosítsa a körülményeket, melyek között élt.

— S most bekövetkezett a változott körülmények visszahatása.

— A tökéletes kényelem és biztosság új állapotában az a nyughatatlan erély, mely bennünk erő, gyöngeséggé válik. Korunkban is némely hajlam és vágy, mely valaha szükséges volt az élet fentartásához, állandó forrása az elbukásnak. A testi bátorság és a harcz kedvelése például a helyett, hogy használna, inkább kárára van a művelt embernek. S oly államban, mely eljutott a teljes egyensúly és biztosság állapotába, nincs helye hatalomnak, sem a szelleminek, sem a fizikainak. Az volt a véleményem, hogy abban a világban megszámlálhatatlan esztendő óta nem fenyegetett veszedelemmel sem harcz, sem magánerőszak, sem fenevad, sem pusztító kór, amely erős szervezetet kívánt volna, és nem volt szükség munkára sem. Ily életre az, amit mi gyöngének mondunk, épp oly jól fel van szerelve, mint az erős; valósággal nincs is többé gyöngé. Sőt a gyöngé felszerelése jobb, mint az erősé; mert ezt folyton kinozná tette-reje, amelynek nem volna hol érvényesülnie. Bizonyos, hogy az épületek ritka szépsége a most már czéltalan emberi erély végső fellobbanásának eredménye volt, mielőtt az emberiség tökéletes összhangba jutott volna az élet körülményeivel, — a virágzás ama diadal nyomán, amely bevette az utolsó nagy békét. Éz volt mindenkor a tetterő sorsa biztosság idején; művészetre, szeretkezésre adja magát, és csakhamar elkövetkezik a bágyadás, az elsatnyulás.

— Végül elhal ez a művészi törekvés is — elhalt csaknem végképp abban a korban, amelybe jutottam. Virágokkal ékesíteni magukat, táncolni, énekelni a verőfényen: ennyi maradt s egyéb semmi a művészi szellemből. Sőt bele kellett vesznie ennek is végül a megelégedettség teljes tétlenségébe.

— Bennünket folyton élesít a fájdalom és a szükség köszörűköve s ime itt mintha az a gyűlöletes köszörűkö összetört volna.

— Amint a növekvő homályban ott álldogáltam, azt gondoltam, hogy ez az egyszerű magyarázat a kulcsa a világ problémájának, ez a kulcsa eme pompás kis teremtmények minden titkának. Lehet, hogy azok az akadályok, melyeket a népeség túlszaporodása ellen kieszeltek, oly pompásan beváltak, hogy számuk nem maradt állandó sem, hanem inkább csökkent. Ez megmagyarázná az elhagyott romokat. Nagyon egyszerű volt a magyarázatom s elég valószínű — úgy, mint a legtöbb rossz elmélet!

VII.

Váratlan csapás.

— Amint ott álltam, elmélkedve az ember eme túlságosan tökéletes diadalán, feltűnt keleten, ezüst fényözönben, sárgán a teli hold. Lenn megszűnt a csillogó kis alakok mozgása, bagoly suhant el mellettem nesztelenül, s az éjszaka hidege megborzogott. Elhatároztam, hogy lemegyek a dombról s fekvőhelyet keresek.

— Azután az épület után néztem, amelyet már ismertem. S ekkor szemem ráakadt a bronz-alapzatra helyezett fehér szfinx alakjára, amely egyre tisztábban látszott, amint a kelőhold világa felragyogott. Láttam mellette az ezüstös nyirfát. Ott volt a rododendron-bokrok sűrűje, sötéten a sápadt fényben, s ott volt a kis tisztás. Odanéztem újra a tisztásra. Furcsa kétség dermesztett meg kényelmemben. „Nem — szóltam magamban nekibátorodva — nem ez volt az a tisztás.”

— De az a tisztás ez volt. Mert a szfinx fehér, foltos arcza arrafelé fordult. El tudjátok

képzelní, mit éreztem, amint ez a meggyőződés gyökeret vert bennem? Nem. Nem tudjátok. Az időgép eltűnt!

— Egyszerre, mintha végigvágna az ember arcán, előttem állt az a lehetőség, hogy elvesztem saját koromat, hogy itt maradok gyámoltalanul ebben a különös, új világban. Maga a pusztá gondolat is valóságos fizikai érzés volt. Éreztem, hogy torkonragad s megakasztja lélekzetemet. A következő pillanatban szörnyű félelem fogott el s hatalmas ugrásokkal rohantam lefelé a lejtőn. Egyszer fejjel előre buktam s felhasítottam arczomat; nem vesztegettem az időt arra, hogy elállítsam a vérzést, hanem felugorva futottam tovább s a meleg vér lecsöpögött arczomról a vállamra. Mialatt futottam, egyre ezt mondogattam magamban: „Elmozdították egy kissé; félretolták az útból a bokrok közé.“ De azért rohantam teljes erőmből. Az egész idő alatt tudtam azzal a bizonyossággal, mely olykor rettentő félelmet keltve nehezedik rá a lélekre, tudtam, hogy efféle bizakodás tiszta örültség; tudtam ösztönszerűleg, hogy a gépet eltávolították hatalmam köréből. Kinosan lélekzettem. Azt hiszem, a dombtető és a kis tisztás közti mintegy két mért-földnyi utat tíz percz alatt befutottam. Pedig nem vagyok már fiatal legény. Futásközben hangosan átkoztam magam, hogy gyanutlan esztelenségemben elhagyhattam gépemet; ezzel is alaposan fogyasztottam lélekzetemet. Hangosan kiabáltam, de nem felelt senki. Nem mocczant élőlény az egész holdfényes világban.

— Amint a tisztásra értem, láttam, hogy a legrosszabb, amitől féltem, való. A gépnek hirehamva sem volt. Éreztem, hogy erőm fogy s kiver a hideg, amint láttam a bokrok fekete sűrűsége között az üres területet. Körülnyargaltam őrgöngve a tisztást, mintha a gép valamelyik szögletben

lehetett volna elrejtve, azután hirtelen megálltam, hajamat tépve kezeimmal. Fölém tornyosodott a bronz alapzatra helyezett szfinx, fehérén, fényesen, foltosan, a kelő hold világában. Mintha gúnyosan mosolygott volna rémületemen.

— Talán megvigasztalódhattam volna abban a gondolatban, hogy az apró emberkék valami földött helyre tolták be gépezetemet, ha nem lettem volna meggyőződve arról, hogy úgy fizikai, mint szellemi erejük teljesen elégtelen ilyesmire. Ami megrémített, az valami eleddig nem is sejtett hatalom érzete volt, amelynek váratlan közbelépte elűntette találmányomat. De egy dolgot bizonyosan tudtam: hacsak valamely későbbi kor nem állította elő pontos mását, a gép az időben nem mozoghatott. Az emeltyűk ráillesztésének módja — majd később megmutatom nektek — oly bonyolult volt, hogy ha az emeltyűk le voltak véve, nem tudott bánni senki a géppel. A gép mozgott s el volt rejtve, de csak a *térben*. De ha így is volt, vajjon hol lehetett?

— Azt hiszem, félig-meddig megőrültem. Emlékszem, hogy szenvedélyesen ide-oda futkostam a szfinx körül a holdfényben uszó bokrok között s fölriasztottam valami fehér állatot, amelyet a félhomályban kis őznek tartottam. Arra is emlékszem, hogy késő éjjelig csapkodtam összeszorított öklömmel a bokrokat, míg a letördelt galyak össze nem vagdalták csuklómat, úgy hogy csurgott a vérem. Majd zokogva és dühöngve gyötrelmemben, lementem a nagy kőépülethez. A tágas csarnok sötét, néma, elhagyott volt. Elcsusztam az egyenetlen padlón s felbuktam úgy az egyik malachitasztalban, hogy majd eltört a sincsontom. Gyufát gyújtottam s áthatoltam a poros függönyön, amelyet már említettem.

— A függöny mögött egy másik nagy csar-

nok volt, tele vánkossokkal, amelyeken vagy husz kis emberke aludt. Bizonyos, hogy nagyon elcsodálkoztak, amint tagolatlanul kiabálva, a nyugodt sötétségből a serczegő gyufa fénye mellett hirtelen előbukkantam. Mert ők már nem ismerték a gyufát. — Hol van az időgépem? kezdtem kiáltva, mint a haragvó gyerek és egymásután megragadtam és fölráztam őket. Nagyon különösen érezhették magukat. Egynehányan nevettek, de a legtöbbje szörnyű rémült arcot vágott. Amint ott álltak körülöttem, hirtelen az jutott eszembe, hogy a fenforgó körülmények között az, amit tettem, a legnagyobb ostobaság volt. A félelem érzetét próbáltam bennük föleleveníteni; mert nappali viselkedésükből következtetve úgy gondoltam, hogy félni már elfelejtettek.

— Hirtelen eldobtam a gyufát s fellökve utamban az egyik emberkét, kibotorkáltam a nagy ebédli-csarnokon keresztül újra a holdfénybe. Hallottam, hogy ijedten kiabálnak s apró lábacskaik botorkálva ide-oda tipegnek. Nem emlékszem, mi mindent tettem még, mialatt a hold fölfelé emelkedett az égboltozaton. Azt hiszem, veszteségem váratlansága őrzített meg. Mintha reménytelenül kiszakadtam volna saját fajomból, — ott álltam, mint valami idegen állat az ismeretlen világban. Közbe-közbe bizonyynyal újra kitört dühöngésem; sikoltoztam s átkoztam Istent és végzetemet. Emlékszem, hogy a kétségbeesés egész hosszú éjjele alatt szörnyű fáradságot éreztem tagjaimban; emlékszem, hogy megvizsgáltam a legképtelenebb helyeket; tapogatództam a holdvilágos romok között s a fekete, árnyékos helyeken különös lényekhez ért a kezem.

— Emlékszem, hogy végül ott hevertem a földön a szfinx közelében; zokogtam végtelen nyomoruságomban s haragudtam, hogy esztelenül ott

hagytam a gépet, holott lett volna elég erőm arra, hogy magammal vigyem. Nem maradt számomra más, csak nyomoruság. Majd elaludtam. Mikor fölébredtem, világos nappal volt s egy pár veréb ugrándozott közelemben a pázsiton.

— Felültem az üde reggeli levegőben s iparkodtam kitalálni, hogy jutottam oda s mért érzem magam annyira elhagyatottnak és kétségbeesettnek. Csakhamar tisztán emlékeztem mindenre. A napfény tiszta világosságában világosan láttam magam is a dolgokat. Beláttam éjszakai dühöngésem vad ostobaságát s okosan tudtam elmélkedni. Tegyük föl, hogy a gép végkép elveszett, — talán megsemmisült. Az volt a legczélszerűbb, hogy nyugodt legyek és türelmes, tanulmányozzam embereimet s tiszta képet nyerjek arról, hogy következett be veszteségem és hogy tehetnék szert új anyagra és eszközökre, úgy hogy végül esetleg új gépet készíthessek. Ez volt egyetlen reményem — nyomorult remény, de mégis jobb, mint a kétségbeesés. Aztán meg az a világ, melybe jutottam, tagadhatatlanul szép és érdekes világ volt.

— De lehetséges volt az is, hogy a gépet csak máshová vitték. Mindenképpen nyugodtan és türelmesen kellett viselkednem, hogy megtudjam, hova rejtették s újra visszaszerezsem erővel vagy ravaszsággal. Mindezeket elgondolva talpra ugrottam s körülnéztem, keresve, hol fürödhetném. Fáradt voltam, tagjaim szinte megmerevedtek, és piszkos az utazástól. A friss reggel vágyat ébresztett bennem hasonló frisseségre. Izgatottságom önmagát felemésztette. Amint dolgom után láttam, valósággal csodálkoztam éjszakai szörnyű ingerültségemen. Gondosan megvizsgáltam a talajt a kis tisztás körül. Egy kis időt hiábavaló kérdezősködésre fecsérelem, elmagyarázva bajomat, úgy, amint tudtam, a közelemben járkáló apró ember-

kéknek. Nem értette meg egyikük sem mozdulataimat: nehánya bamba képet vágott; mások azt hitték, hogy tréfálok velök s arczomba nevettek. Soha semmi nem került nagyobb küzdelembe, mint hogy akkor megálljam, hogy rá ne üssek nevető kis arczocskájukra. Bolond ösztön volt, de az ördög, amelyet félelmem és vak haragom szült, még lázadozott bilincsei ellen s még egyre azon volt, hogy zavarodottságomból hasznót huzzon. A gyeep jobb tanácsot adott. Láttam, hogy mély barazda szántotta fel körülbelül középen a szfinksz alapzata s aközött a hely között, ahol lábam nyomai látszóttak, amint érkezésemtől a fölfordult géppel vesződtem. Köröskörül észrevettem egyéb jeleit is a gép elhurczolásának; furcsa keskeny lábnyomokat láttam, melyek mintha valami lajhártól eredtek volna. Mindez az alapzatra terelte teljes figyelmemet. Ha jól emlékszem, mondtam már, hogy bronzból volt. Nem egyszerű bronztömb volt. Minden oldalán bemélyedő, keretes szép négyszögű lapok ékítették. Odamentem s ráütöttem e lapokra. Az alapzat üres volt. Gondosan szemügyre vettem a lapokat, s láttam, hogy a szegélyzetek nem voltak egy darabból. Kilincset, kulcslyukat nem találtam sehol; de a lapok, amelyek, amint gyanítottam, ajtók voltak, valószínűleg belülről nyíltak. Egy dolog elég világossá vált előttem. Minden nagyobb erőlködés nélkül kitalálhattam, hogy időgépem a talapzaton belül volt. De hogyan került oda, az egészen más kérdés volt.

— A bokrok között, virágzó almafák alatt, két narancsszinű ruhába öltözött emberke kis fejét láttam közeledni. Feléjük fordultam s mosolyogva magamhoz intettem őket. Odajöttek, mire a bronz-alapzatra mutatva, igyekeztem megértetni velük, hogy szeretném kinyitni. De amint az alapzat felé mutattam, rögtön szörnyű furcsán viselkedtek. Nem

is tudom, hogy magyarázzam meg arczkifejezésüket. Körülbelül úgy néztek rám, mint valami gyöngédlelkű hölgy, akit durva, illetlen mozdulattal megbánt az ember. Tovább mentek, mintha a lehető legnagyobb sérelem esett volna rajtuk. Próbát tettem nyomban utána egy fehérruhas, édes tekintetű kis ficzkóval, de az eredmény ugyanaz volt. Úgy elváltozott, hogy szinte elszégyeltem magamat. Csak-hogy, amint tudjátok, szükségem volt az időgépre s újra próbát tettem vele. Amint elfordult, úgy mint a többiek, nem tudtam tovább uralkodni magamon. Három ugrásaal utólértem, megkapva libegő ruháját, nyakon ragadtam s vonszolni kezdtem a szfinx felé. De arcza erre oly borzadályt és ellenkezést fejezett ki, hogy hirtelen útjára bocsátottam.

— De még nem adtam meg magamat. Rácsaptam öklömmel a bronzlapokra. Mintha valami zörej hangzott volna belülről — hogy világosan beszéljek, mintha vihogásszerű hangot hallottam volna, — de bizonyára képzelődtem csak. Majd leszaladtam a folyamhoz egy vaskos kavicsért s visszatérve elkezdtem kalapálni az alapzatot, úgy hogy lapos mélyedést vertem az építményekbe s a patina porzó rétegekben potyogott a földre. Az apró emberkék vagy egy mértföldnyi területen bizonyára hallották, amint szenvedélyesen ki-kifakadva kalapácsoltam. De nem volt semmi eredménye. Láttam, hogy egy csoport apró teremtés lopva rám tekintget a lejtős domboldalokról. Végre izzadtan és kimerülve leültem, hogy szemmel tartsam a helyet. De ahhoz nagyon is nyughatatlan természetű vagyok, hogy valamit sokáig szemmel tARTHASSAK. A hosszú virasztásra tulságosan nyugati ember vagyok. Dolgozni eldolgoztam akár esztendőig is valami probléma megoldásán, de tétlenül várakozni bárcsak huszonnégyóraig is — ez már egészen más dolog.

— Nemsokára felkeltem s czéltalanul ban-

dukoltam ide-oda a bokrok között újra a domb felé. Türelem, — biztattam magamat; ha vissza akarod szerezni a gépedet, magára kell hagynod a szfinxet. Ha az a szándékuk, hogy gépedet elvigyék, akkor nem sokat ér, ha bronzlapjaikat megrongárod, ha pedig nem az a szándékuk, akkor úgy is visszakapod, amint fogod tudni kérni tőlök. Ülni mind e sok ismeretlen dolog között, ilyen rejtély előtt, — semmi jóval nem biztat. Örülésre vezet. Nézz a szemébe ennek a világnak. Fűrészeld ki, figyeld meg, légy óvatos, ne hamarkodd el véleményedet. Végül ráakadsz mindennek a nyitjára. Majd hirtelen eszembe ötlött a helyzet humora: éveket töltöttem tanulással és munkával, hogy eljuthassak a jövődőbe, s mikor odajutottam, szorongó szenvedélyességgel szeretnék szabadulni belőle. Soha ember oly bonyolult és oly reménytelen csapdát ki nem eszelt, aminőt én a saját magam számára készítettem. Bár magam voltam az oka, nem tudtam magamon segíteni. Hangosan felkaczagtam.

— Amint a nagy palotában járkáltam, úgy látszott, hogy az apró emberkéek kerülnek. Lehet, hogy csak képzelődtem; de az is lehet, hogy összefüggött a dolog a bronzkapuk kalapácsolásával. Csakhamar megbizonyosodtam arról, hogy tényleg kerülnek. Jónak láttam a közönyöst adni s nem üldöztem őket. Egy vagy két nap múlva minden a régi kerékvágásba fordult vissza. Amint csak tellett tőlem, tanulgattam nyelvöket s emellett folytattam erre-arra a nyomozást is. Vagy elkerülte figyelmemet valami rejtett finomság, vagy pedig szörnyű egyszerű volt a nyelvük — csaknem kizárólag konkrét főnevekből és igékből összeállított. Úgy látszik, elvont fogalmakat alig, vagy egyáltalában nem ismertek; képes beszédmóddal csak elvétve éltek. Mondataik rendszerint egyszerű, kétszavu

mondatok voltak; s nem voltam képes sem kifejezni, sem megérteni egyebet, mint a legegyszerűbb mondatokat. Eltökéltem, hogy az időgép és a szfinx alatt levő bronzajtók titkának gondolatát egyelőre emlékezetem legrejtettebb zugába temetem, míg majd, amint tudásom egyre bővül, természetes módon el nem következik a feltámadás pillanata. De érthető, hogy valami belső ösztön odalánczolt pár mértföldnyi átmérőjű körbe, megérkezésem helye körül.

VIII.

Magyarázat.

Amennyire elláthattam, az egész világ ugyanazt a buja gazdagságot varázsolta elém, mint a Themze völgye. Minden dombról, bármelyikre másztam, ugyanannyi ragyogó épület, ugyanaz a véghetetlen anyag- és stílváltozatosság tárult elém; az örökzöldnek ugyanazt a bozotos sűrűjét, ugyanazokat a virágos fákat és fás harasztokat láttam. Itt-ott viz csillogott, mint az ezüst; távolabb hullámalaku kék dombok emelkedtek, beleolvadva a mennyboltozat derűjébe. Sajátságosan vegyültek bele a táj tarkaságába — s le is kötötték csakhamar figyelmemet — mindenfelé a köralaku kutak, amelyek többnyire — úgy tetszett — nagyon mélyek voltak. Volt egy a mellett a hegyi ösvény mellett is, amelyet első sétámon végigjártam. Mint a többi, ezt is finom mivű bronz-szegélyzet körítette s kis kupola védte az eső ellen. Amint e kutak mellett ülve belenéztem szűrő sötétségükbe, vizcsillogásnak nyomát sem láttam s az égő gyufa sem tükröződött bennük vissza.

De valamennyiből különös zubogás, nagy gép zakatolásához hasonló hang hallatszott ki s a gyufa lobogásáról észrevettem, hogy a kútak tor-

kán szüntelenül légvonat áramlik lefelé. Beledobtam egyik nyílásba egy darab papírt. Nem lebegett lassan lefelé, hanem mintha valami bekapta volna, hirtelen eltűnt szemem elől.

— Egy idő múlva kapcsolatba hoztam e kútakat a lejtőkön itt-ott emelkedő magas tornyokkal: mert ezek fölött gyakran úgy megcsillant a levegő, mint forróság idején kiaszott partok fölött. Mindent egybevetve, az az erős sejtelem támadt bennem, hogy a föld alatt hatalmas szellőztetési rendszer lehet, melynek valódi jelentőségét bajos volna kitalálni. Eleinte azt gondoltam, hogy e kis emberek egészségügyi szervezetével függ össze. Ez a következtetés észszerű volt, de teljesen hibás.

— S itt be kell vallanom, hogy az egész idő alatt, amelyet e valóságos jövő világban töltöttem, fölötte keveset tudtam meg a csatornákról, a közlekedési módokról s más efélékről. A jövőendő korok amaz utópiászerű látomásaiban, amelyeket olvastam, töméntelen apró részletet találunk az épületekről, a társadalmi szervezetről s több eféléről. De míg ily részleteket könnyű összeállítani ott, ahol az egész világot egy ember képzelme teremti, addig tisztára hozzáférhetetlenek az eleven utazó számára, aki oly érzéki valóságok közé kerül, aminőkre én bukkantam. Gondoljunk csak arra, minő mesét vinne haza törzsének Londonról egy telivér középfrikai néger! Mit tudhatna a vasúti-társaságokról, a társadalmi mozgalmakról, a telefon- és telegraf-sodronyokról, a földosztó-társulatról, a postautalványokról s más efélékről? De mi még legalább elég készséges magyarázatokkal szolgálnánk neki! S azután még abból is, amit megtudott, mennyit tudna megértetni vagy elhíttetni világot nem látott földieivel? Pedig mily közel áll egymáshoz a mai kor négere és fehér embere, s mily óriási űr választott el engem az aranykor emberei-

től! Éreztem sok olyat, amit nem láttam s ami hozzájárult kényelmemhez; de félek, hogy ebből a nagy különbségből nem igen tudok veletek egyebet megértetni, mint valamely automata-berendezés általános benyomását.

— Ami például a temetkezést illeti, nem volt nyoma sem égetőkemenczéknek, sem sírféléknek. De az ötlött eszembe, hogy az égető kemenczék bizonyára valahogyan kívül esnek vizsgálódásaim körén. Itt volt újra egy kérdés, amelyen hosszasan eltűnődtem, bár kíváncsiságom egyelőre teljes vereséget szenvedett. A dolog zavart s egy további észleletre vezetett, amely még inkább megzavart: kis embereim között nem akadt koros vagy beteges egyetlen egy sem.

— Be kell vallanom, hogy az az elégedettség, amelyet az automata-czivilizációról és a hanyatló emberiségről kieszelt legelső elméletem keltett bennem, — nagyon rövid életű volt. De másra nem gondolhattam. Kifejtem a nehézségeket. A legtöbb nagy palota, amelyet szemügyre vettem, nem volt egyéb, mint lakóhely, ebédlő és hálóterem. Gépeket s más eféléket sehol sem találtam. Pedig e kis emberek ruhája csinos gyári munka volt, amelyet időnkint meg kellett újítani; és szandáljuk, bár czifrázatlan, bonyolult szerkezetű érczmunka volt. Valahogy csak kellett az ily dolgoknak készülniök! S ezek az apró lények az alkotás vágyának legkisebb nyomát sem árulták el. Üzletnek, műhelynek, beviteli kereskedelemnek sehol semmi jele. Egész idejüket azzal töltötték, hogy szelíden játszadoztak, a folyamban megfürödtek, félig játszva szerelmeskedtek, gyümölcsöt ettek és aludtak. Nem láthattam, hogy ment minden a maga útján.

— Aztán meg az időgép: valami, nem tudtam, mi, bevitte a fehér szfinx üres alapzatába.

Miért? Ha megölnek, sem tudtam elképzelni. S azok a viznélküli kútak is, meg azok a csillámló oszlopok. Hiányzott mindenhez a kulcsom. Mintha — hogyis mondjam csak? Képzeljétek, hogy egy felíratra bukkantatok, vannak benne itt-ott mondatok kitünő, tiszta angol nyelven; s tele van szurdalva másokkal, amelyeknek nemcsak a szavait, de még a betűit sem ismeritek. Ott tartózkodásom harmadik napján ilyennek tűnt fel előttem a nyolczszázkétezerhatszázegyedik esztendő világa!

— Ezen a napon barátot is szereztem magamnak — bizonyos értelemben. Mialatt egy csoport emberkét nézegettem, akik a sekély vízben fürödtek, az egyik görcsöt kapott. Lefelé kezdett hömpölyögni a folyamban. A főáramlás elég gyors volt, de azért a középszerű úszó is leküzdhette. Tiszta képet nyerhettek e teremtmények különös tökéletlenségéről, ha elmondom, hogy nem akadt közöttük egy sem, aki kísérletet tett volna az elhaló hangon kiáltozó lény megmentésére, bár szemük láttára fuladozott. Amint megbizonyosodtam erről, lehánytam magamról a ruhát s egy alsóbb helyen belegázolva a vízbe, megkaptam a nyomorúlt apróságot, s kihúztam a biztos partra. Megdörzsöltem kissé tagjait, mire csakhamar magához tért, s megvult az az elégtételem, hogy mielőtt elhagytam, teljesen kiheverte a bajt. Oly kevésre becsültem már az egész fajt, hogy a legcsekélyebb hálára sem számítottam. Csakhogy ebben nem volt igazam.

— Ez reggel történt. Délután találkoztam a kis nőcskével (legalább azt hiszem, az volt), amint kutató kirándulásomról visszatérőben voltam középpontom felé. Örömkialtásokkal fogadott s hatalmas virágfüzérrel ajándékozott meg, amelyet nyilvánvalóan az én számomra, kizárólag az én számomra font. Az eset megragadta képzeletemet.

— Nagyon elhagyatottnak érezhettem magamat. Iparkodtam is, amennyire csak tőlem telt, kimutatni, mennyire megbecsülöm ajándékát. Csakhamar egymás mellett ültünk egy kis kőlugasban, s főleg mosolygásból álló társalgásba ereszkedtünk. A kis teremtmény barátságossága teljesen úgy hatott rám, mint valami gyerek kedveskedése. Virágokat szedtünk egymásnak, s ő kezemet csókolgatta. Csókolgattam én is az övét. Majd beszélgetni próbáltam vele, s megtudtam, hogy Weenának hívják. Ez a név, bár nem tudtam, mit jelent, nagyon ráillett. Ez volt a kezdete annak a furcsa barátságnak, amely egy hétig tartott, s véget ért úgy — amint majd elbeszélem.

— Olyan volt éppen, mint a gyerek. Velem akart lenni folytonosan. Követni próbált mindenfelé s legközelebbi kószálásom alkalmával nagyon bántotta, hogy mikor kifáradt, el kellett hagynom. Kimerült s egyre fájdalmasabban kiabált utánam, De a világ problémáit kellett megoldanom. Nem azért jöttem a jövőbe, mondogattam magamban, hogy miniature szerelmi kalandba elegyedjem. Valahányszor elhagytam, nagyon elszomorodott, s nem egyszer oly hevesen követelte, hogy velem jöheszen, hogy mindent összevetve, odaadó vonzódása bajt is okozott annyit, mint kellemetességet. De azért általában nagy kényelememre szolgált. Azt gondoltam, hogy pusztá gyermeki vonzalommal csüggött rajtam. Nagyon is későn jöttem rá csak arra, mennyire fájt neki, mikor egyedül hagytam. S nagyon is későn tudtam meg csak, mim volt ő nekem. Pusztán azért, mert úgy látszott, vonzódik hozzám, s a maga együgyű modorában úgy mutatta, hogy aggódik értem, nemsokára, valahányszor visszatértem a fehér szfinx szomszédságába, ehez a kis babához, csaknem oly érzés fogott el, mintha házi otthonom fogadott volna; és csakha-

mar már a dombról jövet nézegettem, nem látom-e fehérbe és aranyba öltözött piczi alakját.

— Tőle tudtam meg azt is, hogy a félelem nem veszett ki még a világból. Nappal nem igen félt s a legcsodásabb bizalommal csüggött rajtam; mert egyszer, mikor egy bolondos pillanatomban fenyegető arcot vágtam rá, egyszerűen rám nevetett. De félt a sötétől, félt az árnyéktól, félt mindentől, a mi fekete. A sötétség volt ránézve az egyetlen félelmes dolog. Szörnyű heves indulat volt ez benne, s gondolkodóba ejtett és megfigyelésekre vezetett. Észrevettem egyebek között, hogy ezek az apró emberkék, amint besötétedett, összegyűltek a nagy házakban és csoportosan aludtak. Ha az ember világosság nélkül lépett közéjük, rémült zavarba ejtette őket. Amint beállt az este, soha egyetlen egyet sem találtam a szabadban, s nem volt rá eset, hogy valamelyik egyedül aludt volna a házban. De oly bamba voltam, hogy nem okultam ebből a félelemből, s bár Weena mindig kinosan ellenkezett, állhatatosan azt kívántam, hogy távol aludjunk a szunnyadó csoportoktól.

— Nagyon bántotta őt a dolog, de végül diadal-maskodott hozzám való régi vonzalma, s ismeretségünk öt éjszakáját — beleértve a legvégső éjszakát is — úgy töltötte el, hogy fejét karomra fektetve aludt. De Weenáról beszélve, elvesztem mesém fonalát. A megmentése előtti éjjel alig kezdett még virradni, mikor felébredtem. Nyughatatlan voltam s azt álmodtam, hogy megfuladtam s tengeri csillagállatok lágy csápjai tapogatták arcomat. Nagy ijedtségre ébredtem, s furcsa módon azt képzeltem, hogy valami szürkés állat suhant ki épp az imént a szobából. Ujra aludni próbáltam, de nyughatatlanul, kellemetlenül éreztem magamat. Az a homályos szürkéség fogott körül, mikor a dolgok éppen bontakoznak a sötétségből, mikor minden szintelen,

élesen határolt és mégis elmosódó. Felkeltem, lementem a nagy csarnokba, s onnan a kőlapokon keresztül ki a palota elé. Azt gondoltam, erényt üzők a kényszerűségből, s megnézem a napkeltét.

— A hold eltűnőben volt; haldokló világa s a kezdődő virradat sápadtsága kísérteties félhomályba vegyült össze. A bokrok koromsötétek voltak, a föld komoran szürkéllett, az égbolt szintelen volt és szomorú. A domboldalon mintha kísérteteket láttam volna. Amint fürkésztem a lejtőt, háromszor egymásután fehér alakokat vettem észre. Kétszer úgy képzeltem, hogy egyetlen fehér, majomféle teremtmény rohan a dombon egyre gyorsabban fölfelé, egyszer pedig a romok közelében mintha egész falka czipelt volna valami sötét testet. Gyorsan mozogtak. Nem láttam, mi lett belőlök. Ugy látszott, eltűntek a bokrok között. Ne feledjétek, hogy a virradat még mindig határozatlan volt. Azt a bizonytalan, kora reggeli hűvösséget éreztem, amelyet mindnyájan ismertek. Nem hittem szememnek.

— Amint a keleti boltozat fényesedni kezdett, a napfény megjelent s egyszerre élénk színekkel vont be a világot, jobban szemügyre vettem a vidéket. De fehér alakjaimnak nem volt nyoma sem. Pusztán a félhomály szüleményei voltak. Bizonynal kísértetek voltak — szóltam magamban, — csak azt tudnám, mely korból valók. Mert Grant Allan egy különös megjegyzése jutott eszembe és elmulattatott. Ha minden nemzedék kihal és kísérteteket hagy ránk, akkor a világ — így okoskodott — végre is szűk lesz nekik. E szerint az elmélet szerint mátol fogva ide s tova nyolczszázezer év alatt alaposan elszaporodhattak, s nem volt mit csodálni rajta, hogy egyszerre négyet is láttam. De a tréfa nem elégített ki, s ezeken az alakokon tündöttem egész reggel, míg csak Weena megmentése ki

nem verte őket fejemből. Határozatlan úton-módon összefüggésbe hoztam őket azzal a fehér állattal, amelyet felriasztottam, mikor eleinte oly szenvedélyesen kerestem az időgépet.

— Weena kellemesen pótolta őket; de azért az volt a rendeltetésük, hogy nemsokára sokkal réme-
sebben ejtsék hatalmukba elmémet.

— Azt hiszem említettem már, mennyire melegebb volt az idő ebben az aranykorban, mint manapság. Nem tudom, mi lehetett az oka. Talán a nap volt forróbb, vagy a föld keringett közelebb a naphoz. A közfelfogás az, hogy a nap a jövőben egyre jobban kihül. De az emberek, akik az ifjabb Darwin elmélkedéseiben járatlanok, meg-
feledkeznek arról, hogy a bolygók végül egymás-
után visszahullanak a szülőtestbe. Ily katasztrófák alkalmával a nap valószínűleg ujult erőre lobban; s lehet, hogy valamelyik belső bolygó már így járt. Azonban bármi volt is az oka, annyi tény, hogy a nap sokkal forróbb volt, mint manapság.

— Nos, az egyik nagyon forró reggelen — azt hiszem a negyediken — mialatt a hőség és a vakító fény ellen védelmet kerestem valami hatalmas romhalmazban a mellett a nagy ház mellett, ahol aludtam és táplálkoztam, — a következő furcsa dolog esett meg velem. A törmelékrakások közt mászkálva szűk folyosóra bukkantam, amelynek végét és oldalablakait lezuhant kötőmegek zárták el. A külső tündöklés ellentéte folytán eleinte áthatatlanul sötétnek tűnt föl. Beléptem tapogatódzva, mert a fényességből sötétségbe jutva, színes foltok uszáltak szemem előtt. Hirtelen mintegy lebűvölten megállottam. A sötétségből a külső napfény visszaverődése következtében tündöklő szempár szegeződött rám.

— A fenevadak régi ösztönszerű félelme szállt belém. Ökölbe szorítottam kezemet s mereven

néztem bele a ragyogó szemgolyókba. Visszafor-
dulni félttem. Majd az a teljes biztonság jutott
eszembe, amelyben, mint addig gondoltam, az em-
beriség él. S visszaemlékeztem arra a különös bor-
zalomra is a sötétségtől. Legyőzve némileg félel-
memet, egy lépést tettem előre s megszólaltam.
Megengedem, hogy hangom akaratlanul is nyers
lehetett. Kinyújtottam kezemet s valami lágy test-
hez értem. A szempár hirtelen oldalt fordult rólam
s valami fehér rohant el mellettem. Bátorságom
inamba szállt. Megfordultam s furcsa kis majom-
hoz hasonló alakot láttam, amely fejét sajátságos
módon lefelé lógatva keresztül szaladt a hátam
mögötti napsütötte térségen. Belebotlott egy gránit-
tömbbe, félretántorodott s egy pillanat múlva eltűnt
a fekete árnyékban egy másik törmelékrakás alatt.

— Érthető, hogy az a benyomás, amelyet
rám tett, tökéletlen; de annyit tudok, hogy piszkos
fehér színe s furcsa nagy szürkésvörös szeme volt;
fejét és hátát pedig lenszinü szőr borította. De
mondom, oly gyorsan rohant, hogy nem láttam
tisztán. Azt sem mondhatom meg, négy lábon
rohant-e vagy csak első lábait lógatta-e le nagyon.
Egy pillanat sem telt bele, követtem a második
romhalmaz közé. Nem akadtam rá mindjárt; de
amint egy ideig ott álltam a mély sötétségben, egy
olyan kerek, kútalaku nyílásra bukkantam, aminő-
ről már beszéltem. Elzárta félig egy lezuhant pillér.
Hirtelen megvillant agyamban egy gondolat. Hátha
a kútban tűnt el az a valami? Gyufát gyújtottam
s lenézve a mélybe, hosszukás fehér lényt láttam
mozogni. Amint lefelé huzódott, ragyogó nagy sze-
mét mereven rám szegezte. Borzadály fogott el.
Mintha emberfajta pók lett volna. Lefelé kuszott a
falon s most vettem csak észre, hogy az aknában
lefelé létraszerűen számos fémfok van a láb és a
kéz számára. A gyufa már a körmömre égett s

kihullott kezemből. Esés közben kialudt. Mire ujat gyújtottam, a kis szörnyeteg eltűnt.

— Nem tudom, meddig ültem ott, belebámulva a kutba. Jó darabig nem fért a fejembe, hogy az, amit láttam, emberféle volt. De lassacskán kezdett az igazság derengeni bennem. Az ember nem maradt egy faj, hanem két különböző állatfajra szakadt; s az én bájos felvilági gyermekeim nem egyedüli leszármazói a mi nemzedékünknek, hanem az a halvány, ocsmány, éjjeli lény is, amely élémbe került, az is örököse minden koroknak.

— A csillámló pillérekre s a földalatti szelöltetéstől költött elméletemre gondoltam. Kezdtém gyanítani valódi jelentőségüket. De hát, tűnődtem, hogy illett bele ez a lemur abba a rendszerbe, amelyet egy teljesen egyensúlyba jutott szervezkedésről készítettem? Miképp függött össze a szép felvilágiak gondatlan vidámságával? S mi rejlett ott lenn, az akna tövében? A kút szélére ültem s biztatgattam magam, hogy nincs mitől félnem, s hogy oda kell leereszkednem, ha minden nehézséget le akarok küzdeni. S emellett nyomban rá irtóztam a leereszkedéstől! Mialatt haboztam, egy pár szépséges földfeletti emberke kergetőzött, a napfényben szerelmeskedve, az árnyék felé. A férfi kergette a nőt, virágokat dobálva rá futás közben.

— Mintha elszomorodtak volna, amint megláttak, kezemmel az eldőlt pillérre támaszkodva s belebámulva a kút mélyébe. Nyilvánvalóan kellemtelenül érintették őket ezek a nyílások, mert amint rámutatva egyik nyílásra, megpróbáltam kérdezősködni róla kis embereimtől az ő nyelvükön, láthatóan még inkább elkedvetlenedtek és elfordultak. De gyufáim érdekelték őket s néhányat meggyújtottam mulattatásukra. Azután újra megpróbálkoztam a kúttal, de újra hiába. Csakhamar utjukra engedtem hát őket s elhatároztam, hogy vissza-

megyek Weená-hoz s lehetőleg tőle tudok meg valamit. De gondolataim valósággal forrongtak már. Sejtelmeim és benyomásaim zürzavarosan kavargva új rendbe igyekeztek illeszkedni. Megvolt a kulcsom e kutak jelentőségéhez, a szelelő tornyokhoz, a titokzatos kísértetekhez, arról nem is szólva, hogy mi a jelentése a bronz-kapuknak és hogy mi történt az időgéppel! S lassan-lassan nagyon határozatlanul derengeni kezdett bennem a megoldása annak a gazdasági problémának, mely zavarba ejtett.

— Új világ tárult fel előttem. Tiszta dolog volt, hogy az embernek ez a második válfaja földalatti. Különösen három körülmény erősítette meg bennem azt a gondolatot, hogy ennek a válfajnak ritka jelentkezése a föld színe fölött régóta folytatótt föld alatt való lakás következése. Először is az a piszkos fehér szín, amely tulajdonsága a legtöbb állandóan sötétben élő állatnak, például a Kentucky-barlang fehér halának, hogy mást ne említsek; azután az a nagy szem, rendkívüli fogékonysággal a fény visszaverésére, amely közös sajátsága minden éjjeli lénynek — tanu rá a bagoly és a macska, s végre az a látható zavarodottság a napfényben, az a gyors, de azért esetlen, ijedt menekülés a sötét árnyék felé s az a sajátságos fejtartás a világosságban — mindez erős bizonyosága volt a retina tulságos érzékenységének.

— Bizonyos volt tehát, hogy a föld alattam keresztül-kasul volt furva, s az új faj a föld alatt lakott ezekben az alagutakban. Az a körülmény, hogy a lejtős domboldalak, hogy az egész vidék, kivéve a folyammenti völgyet, tele volt szelelőtárnákkal és kutakkal, az alagutak határtalan elágazásáról tanuskodott. Nem volt-e tehát természetes föltételeznem, hogy mindazt, amit a napfényben élő faj kényelme megkívánt, lenn a földalatti

világban készítették? Ez a gondolat oly nyilvánvalónak tetszett, hogy azonnal elfogadtam s rátértem arra a kérdésre, hogyan történhetett az emberiség két fajra való szakadása?

— Merem állítani előre is, hogy föltevéseimet valószínűnek fogjátok tartani, bár én magam csakhamar megtudtam, hogy az elmélet, amelyet fölállítottam, nagyon messze esett a valóságtól.

— Először is kiindulva saját korunk problémáiból, világosnak tetszett előttem, mint a napfény, hogy az egész helyzetnek a nyitja a tőkés és a munkás között levő most még csak futólagos társadalmi különbség fokokonként való növekedésében rejlik. Nincs benne kétség, hogy mindez elég groteszknek, hihetetlen képtelenségnek tetszik, pedig éppen a mi korunkban van nem egy oly körülmény, amely erre a fejlődésre utal. Megvan a törekvés, hogy a civilizáció kevésbé diszes részleteire földalatti területet használjanak fel; ilyenek például a londoni metropol-vasut, az új villamos vasutak, földalatti utak, földalatti műhelyek és vendéglők, s mindezek egyre szaporodnak és növekednek. Nyilvánvaló — gondoltam magamban, — hogy ez a törekvés addig erősödött, míg az ipar elvesztette teljesen a föld színén való létezése jogosultságát. Mindig mélyebbre és mélyebbre vonult, egyre nagyobb földalatti műhelyekbe, mindig több és több idejét töltvén el ott alant, míg végre...! Sőt már ma is nem él-e az east-endi munkás oly mesterseges körülmények között, mintha valósággal száműzték volna a föld természetes felületéről?

— S ha tovább megyünk, a gazdagok zárkozára hajló törekvése, mely kétségtelenül neveltetésük egyre növekvő finomulásának és a közöttük meg a szegények nyers erőszakossága között tárgyos örvénynek a következése — maris odavezetett, hogy a föld területének tekintélyes részét saját

maguk számára lefoglalták. London körül például a szebb vidéknek több mint fele el van zárva a betolakodás elől. S ugyancsak ez a tátongó űr, mely a gazdagok magasabb művelődési folyamatának s a finomúlt életmódra való egyre növekvő képességeiknek és az erre csábító kísértéseknek a következése, folyton-folyvást gyérebbé fogja tenni a társadalmi osztályok összevegyülését és az összeházasodás útján való emelkedést, amely ez idő szerint késlelteti még az emberi fajnak a társadalmi rétegek szerint való kettéválását. Ugy hogy végre nem lesz más a föld felett, csak a vagyonos osztály, mely a gyönyört, a kényelmet és a szépséget hajszolja, a vagyontalanok osztálya pedig egészen a föld alá kerül. S amint ez megtörtént, nincs benne kétség, hogy a földalattiaknak adót kellett fizetniök, különösen azért, hogy barlangjaitkat szellőztethessék. Ha ezt megtagadták volna, a hátrálékokért éhen veszttek, vagy megfuladtak volna. Akik betegesek vagy lázadozó természetűek voltak, azok kipusztultak. S végre amint a megoszlás egyensúlya állandósult, az utódok alkalmazkodtak a földalatti élet feltételeihez, s épp oly boldogok lettek saját világukban, mint a vagyonos osztály a földszinén. Mindebből természetes módon következett a földfelettiék finomúlt szépsége és a földalattiak beteges sápadtsága.

— Az emberiségnek az a nagy diadala, amelyről álmodoztam, egészen más alakot öltött elmémben. Szó sem volt az erkölcsi nevelés és az általános összemunkálkodás oly diadaláról, aminőről képzelődtem. Ellenkezőleg, ott láttam magam előtt egy valóságos arisztokracziát, felfegyverezve a tökéletesült tudással, amely megvalósította a mai gazdasági rendszer logikus következéseit. Nemcsak a természetten diadalmaskodott, hanem leigázva a természetet, leigázta saját embertársait is. De újra

hangsúlyozom, hogy ezt az elméletet csak akkor tartottam helyesnek. Nekem ugyanis nem magyarázatott az utópiás könyvek sablonos ciceronéja. Magyarázatom lehet teljesen helytelen, de még most is ezt tartom a legvalószínűbbnek. De ha ezt el is fogadjuk, bizonyos volt, hogy az az egyensúlyba jutott civilizáció, amelyet évezredek eredményeztek, régen megjárta már zenitjét, s most már jó ideje a hanyatlás korszakát élte. A földfeletti túlságos biztonsága lassú elkorcsosulásra vezetett; nagyságuk, erejük és értelmük általában csökkenésnek indult. Ennyit elég világosan láthatam már eddig is. Mi volt a sorsa a földalattiaknak, arról még sejtelmem sem volt; de amit eddig tapasztaltam a morlockokról — körülbelül ez volt a neve a földalattiaknak, — abból sejthettem, hogy a morlockokban az emberi típus még jobban elváltozott, még jobban elkorcsosult, mint az eloi-kban, ahogy a földfelettiek szép faját nevezték.

— Majd zavaros kétségek támadtak bennem, mért vették el a morlockok időgépemet? Mert abban bizonyos voltam, hogy ők vették el. És az eloik, ha ők voltak az urak, mért nem tudták gépemet visszaszerezni? S mért féltek oly rettenetesen a sötétségtől? Amint említettem, tovább kérdezősködtem Weena-tól a földalatti világról, de újra csalódás ért. Először nem is értette meg kérdéseimet, azután meg vonakodott válaszolni. Reszketés fogta el, mintha elviselhetetlen lett volna rá nézve ez a téma. S mikor talán kissé nyersen erőltettem, könyekbe tört ki. Ezek voltak az egyedüli könyek, melyeket saját könnyeimen kívül láttam ott az aranykorban. Hirtelen abba is hagytam a morlockokról való kérdezősködést s csak arra törekedtem, hogy mielőbb száműzzem Weena szeméből az embervoltával járó örökségnek ezeket a szo-

morú jelképeit. És csakhamar mosolyogni és tapsolni kezdett, mialatt ünnepiesen elégettem egy szál gyufát.

IX.

A morlockok.

— Furcsálhatjátok ugyan, de két napba került, míg követhettem az újonnan lelt nyomot, bár nyilvánvalóan ez vitt a helyes útra. Azoknak a sápadt testeknek a láttára valami sajátságos borzongás fogott el. Éppen olyan piszkos fehér színük volt, mint a férgeknek, meg azoknak az állatoknak, amiket természetrajzi múzeumokban spirituszba rakva láthatunk. Érintésükre kellemetlen hideget éreztem. Valószínű, hogy borzongásom oka jórészt az eloik szimpatikus hatásában rejlett. Jóformán értettem is már, miért undorodnak az eloik a morlockoktól.

— A rákövetkező éjszaka rosszúl aludtam. Valószínű, hogy egészségem is megrendült egy kissé. Nyugtalankodtam, kétségek szorongattak. Egy-egy pillanatra iszonyú félelem fogott el, melynek végső okát sehogy sem értettem meg. Emlékszem, hogy nesztelenül besurrantam a nagy csarnokba, hol a kis emberkék aludtak a holdfényben — ez éjszaka köztük volt Weena is, — s közöttük újra visszatért bátorságom. Eszembe jutott, hogy néhány nap múlva elfogy a hold utolsó negyede, s arra gondoltam, hogy a sötét éjjeleken a föld alatti kellemetlen lények, ezek a fehér lemurok, ezek a régieket helyettesítő új férgek, bizonyára sokkal számosabban fognak jelentkezni. És mind a két nap oly nyughatatlan voltam, mint aki elkerülhetetlen kötelesség teljesítése elől húzódzik.

— Meg voltam győződve, hogy az időgépet csak úgy találom meg, ha merészen behatolok a földalatti világ rejtelseibe. De nem volt bátorságom szembenézni a rejtelmekkel. Csak legalább egyetlen társam lett volna, egészen más lett volna a dolog. De teljes egyedülvalóságom iszonyu volt, s rémített már a gondolat is, hogy lemászszam a kut sötétségébe. Nem tudom, értitek-e, mit éreztem, de annyit mondhatok, sohasem éreztem magamat teljes biztonságban.

— Talán éppen ez a nyughatatlanság, a biztonság érzetének ez a hiánya űzött egyre távolabbi és távolabbi kutató kirándulásokra. Amint délnyugatnak mentem a felé az emelkedő táj felé, melyet most Combe Wood-nak neveznek, a messzeségben, a XIX. századbeli Banstead irányában, hatalmas zöld építményt vettem észre, amely különbözött mindattól, amit eddig láttam. Nagyobb volt minden eddigi palotánál vagy romnál, s keleties homlokzata volt. Halvány, kékeszöld csillogása a kínai porcellán egy fajtájára emlékeztetett. Eltérő külsejéből eltérő rendeltetésére következtettem, s elhatároztam, hogy folytatom utamat és megvizsgálom. De már későre járt s különben is már hosszú, fárasztó kószálás után vettem csak észre e különös építményt. Másnapra halasztottam tehát a kaland folytatását, és visszatértem a kis Weenához, aki szokott kedveskedésével fogadott. De másnap reggel világosan beláttam, hogy a zöld porcellán palotára irányuló kíváncsiságom önámítás volt, hogy ürügyet leljek elodázni máskorra azt a kísérletet, melytől irtóztam. Föltettem tehát magamban, hogy minden további idővesztegetés nélkül megpróbálom a leszállást s kora reggel utnak indultam egyik kut felé, amely a gránit és aluminiumromok közelében volt.

— A kis Weena velem szaladt. Ott tánczolt

mellettem a kútig, de mikor látta, hogy a nyílás szélére támaszkodom s a mélységbe nézek, sajátos módon elkedvetlenedett. — Isten veled, kis Weena, szóltam, megcsókolva őt, azután félretoltam s a szegélyzeten keresztül tapogatni kezdtem a leereszkedésre szolgáló kampókat. Gyorsan, gyorsan, mert bevallom, féltem tőle, hogy bátorságom el talál párologni! Weena eleinte elképedve bámult rám. Majd fájdalmasan felkiáltott, s hozzám rohanva, kis kezével belém kapaszkodott. Ellenkezése, azt hiszem, csak még jobban megerősített szándékomban. Leráztam magamról, tán kissé nyersen is, s a következő perczben a kút torkában voltam. Látam kétségbeesett arcát a szegélyzet fölött, s mosolyogtam, hogy fölbátorítsam. Azután lenéztem a mélységbe, az inogó kampókról, melyeken lógtam.

— Körülbelül kétszáz yardnyi aknán kellett lekúsznom. A kút falaiból kiugró érczfokokon kellett leereszkednem, s mivel ezek a fokok nálam sokkal keskenyebb és könnyebb lények számára készültek, leereszkedés közben kínosan szorongtam és hamar kifáradtam. S ha csak a fáradtság lett volna minden! Az egyik fok hirtelen elhajlott, súlyom alatt, és csaknem lezuhantam a fekete mélységbe. Egy pillanatig félkézzel kapaszkodva lógtam a levegőben, s ez után a tapasztalat után nem merem többé pihenőt tartani. Bár karom és hátam csakhamar kínosan sajgott, oly gyorsan folytattam a bizonytalan leereszkedést, amint csak kitelt tőlem. Föltekintve, keskeny kis korongot láttam, közepén csillaggal, s a kis Weena fekete körnek látszó fejcskájével. Alattam egyre erősödött s egyre nyomasztóbb érzést keltett bennem valami gépezet zubogása. Kivéve fejem fölött a kis korongot, áthatatlan sötétség vett körül mindenfelől, s mikor újra a magasba tekintettem, a kis Weena is eltűnt előlem.

— Kinzó nyugtalankodás nehezedett rám. Már-már arra gondoltam, hogy felkészöm újra a magasba, s nem törődöm a föld alatti világgal. De mialatt ez járt fejemben, folyton-folyvást mélyebbre ereszkedtem. Végre nagy megkönnyebbülésemre homályosan derengő szűk nyílást vettem észre a falban, körülbelül egy lábnyira jobbkéz felől. Belevetettem magamat, s láttam, hogy a nyílás vízszintesen haladó szűk alagutba vezetett, amelyben lefekhettem. Karom sajgott, hátamat görcs szorongatta, s a lezuhanástól való tartós félelem következtében reszkettem. S e mellett az áthatatlan sötétség is fájdalmasan hatott szememre. Fülembé zúgott zakatolása, dörömbölése a gépezetnek, amely levegőt szivattyúzott le az aknán.

— Nem tudom, meddig feküdtem itt. Arra riadtam fel, hogy lágy kéz érinti arczomat. Talpra ugrottam a sötétségben, gyufám után kaptam, s gyorsan meggyújtva egyet, láttam, hogy három fehér teremtmény hátrál lehajolva, sebesen a fény elől. Olyanok voltak, mint az, amelyet a föld színén láttam a romok között. Szemük abban a rám nézve áthatolhatatlan sötétségben, amelyben éltek, rendkívül nagy volt és végtelenül érzékeny, épp úgy, mint a feneketlen mélységben élő halak pupillái és fényvisszaverő képessége. Bizonyos voltam benne, hogy látnak engem abban a fénytelen sötétségben, s úgy tetszett, nem is félnek tőlem egy cseppet sem, eltekintve a világosságtól. De mihelyt gyufát gyújtottam, hogy megnézzem őket, hátráltak állhatatosan, s eltűntek a fekete nyílásokba és alagutakba, ahonnan csak szemük meredt rám szörnyű különösen.

— Megpróbáltam odakiáltani hozzájuk, de bizonyára egészen más nyelvet beszéltek, mint a földfelettiék, úgy hogy abba kellett hagynom hiába-
való erőlködésemet s újra az járt eszemben, hogy

menekülök, mielőtt tisztába jutottam volna velük. De csakhamar így szóltam magamban: — Most már benne vagy úgy is a bajban, s folytattam utamat tapogatódzva az alagutban. A gép lármája egyre erősödött. Egyszerre csak elveszett mellőlem a fal, s tágas, nyílt térbe jutottam. Gyufát gyujtva láttam, hogy hatalmas boltozott üregbe léptem, amelynek tulsó vége gyufám fénykörén túl áthatatlan sötétségbe vészett. Amit láttam, éppen annyi volt, amennyit láthat az ember, míg egy szál gyufa végig ég.

— Természetes, hogy csak határozatlanul emlékszem mindenre. Hatalmas gépekhez hasonló nagy tömegek emelkedtek ki a homályból, furcsa fekete árnyékokat vetve, melyekbe kísérteties morlockok húzódtak meg a fény elől. Az egész hely nagyon kellemetlen és nyomasztó volt. A levegőben friss vérszag érzett. Valamivel lejjebb a középső látnivalónál kis fehér fémasztal volt, megrakva ennivalóval. A morlockok mindenesetre husevők voltak. Emlékszem, mily csodálkozva kérdeztem akkor magamban, miféle nagy állat maradt meg a múltból, miféle állat húsa az a vörös csomó, amit láttam. Oly zavaros volt minden: a nehéz szag, az elmosódó, hatalmas árnyképek, az árnyékban leskelődő undok alakok, amelyek csak a sötétséget várták, hogy újra nekem essenek! Majd körömre égett a gyufa, lehullott a földre — kigyózó vörös folt a sötétségben.

— Azóta elgondoltam már, mily rettentő hiányosan voltam felszerelve kutató utamra. Mikor utra keltem az időgépen, azzal a képtelen föltevés-sel indultam el, hogy a jövőendő emberei bizonyára végtelenül fölöttünk állanak minden tekintetben. Fegyvertelenül mentem, orvosszerek, füstölni való nélkül — néha-néha rettenetesen gyötört a dohány hiánya! — sőt gyufa sem volt nálam elegendő.

Legalább kézi fotografáló gépet vittem volna magammal! Megörökíthettem volna egy pillanat alatt a földalatti világ képét, s azután tanulmányozhattam volna kedvem szerint. De amint ott álltam, nem volt egyebem, mint természetadta fegyverzetem és hatalmam: kezem, lábam és fogam, s ezeken kívül volt még négy szál épen maradt gyufám.

— Félttem folytatni utamat a gépezetek között a sötétben, s azt is csak a legutolsó gyufa fényénél vettem észre, hogy gyufaskatulyám tartalma vége felé jár. Addig a perczig eszembe sem jutott, hogy jó volna a gyufával gazdálkodni, s gyufámnak csaknem a felét arra pazaroltam, hogy mulatassam a föld felettieket, akiknek ujság volt a tűz. Akkor, amint mondtam, nem volt már csak négy gyufám, s mialatt ott álltam a sötétben, egy kéz érintette meg kezemet, vékony ujjak tapogatták végig arczomat s különös kellemetlen szag hatolt orromba. Mintha egész csoport ocsmány kis teremtes lélekzetét hallottam volna magam körül. Éreztem, hogy a gyufaskatulyát gyöngéden ránczígálták kezemben, hátulról pedig meg-megrántották kabátomat. Ki sem mondhatom, mily kellemetlen érzés volt, amint e láthatatlan teremtesek tanulmányoztak. Hirtelen éles valósággá vált bennem ott a sötétben az a tudat, hogy sejtelmem sincs róla, mik ezek a lények, hogyan gondolkoznak, mit akarnak. Rájuk kiáltottam torkom szakadtából. Egy pillanatra hátráltak, de azután csakhamar úgy éreztem, hogy újra közelednek hozzám. Egyre merészebben kezdtek tapogatni, különös hangokat susogva egymásnak.

Összerázkódtam s újra fölkiáltottam, de még kevesebb eredménnyel. Nem vették nagyon komolyan a kiáltást s furcsa nevető zsivajjal estek újra nekem.

— Bevallom, hogy rettenetes félelem fogott

el. Elhatároztam, hogy gyufát gyujtok s a fény védelme alatt menekülök. Meg is tettem s a zsebemből előrántott papirdarabbal erősítve a gyufa lobogását, szerencsésen visszavonultam a szűk alagutba. De alig értem be ide, a papiros elégett s a sötétben hallottam a morlockokat, amint utánam siettek, zizegve, mint lombok között a szél s kopogva, mint az esőcseppek.

— Egy pillanat sem telt bele, már egy csomó kéz kapaszkodott belém, még pedig félreérthetetlenül azzal a szándékkal, hogy visszafelé huzzon. Meggyujtottam a második szál gyufát s elvakult arcukba lobogtattam. El sem képzelhetitek, mily undorító, emberietlen látvány volt, — azok a sápadt, áll nélkül való arcok és azok a nagy, pilla nélküli, piszkos vörös szemek! — amint elvakultan, riadozva rám meredeztek. De annyit mondhatok, hogy nem álltam meg nézegetni őket, hanem hátráltam tovább s amint második gyufám tövig égett, meggyujtottam a harmadikat. Ez is csaknem végig égett, mire az aknába torkolló nyíláshoz értem. A nyílás szélén lefeküdtem, mert a nagy szivattyunak felhangzó zubogása elszédített. Azután tapogatni kezdtem a kiugró kampókat, de egyszerre csak belekapaszkodtak hátulról lábamba s elkezdtek ránczigálni erőszakosan visszafelé. Meggyujtottam utolsó gyufámat . . . kiégett feltartóztatlanul. De ekkor rajta volt már kezem a kiálló fokokon; erős rántással kiszabadítottam magamat a morlockok karmaiból s elkezdtem gyorsan felfelé mászni az aknában. A morlockok megálltak alattam s kimeresztett szemmel bámultak utánam a magasba. Csak egyetlen kis törpe követett egy darabra fölfelé is s kis hija, hogy kezében nem maradt a csizmám diadaljelül.

— Végtelen hosszúnak tetszett az út, amint fölfelé kapaszkodtam. Az utolsó harmincz-negyven

lábom át rettentő émelygés fogott el. Csak a legnagyobb ügygyel-bajjal bírtam megfogódzni. A legutolsó pár yardon szörnyű küzdelmet folytattam gyöngeségemmel. Fejem elszédült és szinte éreztem már a zuhanást. De azért végre valahogyan kijutottam a kút nyílásán s kitámolyogtam a romhalmazból a vakító napvilágra. Arczra vágódtam. Édes, tiszta illata volt még a sárnak is. Emlékszem, hogy Weena kezemet és füleimet csókolgatta s hallottam egy csoport eloi hangját magam körül. De aztán egy időre elvesztettem eszméletemet.

X.

É j j e l.

— Valósággal úgy tetszett, mintha helyeztem rosszabbodott volna. Eddigélé, ha az időgép elveszésének gyötrelmes éjszakájától eltekintünk, az a remény tartotta bennem a lelket, hogy végre mégis csak megmenekülök. De most megzavarták ezt a reményemet az új fölfedezések. Eddigélé úgy gondoltam, hogy csupán az apró emberkéek gyermekes együgyűsége gördít elém akadályokat s valami ismeretlen erő, amelyet azonban, amint megismerem, le is győztem. Most pedig teljesen új elemre bukkantam az undorító morlockokban — valami emberietlen, ellenséges elemre. Ösztönszerűen utáltam őket. Eddig úgy voltam, mint az, aki árokba zuhan, s azon jár az esze, hogy szabadulhatna az árokból. Most pedig úgy voltam, mint a csapdába került vad, amelyre lecsap az ellensége nemsokára.

— Ha megmondom, milyen ellenségtől féltem, elcsodálkoztok. Ez az ellenség az új hold sötétsége volt. Weena verte belém ezt a félelmet néhány eleinte érthetetlennek látszó megjegyzésével a fekete éjszakákról. De most nem volt már nehéz kitalál-

nom, mit jelenthetnek a közelgő fekete éjszakák. A hold fogyóban volt: a sötétség hosszabbra nyult minden éjszaka. Most már legalább megértettem valahogy azt is, miért félnek az apró földfelettiék a sötétségtől. Homályosan sejtettem annyit, hogy a morlockok valami ocsmány gyalázatosságot követhetnek el az új hold leple alatt. Teljes bizonyossággal éreztem, hogy második hipotézisem messze esik a valóságtól. Lehet, hogy a földfeletti nép valamikor kiváltságos arisztokraczia volt, amelyet gépiesen szolgáltak a morlockok; de ez már nagyon régen lehetett. Az a két faj, amelyre az emberiség a fejlődés során szétvált, teljesen új viszony felé haladt vagy talán oda is érkezett már. Az eloik elhanyagoltak, mint a karolingi királyok, szépségük merő gyöngeség volt. Pusztá szokásból övük volt még a föld, mivel a morlockokra nézve, kik számíthatatlan nemzedéken keresztül föld alatt éltek, a föld napfényes felszine elviselhetetlenné vált. S a morlockok készítették ruháikat — okoskodtam tovább, — ők gondoskodtak megszokott szükségleteikről, talán a szolgaság idejéből eredő régi szokás kényszerűsége következtében. Olyanformán, mint ahogy az álldogáló ló kapál a lábával vagy mint ahogy az ember pusztá kedvtelésből gyilkolja az állatokat: mivel hajdani, most már megszűnt szükségletek emlékeként megmaradt a szervezet erre való hajlandósága. De a régi rend nyilvánvalóan nagyrészt már megváltozott. A gyöngéd emberkép nemezise gyorsan közeledett. Emberöltökkel előbb, ezernyi emberöltő előtt kiüzte az ember testvérét a kényelem és a napfény országából. S ez a testvér visszatérőben volt most — megváltozva.

— Az eloik elkezdték már megtanulni újra a régi leczkét. Kezdték már megismerkedni újra a félelemmel. Segyszerre csak eszembe jutott annak a lakomának az emléke, amelyet a földalatti világ-

ban láttam. Különös módon támadt fel bennem ez az emlékkép; nem elmélkedésem folyama elevenítette fel, úgy volt inkább, mintha kívülről dobták volna belém kérdés alakjában. Azon voltam, hogy visszaidézzem emlékezetembe a földalatti asztalra rakott eledel alakját. Csak határozatlanul emlékeztem, de mintha valami ismerős dolog lett volna. De hogy mi volt, azt nem tudtam még akkor megmondani.

— De végre is, bármily gyámoltalanok voltak is apró emberkéim titokzatos félelmökkel szemben, én nem osztoztam gyámoltalanságukban. Én ebből a korból érkeztem közéjük, az emberi faj emez első nagyobb fejlődési korszakából, mikor a félelem nem hat bénítóan, s a titokzatosság elvesztette ijesztő hatását. Én legalább védekezni akartam. További késlekedés nélkül elhatároztam, hogy szert teszek fegyverekre s valami erősségre, melyben nyugodtan alhatom. Ha ez a menedékem megvan, akkor erről az alapról bátran a szemébe nézhetek ennek a furcsa világnak azzal az önbizalommal, melyet elvesztettem, mikor megtudtam, minő teremtmények kényének vagyok kitéve minden éjszaka. Éreztem, hogy nem tudok többet aludni addig, míg fekvőhelyem biztosságban nem lesz tőlük. Borzalommal összerázkódtam, ha elgondoltam, hogy már eddig is mennyire tanulmányozhattak.

— Egész délután ide-oda sétáltam a Themze völgyében, de nem találtam semmi olyat, ami megközelíthetetlennek látszott volna. Minden épület, minden fa, olyan volt, hogy oly ügyes kúszók, aminők kútaikról ítélve a morlockok voltak, játszva megmászhatták. Majd eszembe jutott a zöld porcellán-palota magas oromzata s falainak sima ragyogása; s estefelé Weenát mint egy kis gyereket vallamra véve, elindultam délnyugatra felfelé

a dombokon. Úgy számítottam, hogy a palota hét-nyolcz mértföldnyire van, pedig lehetett vagy tizennyolcz mértföldnyire. Először ködös, nedves délután láttam a palotát, mikor minden távolság csalóka módra kisebbnek tetszik. Emellett lógott már az egyik czipőm sarka s a talpából kiállt egy szeg úgy, hogy valósággal megsántúltam. Kényelmes öreg házi czipő volt ugyanis a lábamon. Jóval napnyugta után volt már, mikor megláttam a palotát, körvonalai feketén meredeztek az égboltozat sápadt sárgaságában.

— Weena eleinte rettentően örült annak, hogy hordozom; de nemsokára lekivánczozott válamról, s oldalam mellett szaladt tovább. Időnkint el-elszökkent mellőlem jobbra-balra, hogy virágot tépjen, s azután zsebembe gyömöszölte. Megtömte minden zsebemet, de végre arra a következtetésre jutott, hogy zsebeim kissé excentrikus vázák virágdiszítésre, mert az bizonyos, hogy erre a célra használta őket. De ez eszembe juttat valamit. Mikor átöltözködtem, ezt találtam a zsebemben...

Az időjáró szünetet tartott, zsebébe dugta kezét s letett a kis asztalra szó nélkül két hervadt virágot, melyek rendkívüli nagy, fehér mályvákhöz hasonlítottak. Azután folytatta az elbeszélést.

— Amint ráborúlt a világra az esteli csönd s mi még egyre folytattuk útunkat a domb tetejére Wimbledon felé, Weena elfáradt s visszakivánczozott a szürke kőházba. De én megmutattam neki a zöld porcellán-palota távoli ormait s iparkodtam megértetni vele, hogy menedéket keresünk az ő félelme elől.

— Ismeritek azt a nagy csöndességet, amely az esti szürkület előtt mindenre ráborúl. Még a szellő is elhallgat a fák között. Engem mindig várakozó hangulat száll meg az esteli nyugalom idején. Az égbolt tiszta volt, messze elnyúlt s csak

a távol alkonyatban tarkította egy pár vízszintes sáv. Ez éjszaka a várakozás érzete erősebb volt bennem a félelemnél. Abban a nyugalmas félhomályban érzékeim szinte természetfölötti módon megélesedtek. Mintha éreztem volna még azt is, hogy talpam alatt üres a föld. Szinte láttam, amint a morlockok ide-oda járnak hangyabolyaikban a föld mélyében s várják, hogy besötétedjék. Izgatottságomban azt képzeltem, hogy benyomulásomat barlangjaikba úgy fogják fel, mint hadüzenetet. De mért is vették el időgépet?

— Így folytattuk útunkat a csöndességben, s a szürkület lassan átolvadt az éjszakába. A távolság tiszta kéksége fakóra vált, s egymás után felbukkantak a csillagok. A föld elsötétedett, a fák megfeketedtek. Weenát félelem és fáradtság fogta el. Karomba vettem, beszélgettem hozzá, dédelgettem. Amint egyre jobban sötétedett, átölelte nyakamat, lehunyta szemét, s vállamhoz szorította kis arczocskáját. Így mentünk le egy hosszú lejtőn a völgybe, ahol a sötétben csaknem beleléptem egy kis folyóba. Átgázoltam rajta, s felballagtam a völgy túlsó oldalára, elhaladva egy csomó hálóépület, s egy szobor mellett, amely Faunt vagy vagy valami efféle alakot ábrázolt. A szobor feje le volt törve. A völgy lejtőjét csupa ákácdfa borította. Mindeddig nyomát sem láttam a morlockoknak, de még kora éjszaka volt s a hold keltéig hátra voltak még a legsötétebb órák.

— A legközelebbi domb tetejéről láttam, hogy sűrű erdő terül el előttem. Feketesége messzire elnyúlt. Habozva megálltam. Sem jobbra, sem balra nem láttam végét. Nagyon fáradt voltam, különösen kisebesedett lábam sajgott. Amint megálltam, Weenát óvatosan letettem a vállamról, s leültem a pázsitra.

— Nem láttam már sehol a zöld porcellán-

palotát s nem tudtam bizonyosan, jó irányban járok-e. Belepillantottam az erdő sűrűjébe, s elgondolkoztam, mit rejthet magában. Az ágak sűrű tömkelegébe bizonyára a csillagok fénye sem hatolt be. Azután ha más veszedelem nem is leselkedett a rengetegben, gyökerek és fatörzsek mindenestre voltak benne, amelyekben felbukhattunk vagy elvágódhattunk volna. E mellett a nap izgalmaiba bele is fáradtam rettenetesen. Elhatároztam tehát, hogy nem várok neki az erdőnek, hanem a szabad dombtetőn töltöm az éjszakát.

— Weena nagy öröömre mélyen aludt. Beburkoltam ujjasomba s letelepedtem mellé, hogy viraszszak, míg föl nem kel a hold. A domboldal nyugodt volt és elhagyott, de az erdő feketeségéből olykor-olykor élő lények mozdulása hallatszott. Fölöttem csillagok tündököltek a tiszta, derült éjszakában. Csillagásukban volt valami baráti vigasztalás. A régi konstellációk eltűntek az égboltozatról: az a lassu mozgás, amelyet századok során alig lehet észrevenni, régen ismeretlen új csoportozatokba rendezte el a csillagokat. De a tejút még mindig a régi foszlányos, csillagporral telehintett lobogó volt. Délfelé, ha ugyan jól tájékozódtam, ragyogó vörös fényű új csillagot láttam: tündöklőbb volt sokkal, mint a mi zöld Sziriuszunk. És a számtalan sziporkázó fénypont között egyetlen fényes bolygó ragyogott szeliden, állhatatosan, mint valami régi jóbarát arcza.

— Amint a csillagokra néztem, egyszerre csak eltörpült minden bajom s a földi élet minden nyomorusága. Mérhetetlen távolságukra gondoltam s arra a mozgásra, amely ellenállhatatlanul ragadja őket az ismeretlen múltból az ismeretlen jövőbe. A napéjegyennek százados előnyomulására gondoltam, arra a körmozgásra, melyet a föld tengelye végez. S ez a hallgatag mozgás összesen

negyvenszer ismétlődött csak azalatt a száz meg százezer esztendő alatt, amelyen keresztülutaztam. S míg ez a néhány mozgás történt, az alatt minden tevékenység, minden hagyomány, a földi szervezetek komplexuma, a nemzetek, a nyelvek, az irodalmak, a törekvések, sőt annak az embernek, amelyet én ismertem, még az emlékezete is elvesztett, kipusztult nyomtalanul. S helyébe támadtak ezek a törékeny teremtések, akik hatalmas elődeiknek emlékét sem őrizték meg s támadtak azok a fehér valamik, akik rémületet oltottak belém. Majd eszembe jutott az a nagy félelem, amely a két fajt egymástól elválasztja s ekkor hirtelen megborzadva, először ötlött elmémbe világosan az a gondolat, mi lehetett az az eledel, amit láttam. De ez a gondolat túlságosan borzalmas volt! Rátekintettem a kis Weenára, aki ott aludt mellettem, arczára, amely fehér volt és szeliden csillogott, mint a magasban a csillagok s kivertem fejemből nyomban azt a gondolatot.

— Azon a hosszú éjszakán iparkodtam gondolataimat, amennyire csak tellett tőlem, távol tartani a morlockoktól. Azzal töltöttem az időt, hogy az égboltozat új bonyodalmában keresgéltem nyomait a régi konstellációknak. Az égbolt, kivéve valami ködös felhődarabfélét, nagyon tiszta volt. Néha-néha valószínűleg el is szundikáltam. Végre hosszú virasztásom után derengeni kezdett a keleti égboltozat, mintha valami szintelen tűz verődött volna vissza rajta s feltűnt a hold vékony sarlója, fehérén, sorvadozva. S nyomában azonnal, lebirva, elfojtva a holdat, megérkezett a hajnal, eleinte sápadtan, majd pirosodva, meleget hozva. Morlockok egész éjszaka nem közeledtek hozzánk. Nyomukat sem láttam a domb tetején. Az ujló nap felébresztette önbizalmamat és csakhamar szinte úgy tetszett, hogy félelmem oktalan volt.

Felálltam s ekkor éreztem csak, hogy lábam, amelyen a rossz sarku cipő volt, bokában megdagadt s talpam sajog. Ujra leültem hát, lehúztam mind a két cipőmet s elhajítottam.

— Felébresztettem Weenát s bementünk az erdőbe, amelynek kellemes zöldjében nyoma sem volt az éjszakai ijesztő feketeségnek. Találtunk benne gyümölcsöt is s lecsillapítottuk éhségünket. Nemsokára talákoztunk egy csomó apró emberkével, akik nevetgéltek, tánczoltak a napfényben, mintha az, amit éjszakának mondunk, nem is volna a természetben. S ekkor újra eszembe jutott az a hus, amit láttam. Most már bizonyosan tudtam, mi volt, és szívem mélyéből szánni kezdtem azt az utolsó gyöngye kis patakot, ami az emberiség hatalmas folyamából megmaradt. Világos volt előttem, hogy az emberi hanyatlás hosszú korszakában a morlockok tápláléka valamikor nagyon összezsugorodott. Talán patkányokból s más eféle férgek-ből éltek. Ma is sokkal kevésbbé válogatós az ember a táplálékában, mint hajdanta volt, sokkal kevésbbé, mint bármelyik majom. Előítélete az emberi hússal szemben nem természete mélyén gyökerező ösztön. És így az embereknek emez emberietlen fiai . . . ! Igyekeztem tudományos szempontból vizsgálni a dolgot. Bizonyos, hogy sokkal kevésbbé emberek és sokkal távolabb esnek tőlünk, mint három-négyezer év előtti emberevő őseink. S az értelem, amely a dolgoknak ezt a rendjét elviselhetetlenné tette volna, megszűnt. Miért bántana a dolog? Hiszen ezek az eloik tulajdonképpen nem is egyebek, mint hizlalt barmok, amelyeket a morlockok hangyafajtája tenyészt a maga számára. S míg így tépelődtem, a kis Weena ott tánczolt vigan mellettem!

— Majd, hogy meneküljek a borzalomtól, mely önkéntelenül elfogott, megpróbáltam olybá venni

a dolgot, mint az emberi önzés szigorú büntetését. Az ember nem törődött azzal, hogy kényelmét és gyönyöreit embertársának verejtékén vásárolja meg, a kényszerűség jelszavát hangoztatta kifogásul s az idők teljével végre ránehezedett saját magára is a kényszerűség. Még arra is ráfanyalodtam, hogy, mint Carlyle, gúnyolni próbáltam ezt a nyomorult, hanyatlásnak indult arisztokracziát, de azért lehetetlen volt elmémet megnyugtatnom. Bármily mélyre sülyedt is értelmi képességük, az elöik mégis csak sokkal inkább emberek maradtak, semhogy számot ne tarthattak volna rokonszenvemre, s akaratom ellenére osztályosává lettem hanyatlásuknak és féltelmüknek.

— Akkortájt nagyon határozatlan gondolataim voltak még csak arról, amit tenni fogok. Mindenekelőtt biztos menedékhelyet kellett találnom s rajta kellett lennem, hogy valahogyan szert tegyek ércz- vagy kőfegyverekre. Ezekre volt szükségem legelőször. Azután reméltem, hogy szerzek majd valahogyan tüzet, hogy legyen fegyverül a kezem ügyében valami fáklya, mert azt már tudtam, hogy ez a leghatásosabb eszköz a morlockok ellen. Azután ki kellett eszelnem valami utat-módot arra, hogy a fehér szfinx alatt levő bronzajtókat betörhessem. Valami faltörő-eszközön törtem a fejem. Az a meggyőződésem volt, hogy ha bemehelek ezen az ajtón s vihetek magamnak világító fáklyát, ráakadok az időgépre s megmenekülök. Azt sehogy sem tudtam elképzelni, hogy a morlockoknak lett volna ahoz való erejük, hogy a gépet messzire elvigyék. Föltettem magamban azt is, hogy Weenát elhozom magammal a mi korunkba. S efféle terveket forgatva fejemben, folytattam utamat Weenával afelé az épület felé, amelyet képzeletemben lakóhelyünkül szemeltem ki.

XI.

A zöld porcellán-palota.

— Dél felé járt az idő, mikor a zöld porcellán-palotához közeledtünk. A palota elhagyatott volt és romladozó. Ablakaiban csak töredezett darabkák maradtak meg az üvegből s a megrongált ércz-
oromzatról egész rétegekben levált már a zöld burkolat. Nagyon magasan épült, pázsitos fensikon. Mielőtt beléptem az épületbe, északkelet felé tekintettem s meglepetve láttam, hogy ott ahol Wandsworthnak vagy Batterseanek kellett valamikor lennie, széles torkolat vagy inkább öböl van. Az jutott ekkor eszembe, bár azután nem gondolkoztam tovább a dolgon, mi történhetett vagy mi történhetik a tengerben élő lényekkel?

— Mikor megvizsgáltam, kitűnt, hogy a palota csakugyan porcellánból épült, s homlokzatán ismeretlen betűkből feliratot vettem észre. Elég bolondul azt gondoltam, hogy talán Weena segítségével megfejtetem a felírást, de hamarosan megtudtam, hogy az írásnak a pusztá gondolata sem fordult meg soha kis agyvelejében. Azt hiszem, egyáltalán véve sokkal emberibbnek tartottam a kis Weenát, mint valójában volt, talán azért, mivel kedélyében oly sok emberi vonást találtam.

— A kapu hatalmas szárnyai nyitva álltak, s össze voltak töredezve. Belépve, a megszokott csarnok helyett hosszú folyosóba jutottunk, amelybe számos oldalablakon hatolt be a világosság. Első gondolatom az volt, hogy muzeumba jutottunk.

— A cseréppel kirakott padozatot vastag porréteg borította, s ugyanilyen szürke takaró vonta be a legváltozatosabb dolgok gazdag gyűjteményét. Majd észrevettem, hogy a terem közepén valami óriás csontváz alsó része van elhelyezve. Furcsa

rideg látvány volt. A ferde lábokról megállapítottam, hogy valami a megatheriumhoz hasonló kipuштult lény lehetett. A koponya a felső csontokkal mellette hevert a földön a vastag porban s egy helyütt, a hol a mennyezet hasadékan behullhatott az eső, mélyen ki volt vájva az egész csontváz. Távolabb a folyosón egy brontosaurus hatalmas csontváza volt. Jól sejtettem, hogy muzeumba jutottam. Közelebb menve az oldalfalhoz, ferde állványokra bukkantam s mikor a vastag porréteget elsöpörtem, észrevettem a mi korunk ismert üvegszekrényeit is. Bizonyos, hogy légmentesen voltak elzárva, mert tartalmuk jórésze szépen megmaradt.

— Nyilvánvaló volt, hogy South Kensington végső napjainak romjai közé jutottunk! Itt bizonyára a muzeum őslénytani tára volt, melyben mindenesetre nagyon gazdag gyűjteménye volt az ásatag állatoknak, bár az enyészet elkerülhetetlen folyamata, amelyet egy időre sikerült megakadályozni, s amely a baktériumok és a gombák kiölése következtében erejének kilenczvenkilenczederészt elvesztette, végtelen lassan, de végtelen biztosan emésztette a gyűjtemény összes kincseit. Néhol ott volt a nyoma kis emberkéimnek is a ritka ásatagok között, amelyek összetördelöztek és elfoszladoztak a támasztó sodronycsövek fölött. S itt-ott, ha jól sejtettem, a morlockok merészen kimozdították helyükből a szekrényeket is. A folyosón még csend uralkodott. A vastag porrétegben eltompult lépteink zaja is. Weena, aki egy ideig megállt bámulni az egyik szekrény üvegfenekén levő tengeri sünt, mialatt szerteszét nézegettem, hirtelen mellettem termett s megállt, nyugodtan megfogva kezemet.

— Eleinte annyira meglepett egy értelmes korszaknak ez az ősrégi emléke, hogy nem is gon-

doltam rá, mi mindenre nyujthat alkalmat ez a gazdag lelet. Egy ideig szinte megfeledkeztem még az időgépről is.

Tovább vizsgálódva rövid másik folyosóba jutottunk, mely az elsőt keresztezte. Ugy látszik, ebben ásványtár volt, s amint megláttam egy kén-tömböt, rögtön a lőporra gondoltam. De sehogy sem tudtam salétromot, vagy valami salétromos sót találni. A mineralogiában nem vagyok specialista s ezért csakhamar tovább folytattam utamat egy romladozófélben levő oldalfolyosóban, mely párhuzamosan futott azzal a csarnokkal, melybe legelőször beléptem. Ez nyilvánvalóan a természetrajzi tár volt, de a benne levő gyűjtemény réges-régen a felismerhetetlenségig elváltozott. Ránczos, fekete csomók, melyek egykor kitömött állatok lehettek; kiszáradt mumiák a hajdanta spirituszszal telt, de most már üres korsókban; barna porhalmok kipusztult növények emlékekép: ez volt minden! Ezután egy valósággal kolosszális méretű folyosóba értünk, mely azonban nagyon rosszul volt megvilágítva. Arról a végéről, ahol belejutottunk, szelid lejtéssel futott lefelé. Egyenlő távolságokban fehér gömbök lógtak alá mennyezetéről (legnagyobb részük hasadozott, töredezett volt), jeléül annak, hogy a folyosót eredetileg is mesterséges uton világították. Itt már inkább elememben voltam, mert jobbra-balra hatalmas géptömegek nyultak a magasba. Mind nagyon meg volt rongálva, sok összevissza volt törve, de volt egy pár szép, teljes gép is közöttük. Arra gondoltam, hogyha szerkezetökkel megismerkedem, szert teszok oly erőre, amelyet eredménnyel felhasználhatók a morlockok ellen.

— Egyszerre csak mellettem termett Weena. De oly egyszerre, hogy szinte megijesztett. Ha ez nem történik, talán észre sem vettem volna, hogy a folyosó mindvégig lejtős volt. Az a vége, ahol

beléptem, egészen a föld színe fölött volt, s néhány hasadákszerű ablakon nyert világosságot. De amint tovább haladtunk a folyosón, a föld egyre közelebb jutott ezekhez az ablakokhoz, úgy hogy a vége felé valósággal nem volt egyéb a folyosó, mint egy üreg, amelynek peremén keskeny vonalban szűrődött keresztül a nap fénye. Már jó előre jutottam a folyosóban, tapogatva a gépeket, s annyira elmerültem a vizsgálódásba, hogy a fény fokozatos gyöngülését észre sem vettem, míg Weena egyre növekvő félelme rá nem vonta figyelmemet. Ekkor észrevettem, hogy a folyosó egyre lejtősebb lesz s végül sűrű sötétségbe vesz bele. Megálltam, s körülnézve, láttam, hogy a porréteg is vékonyabb s nem oly egyenletes, mint a folyosó elején volt.

— Közelebb a sötétséghez pedig úgy látszott, hogy számos keskeny kis lábnyom van benne. Erre hirtelen megelevenedett bennem az az érzés, hogy a morlockok közvetlen közelünkben vannak. S ekkor lejjebb a folyosó távoli sötétségében sajátságos topogást hallottam s ugyanazt a különös zajt, amelyet ismertem már a kút mélyéből.

— Kézen fogtam Weenát. Majd hirtelen gondolattól megkapatva, eleresztettem Weena kezét s odafordultam egy géphez, melyről egy emelőrud-féle nyult ki. Felkapaszkodtam az állványra s megragadva az emelő rudat, teljes erőmből lefelé kezdtem húzni. Egyszerre csak Weena, akit az oldalfolyosó közepén hagytam, siránkozni kezdett. Nagyon pontosan ítéltem meg az emelőrud erejét, mert a rud egy percnyi erőfeszítés után letört s mire visszamentem Weenához, oly dorong volt a kezemben, amely nagyon is elég volt bármely morlock koponyájának, akivel esetleg találkozhattam. Neki is indultam volna egyenesen a folyosó sötétségének s lemészároltam volna azokat a fenevadakat,

akik ott mozgolódtak, de nem volt szívem Weenát magára hagyni, aztán meg arról is meg voltam győződve, hogyha nekilátok vérszomjam csillapításának, könnyen időgépem vállalhatja a kárát.

— Nos tehát, félkezemben a vasdoronggal, félkezemben Weenával visszaindultam, ki ebből a folyosóból s beléptem egy másikba, egy még tágasabba, amely első pillanatra rongyos zászlókkal teleaggatott katonai kápolnára emlékeztetett. De csakhamar láttam, hogy a barna megszenesedett rongycsomók, amelyek oldalfalain fityegtek, elpusztult könyvek maradványai voltak. Réges-régen darabokra foszladoztak már ezek a könyvek s a nyomtatásnak nyoma sem maradt meg rajtuk. De itt-ott meggörbült táblák és töredezett ércz-lapok voltak, amelyek ékes némasággal hirdették a könyvek történetét . . . .

— Majd szűk lépcsőhöz értünk, mely újabb folyosóra vezetett, hol valamikor a technikai vegyészet osztálya lehetett. Ide érve nagyban kezdtem bízni, hogy hasznos fölfedezésekre lesz alkalmam. Kivéve az egyik szögletet, ahol a mennyezet beroskadt, ez a folyosó ép állapotban maradt meg. Mohó kíváncsisággal léptem oda minden egyes feltöretlen szekrényhez. S végre egyikben, amely két-ségkívül légmentesen volt elzárva, egy skatulya gyufát találtam. Mondhatatlan kíváncsisággal próbáltam meg a gyufákat. Pompásan égtek. Még csak át sem nedvesedtek. Odafordultam Weenához.

— Táncolj! — kiáltottam rá az eloik nyelvén, — mert most már csakugyan van fegyverem azok ellen a borzalmas teremtések ellen, akiktől félünk.

— S erre ott, az elhagyatott muzeumban, a vastag, puha porszőnyeg fölött, Weenának rengeteg öröme, eljártam ünnepiesen egy bonyolult tánczot, füttyörészve oly vigan, amint tőlem tellett, a *The Land of the Leal* melódiáját. Részben szerény

kánkánt jártam, részben andalgót, részben körtánczot, részben eredeti mozdulatokat is kevertem tánczomba. Hiszen tudjátok, hogy természetemnél fogva meglehetősen találékony ember vagyok.

— Ha elgondolom, elég különös dolog, hogy ez a skatulya gyufa annyi beláthatatlan esztendőn keresztül megmenekült az enyészettől. De bármint volt, rám nézve óriási szerencse volt, hogy így esett.

— Azonban, különösnek elég különös, találtam ennél még váratlanabb dolgot is: kámfort. Lepecsételt korsóban akadtam rá, melyet annak idején, azt hiszem tiszta véletlenségből, valósággal légmentesen pecsételtek le. Eleinte azt hittem, hogy finom viaszok s hogy megbizonyosodjam, óvatosan széttörtem az üvegedényt; de szaga félreismerhetetlenül rávallott a kámforra. Ez az illó anyag véletlenül megmenekült az általános pusztulásból talán több százezer esztendőn keresztül. Már-már eldobtam, de egyszerre eszembe jutott, hogy gyülékony és ragyogó lánggal ég, egyszóval, hogy kitűnően beválik gyertyának s így aztán zsebembe dugtam. Robbanó anyagokat nem találtam, sem olyasmit, mely alkalmas lehetett volna a bronzajtók betörésére. A vas emelőrúd volt a legmegfelelőbb eszköz, amire rábukkantam. De azért nagy önbizalommal távoztam ebből a folyosóból.

— Nem mondhatom el most nektek az egész hosszú délutánnak a történetét. Nagy megerőltetésembe kerülne most visszaidézni emlékezetembe vizsgálódásaim részleteit s elbeszélni mindent a maga helyén. Emlékezem egy hosszú folyosóra, mely tele volt megrozsdásodott fegyverrakásokkal. Ebben a folyosóban sokáig haboztam, mit vigyek magammal: emelőrudamat, bárdot vagy kardot?

— Valamennyit nem vihettem el s végre úgy gondoltam, hogy a bronzajtók betörésére legalkalmasabb lesz a vasrúd.

— Számtalan puska, pisztoly és karabély volt a folyosóban. A legtöbb nem volt már egyéb, mint merő rozsdá, de volt egy csomó fegyver, mely valami új érczből készült s még csaknem egészen ép maradt. De a töltések és a lőpor bizonyára réges-régen porrá rothadozott. Az egyik szöglet össze-vissza volt töredezve s meg volt szenevedve. Valószínű, hogy az ott fölhalmozott anyagok valamikor fölrobbantak.

— Egy másik helyütt nagy bálvány-gyűjteményre akadtam. Volt ott polinéziai, mexikói, főnicziai, egy szóval a föld minden részéből való bálvány, amit csak elgondolhattam. S itt ellenállhatatlan vágyamnak engedve, ráírtam a nevemet egy Dél-Amerikából való szteatit szörnyeteg orrára, mely különösen megragadta képzeletemet.

— Amint esteledni kezdett, csökkent érdeklődésem is. Folyosóról-folyosóra jártam a porban, a csendben és gyakran romok között. Sok helyütt csupa rozsdá volt minden, vagy meg volt kövesedve, de itt-ott maradtak épebb tárgyak is. Egy helyütt hirtelen egy kis ónbánya modelljére akadtam s mellette tiszta véletlenségből fölfedeztem egy légmentesen elzárt üvegburában két dinamit-töltést! Felkiáltottam örömben: Heuréka! s azután izgatottan összetörtem a burát. De akkor kétségeim támadtak. Habozni kezdtem. Majd kiszemelve egy kis oldalfolyosót, kísérletet tettem. Soha nagyobb csalódás nem ért még életemben, mint akkor, várakozva öt, tiz, tizenöt perczig a robbanásra, amely nem akart bekövetkezni. Utánzat volt az egész, amit rögtön sejthettem volna. Ha azonban nem így lett volna, komolyan azt hiszem, hogy nyomban elrohantam volna s levegőbe röpítem az egész szfinxet, a bronzajtókkal együtt s elvágom magam előtt végképp az útját annak (amint később megtudtam), hogy gépemet megtaláljam.

Ezután történt, azt hiszem, hogy egy kis nyílt udvarra jutottunk a palotában. Gyepes volt s volt benne három gyümölcsfa. Itt megpihentünk s jóízűen megebédeltünk. Alkonyat felé elkezdtem latolgatni helyzetünket. Közeledett az éjszaka s megközelíthetetlen buvóhelyet még mindig csak keresnem kellett. De ez most már nem nagyon aggasztott. Volt a kezem között oly valami, ami talán a lehető legjobb védelmi eszköz a morlockok ellen — volt gyufám! Aztán meg ott volt a zsebemben a kámfor is, ha esetleg lobogó lángra lett volna szükségem.

— Úgy gondoltam, az lesz a legokosabb, ha a szabadban töltjük az éjszakát s tűzzel védekezünk. Reggel pedig vissza kellett szereznem az időgépet. Erre a célra eddigelé nem volt még egyebem a vasdorongnál. De most már, tudásban megszorodva, egész más érzésekkel gondoltam a bronzajtókra. Eleinte ugyanis huzódóztam attól, hogy erővel törjek be rajtuk, főleg a mögöttük levő titokzatosság miatt. Az első pillanatban láttam, hogy nem tulságosan erős ajtók s azt reméltem, hogy vasrudam teljesen alkalmas lesz az ajtók bezárására.

XII.

A sötétségben.

— Mikor a palotából kiléptünk, látszott még kissé a lenyugvó nap koronája a szemhatár peremén. Elhatároztam, hogy kora reggel ott kell lennem a szfinxnél s úgy terveztem, hogy mielőtt beáll az éjszaka, keresztül hatolok az erdőn, mely előtte való nap megakasztott utamban. Éjszaka oly messzire akartam menni, amennyire csak lehet s

azután tüzet akartam rakni, hogy ennek a lángja mellett nyugodtan alhassunk. Útközben ami száraz ágat és fűvet láttam, fölszededgettem s nemsokára megtelt a karom ezzel a gyújtóanyaggal. Így meg-
rakva, lassabban haladtunk, mint terveztem s emel-
lett Weena nagyon fáradt is volt. Magam is kezd-
tem érezni, hogy már régen nem aludtam. Így aztán
az történt, hogy sötét éjszaka lett, mielőtt az erdő-
höz értünk. Az erdő végén levő bozótos dombon
Weena mindenáron meg akart állni, mert félt az
előttünk tátongó sötétségtől; de engem bántott va-
lami közelgő szerencsétlenség érzete s ahelyett,
hogy éppen azért megálltam volna az erdő előtt,
erővel is tovább haladtam. Két nap és két éjszaka
nem aludtam már s nagyon lázas és ingerült vol-
tam. Éreztem, hogy nyom el mindinkább az álom
s hogy jelennek meg vele együtt a morlockok.

— Mialatt határozatlanul álldogáltunk az
erdő előtt, hátunk mögött, a fekete bokrok közt,
kiválva a bokrok sötétségéből, három kuporgó ala-
kot vettem észre. Csupa bozót és magas fű volt
körülöttünk minden s tartottam tőle, hogy észre-
vétlenül hozzánk férközhetnek. Az út keresztül az
erdőn számításom szerint rövidebb volt valamivel
egy mértföldnél. Ha keresztülhatolhatunk az erdőn
fel a csupasz domboldalra, úgy gondoltam, minden-
képpen biztosabb nyugvóhelyre tehetünk szert.
Gondoltam, hogy gyufával és kámforral megvilá-
gíthatom utunkat az erdőn keresztül. De annyi
bizonyos volt, hogy ha gyufákat akartam gyujto-
gatni, akkor el kellett hagynom valahol tüzelőfá-
mat; le is tettem végre nagy habozgatás után. És
ekkor az jutott eszembe, hogy barátainkat hátunk
mögött alaposan meglephetem, ha meggyujtom
a földre tett gyulékony anyagot. Később beláttam,
micsoda borzalmas ostobaságot követtem el; de

akkor csak az járt az eszemben, minő elmés módja lesz ez visszavonulásunk földözésének.

— Nem tudom, gondoltatok-e valaha arra, mi az, ha lángnyelv van valahol, ahol ember nincsen jelen s az éghajlat mérsékelt. A nap melegé ritkán oly erős, hogy gyujtson, még akkor sem, ha a harmatcseppekben meggyülemlik, ami olykor-olykor megesik a forróbb égővek alatt. A villám gyújthat ugyan és kormosíthat, de ritkán oka nagyterjedelmű tűznek. Az is előfordul, hogy az enyészetnek indult növényzet a rothadás melegében gőzölög, de ez csak a legritkább esetekben tör ki lángba. A hanyatlás eme korszakában még a tűzcsinálás módját is elfelejtették a földön. A vörös lángnyelvek játéka, amint nyaldosták a lerakott facsomót, teljesen új látványosság volt Weenára nézve.

— Oda akart szaladni és játszani szeretett volna a tűzzel. Azt hiszem, bele is vetette volna magát a lángok közé, ha idejében vissza nem tartom. Felkaptam s bár alaposan ellenkezett, mérészen nekivágtam vele együtt az erdőnek. A tűz fénye megvilágította egy darabon a gyalogösvényt. Amint nemsokára hátratekintettem, láttam a fák sűrűjén keresztül, hogy az égő facsomóról átcsapott a láng a szomszédos bokrokra s fölfelé a domboldalon félkörben terjedt a tűz egyre tovább a száraz gyepen.

— Nevettem a dolgon s azután újra az előttem sötétlő fák felé fordultam. Iszonyú feketeség tárongott előttünk, s Weena görcsösen belém kapaszkodott. De amint hozzá szokott szemem a sötétséghez, annyi világosság még mindig volt, hogy ki tudtam kerülni a fák törzseit. Feketeség borult ránk a magasból is, csak itt-ott tört át a fák között egy-egy darabka távoli sötétkék égboltozat. Nem gyujtottam meg egyetlen szál gyufát sem,

mert egyik kezem sem volt szabad. Balkaromon kis Weenámat czipeltem, jobb kezemben pedig vasrudamat szorongattam.

— Jó ideig nem hallottam mást, csak a galyak recsegését lábam alatt, a szellő gyöngye rezdülését aombok között, lélekzésemet és fülem véredényeinek lüktetését. Majd egyszerre mintha topogás hallatszott volna körülöttem. Dühösen folytattam utamat. A topogás egyre tisztábban hallatszott, s nemsokára ugyanaz a furcsa zaj és nangegyveleg ütődött fülembbe, amelyet a föld alatt hallottam volt. Bizonyos volt, hogy több morlock van a közelben, még pedig közvetlenül a hátam mögött. Csakugyan a következő pillanatban éreztem, hogy megrántják a kabátomat, s rögtön rá éreztem valamit a karomon is. Weena szörnyen megrázkódott, azután egészen elcsendesült.

— Ideje volt, hogy gyufát gyujtsak. De hogy ezt megtehessem, Weenát le kellett tennem a földre. Le is tettem, s mialatt zsebemben kotorásztam, nagy küzdelem támadt a sötétségben lábam körül. Weena teljesen néma volt, a morlockok pedig ugyanazokat a sajátságos gerleturbékoláshoz hasonló hangokat hallatták, amelyeket már ismertem. Kabátomba és hátamba is lágy kis kezek kapaszkodtak, sőt meg-megérintették nyakamat is.

— Majd sercegett a gyufa és világosság támadt. Lobogó fénye mellett láttam a morlockok fehér hátát, amint a fák közé menekültek. Gyorsan kirántottam a zsebemből egy csomó kámfort, s készültem, hogy amint gyufám kialvófélben lesz, meggyújtsam. Majd Weenára pillantottam.

— Arczczal a földre borulva feküdt, lábamat átkulcsolva, mozdulatlanul. Hirtelen rémülettől megkapatva, föléje hajoltam. Mintha nem is lélekzett volna. Meggyújtottam a kámfort és ledobtam a földre. Amint szétvált, lángolni kezdett s vissza-

úzta a morlockokat és az árnyakat; letérdeltem s felemeltem Weenát. Hátunk mögött mozgolódás, mormogás hallatszott, mintha tele volna az erdő morlockokkal.

— Ugy látszott, hogy Weena elájult. Óvatosan vállamra fektettem s tovább akartam indulni, de ekkor szörnyű való tudatára jutottam. Mialatt a gyufákkal és Weenával foglalkoztam, többször megfordultam s most homályos sejtelmem sem volt róla, merre van az én gyalogösvényem; azt sem tudtam, nem megyek-e vissza a zöld porcellán palota felé. Kivert a hideg izzadság. Gyorsan el kellett szánnom magamat valamire. Elhatároztam, hogy tüzet rakok s tanyát ütök ott, ahol éppen voltunk. Letettem Weenát, aki még mindig mozdulatlan volt, egy kis gyepes mélyedésbe, s azután, mivel az első csomó kámfor már kezdett kialudni, elkezdtem gyorsan ágakat és lombokat szedni. Itt-ott a morlockok szeme csillogott rám a sötétségből, mint a karbunkulus.

— A kámfor utolsót lobbant, azután kialudt. Gyufát gyújtottam s ekközben két fehér alak, amely Weenához közeledett volt, gyors iramodással szaladt visszafelé. Az egyik úgy megvadult a világosságtól, hogy egyenesen nekem szaladt; éreztem, amint öklöm csapása alatt csontjai összetörték. Rémült ordítást hallatott, támolygott egy darabig s azután összerogyott. Meggyújtottam egy másik darab kámfort s folytattam a tüzelőanyag gyűjtését. Egyszerre csak észrevettem, mennyire szárazak fölöttem a falombok. Mióta ugyanis az időgépen megérkeztem, tehát körülbelül egy hét óta, egy csöpp eső nem volt. Így aztán, ahelyett, hogy ide-oda járjak a fák között a lehullott galyakért, egyet-egyet ugrottam s egész ágakat lerántottam. Csakhamar fojtós, füstös lánggal lobogott a zöld fa és a száraz ágak, s kimél-

hettem kámforomat. Ezután odafordultam, ahol Weena feküdt a vasdorong mellett. Megpróbáltam minden tölem telhetőt, hogy életet öntsek belé, de Weena olyan maradt, mint a halott. Arról sem tudtam megbizonyosodni, lélezett-e vagy nem.

— Egyszerre csak felém csapott a tűz füstje s hirtelen elbágyasztott. E mellett tele volt a levegő a kámfor gőzével is. A tüzet vagy egy óráig nem kellett élesztani. A nagy erőfeszítésbe szörnyen bele is fáradtam, leültem tehát. Az erdő mélyéből is altató zümmögés hallatszott, amelynek eredetét nem értettem.

— Egy pillanatra mintha elbóbiskoltam volna. Kinyitottam a szememet. De mély sötétség borult rám, és éreztem, hogy a morlockok rám tették kezüket. Kirántva magamat rámtapadó ujjjaikból, gyorsan zsebembe nyultam a gyufaskatulyáért — de nem volt benne. A morlockok újra megragadtak s szorongatni kezdtek. Egy pillanat múlva tudtam már, mi történt. Elaludtam, s ezalatt kialudt a tüzem, s ránehezedett lelkemre a halál keserősége. Mintha az erdő égő fák szagával lett volna tele. Belakapaszkodtak nyakamba, hajamba, karjaimba s húzni kezdtek lefelé. Iszonyú volt ott a sötétben, amint éreztem, hogy nehezednek rám ezek a puha kis teremtések. Mintha valami óriási pók hálójába akadtam volna. Nem bírtam velük: lehúztak a földre. Egyszerre apró fogak kezdtek harapdálni nyakamat. Fordultam egyet a földön s eközben ráakadt a kezem vasrudamra. Ez új erőt öntött belém. Talpra ugrottam, leráztam magamról az emberi patkányokat, s rövidebbre fogva a rudat, elkezdtem csapkodni vele oda, ahol azt hittem, hogy arcuk lehet. Éreztem, amint ütéseim alatt foszladozott a nedves hús, recsegett a csont, s egy pillanatra csakhamar megszabadultam.

— Az a különös mámor fogott el, amely

rendes kísérője a kemény küzdelemnek. Tudtam, hogy Weenával együtt elvesztem, de elhatároztam, hogy drágán fizettetem meg a morlockokkal lakomájukat. Hátammal egy fának vetettem magam s a vasrudat körben forgattam magam előtt. A morlockok mozgolódása és kiabálása felverte az egész erdőt. Így múlt el egy percz. Mintha hangjuk az ingerültség tetőpontjára emelkedett volna, mozdulataik pedig egyre gyorsabbak lettek volna. De anyyira egyetlen egy sem közeledett hozzám, hogy vasrudam érhetne volna. Ott álltam, belebámulva a sötétségbe. Majd hirtelen remélni kezdtem. Hátha a morlockok megijedtek? Alig gondoltam erre, különös dolog történt. Mintha a sötétség derengeni kezdett volna. Elmosódva látni kezdtem magam körül a morlockokat — három leterítve lábamnál feküdt — s csakhamar azt vettem észre, de nem akartam hinni szemeimnek, hogy a többiek futásnak eredtek s amint látszott, hátam mögül mint hömpölygő ár özönlöttek az előttem elnyúló erdőn keresztül. És hátuk nem fehérnek látszott már, hanem vörösesnek. Amint elbáméskodva álltam, kis vörös sziporka nyomult keresztül egy csillagfényes nyíláson a lombok között s azután elenyészett. És ekkor egyszerre megéreztem az égő erdő szagát, az elhaló morajt, amely most már viharos recsegő zúgássá erősödött, a vörös fényt és a morlockok menekülését.

— Elmozdultam a fától, melyhez háttal támaszkodtam, s hátratekintve, láttam a közeli fák fekete oszlopsora között az égő erdő lángolását. Majd Weenát kerestem; nem volt sehol. De a sístergés és ropogás hátam mögött, a robbanás-szerű csattogások, mikor a tűz belekapott egy-egy új fába, nem sok időt engedett az elmélkedésre. Megmarkolva vasrudamat, követtem a menekülő morlockokat. Furcsa egy versenyfutás volt. A láng-

tenger oly gyorsan terjedt jobbfelől, hogy amint futottam, egyszerre csak megelőzött a tűz, úgy, hogy át kellett csapnom balra. Végre egy kis tisztásra jutottam ki. Ide érve, egy morlock tántorgott felém s elhaladva mellettem, egyenesen belerohant a lángok közé!

— S most oly borzasztó látvány tárult elém, amelynél azt hiszem, szörnyűbb dolgot nem láttam ott a jövőendőben. Az egész tisztás oly világosságban úszott a tűz visszaverődő fényében, mintha nappal lett volna. A közepén sírhalomféle kis emelkedés volt, amelyet kiszáradt galagonyabokor borított. A tisztáson túl szintén égett az erdő; sárga lángnyelvek csavarodtak belőle a magasba, tűzsövénynyel kerítve be teljesen a kis teret. A domboldalon harmincz-negyven morlock húzódott meg. A fény és a meleg elkábította őket s vad rémülettükben össze-vissza támoltyogtak, egymásba gabalyodva. Eleinte nem vettem észre vakságukat s amikor közel jutottak hozzám, rémült dühhel közéjük csaptam vasrudammal, egyet megölve s néhányat megnyomorítva. De amikor láttam, hogy kuporodik le az egyik a galagonyabokor tövében s mily bambán mered a vörös égre, s hallottam nyöszörgéseiket, meggyőződtem róla, hogy teljesen gyámoltalanok az izzó fényben, s ezután nem bántottam többé a nyomorultakat.

— Hébe-korba egyenesen nekem jött egyik-másik. Ilyenkor rémülten összeborzadtam s gyorsan kitértem útjából. Egyszerre csak halódni kezdett a láng némileg s már féltem, hogy az ocsmány teremtések észre fognak venni. Éppen az járt eszemben, hogy megkezdem a küzdelmet, mielőtt észrevesznek, s megölök közülök néhányat; de a tűz csakhamar új erőre lobbant s ütésre emelt kezemet újra leresztettem. Körüljártam a dombot

köröztük, gondosan kerülve őket, s kerestem Weena nyomát. De Weena nem volt sehol.

— Végül leültem a kis domb tetejére s néztem ezt a hihetetlenül furcsa vak társaságot. Ide-oda támolyogtak, esetlen hangokat hallatva, amint a tűz fénye végig-végigcsapott rajtuk. A füst csavarogva szállt a magasba s a vörös es mennyezet foszlányain átragyogtak messziről, mintha valami más világegyetemhez tartoznának, az apró csillagocskák. Két, vagy három morlock nekem támolygott, mire remegve a felindulástól, ökölcsapásokkal visszaűztem őket.

— Ami az éjszaka többi részét illeti, meg voltam győződve, hogy lidércznyomás nehezedik rám. Harapdostam magamat és sikoltoztam szenvedelmesen, kívánczva az ébredés után. Kezemmel csapdostam a földet, fölkeltem, leültem, járkáltam ide-oda s újra leültem. Majd nekiestem szememnek, elkezdtem dörzsölni és Istenhez fohászokodva könyörögtem, ébresztszen fel. Három ízben láttam, hogy több morlock végvonaglásban lehajtva fejét, belerohant a lángok közé. De végre a tűz halványuló pirossága, a hömpölygő fekete füstgomolyok, az elhamvadt kormos fatönkök és az elmosódó teremtmények egyre kisebbedő serege fölött megjelent a nappal fehér világa.

— Újra fürkészni kezdtem Weena nyomát, de nem volt sehol. Világos volt, hogy szegény kis testét ott hagyták az erdőben.

Le sem irhatom, mennyire megnyugtató az a gondolat, hogy elkerülte azt a szomorú végétet, amely, úgy látszik, rá is várakozott. Amint ezen töprengtem, valami csaknem arra ingerelt, hogy lássak neki újra a körülöttem álldogáló gyámoltalan szörnyetegek lemészárlásának, de erőt vettem magamon.

— A kis domb, amint már említettem, kis

szigetféle volt az erdő mélyében. Tetejéről most már elláttam a füstös ködön keresztül a zöld porczellán-palotához, s megtudtam állapítani, merre van a fehér szfinx. Így aztán elhagytam azt a pár elátkozott lényt, aki még megmaradt s nyöszörögve ide-oda támol ygott az egyre erősülő nappali világosságban. Körülkötöttem fűvel a lábamat s biczegni kezdtem a füstölgő zsarátnok és a belülről még egyre égő fekete fatönkök között az időgép rejtekhelye felé. Lassan haladtam, mert nagyon ki voltam merülve, alaposan megbénultam s a kis Weena borzasztó halála szörnyű leverően hatott rám. Lesújtó csapás volt. Most is ebben az ismerős szobában inkább olyan, mint valami álom szomorúsága, s alig tetszik valóságos veszteségnek. De azon a reggelen újra teljesen magamra maradtam — iszonyu elhagyatottságban. Eszembe jutott ez az én hazam, tűzhelyem, egypáran közületek s ily gondolatok közben oly epedő vágy fogott el az ott-hon után, amely minden kinnál kinosabb volt.

— De mialatt a ragyogó reggeli égboltozat alatt a füstölgő hamuban haladtam, fölfedeztem valamit. Nadrágzsebemben volt egypár gyufaszál. A skatulya bizonyára kilyukadt, mielőtt elvesztettem.

XII.

A kelepce.

— Reggel nyolcz-kilencz óra tájban ugyanahoz a sárga fémpadhoz értem, amelyről megérkezésem estéjén szemléltem a világot. Eszembe jutott, micsoda elhamarkodott következtetéseket vontam le akkor este s nem tudtam megállni, hogy keserűen ne nevessek könnyenhívőségemen. Ugyanaz a szépséges látvány tárult eléem, ugyanaz a buja

növényzet, ugyanazok a fényes paloták és nagy-szerű romok, ugyanaz az ezüstös folyó a termékeny partok között. A szép kis emberkéek pompás ruhái meglebbentek a fák között. Egypáran fürödtek éppen azon a helyen, ahol pár napja a kis Weena fuldoklott. Ezt látva, éles fájdalom nyilalott keresztül lelkemen. Szerte-széjjel, mint apró foltok a tájon, látszottak a föld alá vezető utak kupolái. Most már értettem, mi rejlett a föld feletti emberkéek szépsége mögött. Kellemesen teltek napjaik, épp oly kellemesen, mint a barmoknak, nekik sem volt tudomásuk ellenségeikről, s nem gondoltak a holnappal. S végük is épp olyan volt, mint a barmoké.

— Elszomorodtam, arra gondolva, mily rövid álom volt az emberi értelem. Valósággal öngyilkosságot követett el. Állhatatosan törekedett a kényelmes nyugalom, egy békés egyensúlyba jutott társadalom felé, melynek biztosság és állandóság a jelszava. Reményei meg is valósultak, de csak azért, hogy végül ide jusson. Valamikor el kellett már érnie az életnek és a tulajdonnak a teljes biztosság állapotát. A gazdag biztosságban élvezte vagyonát és kényelmét s a munkás biztosságban élt és dolgozott. Bizonyos, hogy abban a tökéletes világban probléma, társadalmi kérdés nem maradt megoldatlanul. S erre hosszú nyugalom következett.

— Van a természetnek egy törvénye, amely rendesen kikerüli figyelmünket: hogy az értelem élénksége a forgandóság, a veszedelmek és a bajok jutalma. Az oly állat, amely tökéletes összhangzásban van környezetével, tökéletes mechanizmus. A természet csak ott szorul rá az értelemre, ahol a megszokás és az ösztön használhatatlan. Ahol nincs változás s ahol nincs szükség sem változásra, ott nincsen értelem. Csak az oly állatoknak van

értelmük, amelyek bajok és veszedelmek tömkelegébe keverednek.

— A földfelettiék gyöngé henyeségük felé haladtak, a földalattiak merőben mechanikus munkások lettek. De ebben a tökéletes állapotban hiányzott valami a mechanikai tökéletességhez, hiányzott — a teljes állandóság. Nyilvánvaló, hogy amint telt az idő, a föld alatt, bármit szereztek is, meggyérült a táplálék. A szükség, amelyet száműztek pár ezer esztendőre a földről, visszajött újra, még pedig a föld alatt jelent meg. A földalatti világ, amely gépekkel volt összeköttetésben s így bármily tökéletesek voltak is a gépek, a megszokáson kívül kénytelen volt valahogyan mindig gondolkozni is, természetszerűen többet megőrzött a vállalkozó szellemből a földfelettinél, ha máskülönben kevésbé maradt is emberi, minden tekintetben.

— S mikor ott lenn fogytán volt mindenféle hús, ráfanyalodtak arra, amitől eladdig eltiltotta őket a régi megszokás. Mondom, így láttam a dolgokat az utolsó éjszaka a nyolczszázkétezérszázegyedik esztendő világában. Lehet, hogy oly helytelen magyarázat, aminőt emberi elme egyáltalán véve kieszélhet. De a dolgok így alakultak ki akkor elmémben, s másképen nektek sem mondhatom el.

— Az elmúlt nap fáradalmai, izgalmai és rémülete után, bár nagyon el voltam szomorodva, az üldögélés, a nyugodt szemlélet és a meleg napfény nagyon jólesett. Fáradt voltam és álmos, s elmélkedésem csakhamar szundikálásba ment át. Nem is ellenkeztem álmoságommal, hanem elnyújtottam a pázsiton s hamarosan hosszú, üdítő álomba merültem.

— Alkonyat felé járt az idő, mikor felébredtem. Biztosítva lévén most már az ellen, hogy el

találok aludni s a morlockok hatalmába jutok, nyújtózkodtam egyet s azután lesiettem a dombról a fehér szfinx felé. Egyik kezemben a vasrudat szorongattam, másik kezem pedig a zsebemben levő gyufaszálakkal babrált.

— S most váratlan fordulat következett. Amint közelebb értem a szfinx talapzatához: a bronz ajtószárnyak nyitva voltak. Lecsúsztak az alsó csatornás szegélyzetbe.

— Amint ezt láttam, megálltam s gondolkoztam, bemenjek-e?

— Belülről szűkes helyiség látszott, s az egyik sarokban emelkedettebb ponton ott volt az időgép. A kis emeltyűk zsebemben voltak. A fehér szfinx tehát, annyi gondos előkészület után a harcra, könnyen megadta magát. Eldobtam a vasrudat, szinte sajnálva, hogy nem vehetem hasznát.

— Hirtelen eszembe ötlött valami, amint meggörnyedve befelé mentem a nyíláson. Egyszerre megértettem, miben törik fejüket a morlockok. Nagy kedvem lett volna nevetni, de erőt vettem magamon. Átléptem a bronz szegélyzeten s felmentem az időgép mellé. Meglepett, hogy gondosan meg volt olajozva és szinte fénylett a tisztságtól. Azt gyanítom, hogy a morlockok talán szét is szedték darabokba s így próbálták bambaságukban rendeltetését megfejteni.

— Amint ott állva vizsgálgattam, gyönyört találva találmányom pusztá megérintésében, az történt, amit előre sejtettem. A bronz-lapok hirtelen a magasba gördültek s erős csattanással bekapcsolódtak a felső szegélyzetbe. S én ott álltam a sötétben, — törbe ejtve. Legalább a morlockok azt gondolták. Én azonban vidáman felkaczagtam.

— Hallottam is már mormoló nevetésüket, amint közeledtek felém. A legnagyobb nyugalommal gyufát akartam gyújtani. Csak az emeltyűket

kellett a gépre illesztenem, hogy eltűnhessek, mint a kísértet. De egy dologról megfeledkeztem. Gyufám abból az utálatos fajtából való volt, amely csak a skatulyán gyulad meg.

— Elképzelhetitek, hogy odalett rögtön nyugodtságom. A kis fenevadak már mellém értek. Az egyikök meg is érintett. Feléjük suhintottam a sötétben az emeltyűkkel, s aztán iparkodtam mielőbb a gép nyergébe jutni. Majd belém kapaszkodott egy s utána egy második kéz. Valósággal viaskodnom kellett kitartó újjaikkal emeltyűimért, mialatt tapogattam a kis rudakat, melyekre az emeltyűket rá kellett illesztenem. Az egyik emeltyűt csaknem elragadták tőlem. Amint majdnem kicsuszott már kezemből, fejemmel kellett egyet taszítanom a sötétben, hogy megkaphassam. Hallottam, hogy roppant a morlock koponyája. Mondhatom, ez az utolsó kapaszkodás keményebb dolog volt az erdei küzdelemnél.

— De végre ráerősítettem az emeltyűket s nagyot rántottam az egyikén. A morlockok tapadó ujjai lesiklottak rólam. A sötétség csakhamar eloszlott körülöttem. Ugyanabba a szürke homályba és zavaros zugásba jutottam, amelyet már lefestettem.

XIII.

Új látomás.

— Beszéltem már az időutazással járó keletlenségről és zavarról. S ekkor nem is ültem jól a nyeregben, csak féloldalt, bizonytalanul. Nem tudom meddig, csak lógtam az ide-oda lengő és vibráló gépen, nem ügyelve arra, hogyan haladok. Mikor végre rá tudtam nézni a mutatóra, szinte elhültem, látva hová utaztam. Az egyik mutató napokat, a másik a napok ezreit, a harmadik a

napok millióit s a negyedik a napok milliárdjait jelezte. Nos, ahelyett, hogy visszafelé szorítottam volna az emeltyűket, lenyomtam őket úgy, ahogy a jövőendőbe kell velük utazni, s amikor ránéztem a mutatókra, láttam, hogy az ezres mutató oly gyorsan forog, mint a zsebóra másodperczmutatója — előre a jövőendőbe. Amint haladtam, különös változás történt a tüneményeken. A vonagló szürkesség egyre sötétedett. Majd — bár csodálatos gyorsasággal utaztam, visszatért a nap és éj csillanó váltakozása, ami rendszerint a lassúbb mozgást jelezte s a fény egyre élesebben elvált a sötétől. Ez eleinte nagyon megdöbbenett. Az éj és a nap váltakozása egyre lassabbodott, a nap is egyre lassabban futott keresztül az égbolton, végre úgy tetszett, hogy egy-egy változás századokig eltart. Végül állandó szürkület borult a földre, melyet csak hébe-korba szakított meg egy-egy üstökös, mely vakító fénynyel rohant keresztül a sötét boltozaton. A fénysáv, amely a napot jelezte, régen eltűnt; mert a nap nem végezte többé rendes útját, hanem egyszerűen nyugaton mozgott fel s alá, s egyre nagyobb és egyre vörösebb lett. A holdnak teljesen nyoma vészett. A csillagok keringése szünet nélkül lassult s a fénykörök helyét lassan haladó fénypontok foglalták el. Végül, mikor már megállni készültem, a nap hatalmas vörös gömbje mozdulatlanul csüggött a horizont fölött, mint valami bágyadt meleget sugárzó óriási boltozat, amely olykor-olykor egy-egy pillanatra elsötétült. Egyszerre csak egy kis időre újra élénkebben kezdett ragyogni, de csakhamar újra visszanyerte komor vöröses tüzét. Lassú mozgásából megállapítottam, hogy a föld egyik felével folyton a nap felé van fordulva, úgy, mint napjainkban a hold a föld felé.

— Visszaemlékezve első zuhanásomra, óva-

tosan kezdtem lassítani haladásomat. Óraművem mutatói egyre lassabban keringtek, míg végre az ezres mutató szinte mozdulatlanak tetszett, s az egynapos mutató mozgását is egyre jobban ki-vehettem.

— Szép csendesesen megálltam s ráülve rendesen az időgépre, körülnéztem. Az égbolt nem volt többé kék. Északkeletre koromfekete volt, s a feketeségből kiragyogott a halvány fehér csillagok állandó fénye. Fejem fölé mély csillagtalan vörösség borult, amely délkeletre izzó biborszínbe csapott át, melyből kivált, elmetszve a horizonton, vörösén és mozdulatlanul a nap rengeteg teste. Nyers vörösseszinű sziklák között voltam, s az első pillanatra nem vettem észre más jelét az életnek, csak azt az erős zöld növényzetet, amely a sziklák délkeleti részének valamennyi kiszögellő pontját elborította. Olyan volt ez a bujazöld, mint az erdei moha, vagy barlangokban a kővi zuzmó: mint ezek, örökös félhomályban élt és fejlődött.

— A gép lankás parton állt. A tenger messze elnyult délnyugat felé, éles ragyogó horizontba olvadva a halvány égboltozat alján. Zajgó árnak, hullámoknak nyoma sem volt; szellő sem rezdült a tájon, csak apró, sima habocskák keltek és enyésztek, mint gyöngé lélekzetek, jeléül annak, hogy az örökkévaló tenger még mindig él és mozog. És a part mentén, ahol a víz meg-megtört néha, vastag sókéreg rakodott le, éles ellentétben a komor égboltozattal. Nagy nyomást éreztem fejemben s észrevettem, hogy nagy gyorsasággal szedem a lélekzetet. Ez az érzés eszembe juttatta azt a tapasztalatot, melyet egyetlen, hegyek közt való kóborlásom idején szereztem, s arra a következtetésre kellett jutnom, hogy a levegő sokkal ritkább, mint manapság.

— Jó messze fönt az elhagyott lejtőn rekedt

kiáltás hangzott s valami óriás fehér pillangóhoz hasonló lényt láttam, amint ferdén föllebbent a magasba s azután keringve eltűnt valami alacsony domb mögött. Hangja oly félelmetes volt, hogy összerázkódtam s erősen belekapaszkodtam gépembe. Majd újra körülnézve, azt láttam, hogy egészen közelemben az, amit előbb vöröses szikladarabnak tartottam, lassan felém mozog. Valami szörnyű rákfajta teremtmény volt. Képzeltetek akkora rákot, mint ott az az asztal, amint sok lábán lassan, bizonytalanul mozog, hatalmas ollóit lengeti, hosszú tapogatóival csavarog, suhog, mint az oroszlán s érczhomlokából minden oldalról nyeles szemek villannak rátok. Ránczos hátát esetlen púpok éktelenítették s közbe-közbe zöldes kéreg tarkította. Láthattam, amint a mozgó szörny bonyolult szájában számos tapogatószál csillogott, hajlott ide-oda.

— Amint rámeredtem a felém kuszó félelmes jelenésre, csiklandást éreztem arczomon, mintha légy röpöpent volna rá. El akartam űzni kezemmel, de a következő pillanatban újra ott volt s csaknem egyszerre vele egy másikat is éreztem fülem mellett. Odakaptam s valami fonalas dolgot fogtam meg, amely gyorsan kihuzódott a kezemből. Elrémülve és undorodva megfordultam s láttam, hogy egy másik rákszörnyeteg csápját fogtam meg, amely éppen mögöttem terpeszkedett. Gonosz szemei ide-oda forogtak nyelvükön, szája szinte habzott az éhségtől s esetlen ollói, melyekről maszatos iszap csepegett, már-már rám ereszkedtek.

— Kezem tüstént leszorította az emeltyűt s egy pillanat múlva egy hónapot helyeztem közém és e szörnyetegek közé. De még mindig ugyanazon a parton voltam s tisztán láttam őket újra,

amint megálltam. Csoportosan mászkáltak ide-oda a komor fényben a zöld lombozatban.

— Nincs is szó arra az utálatos vigasztalanságra, amely a világra borult, A vörös keleti boltozat, az északi feketeség, a sós holt-tenger az ide-oda mászkáló undok, tunya szörnyetegekkel, a zuzmószerű növényzet egyhangu zöldje, amely mintha mérget lehelt volna, az édes levegő, amely fájt az ember tüdejének: mind hozzájárult az undorító hatáshoz. Pár száz évet haladtam s még mindig ugyanazt a vörös napot láttam — csak kissé nagyobb, kissé komorabb lett — ugyanazt a holt tengert s a zöld gyom és vörös sziklák közt csoportosan ide-oda mászkáló földi rákféléket s a levegő is épp oly fagyos volt. S a nyugati égboltozaton rengeteg új holdhoz hasonló sápadt félkört vettem észre.

— Így utaztam. időnkint meg-megállva, ezredéveken keresztül. Folyton előre hajtott a föld sorsának titka, s lebűvölve láttam, amint a nap egyre nagybodlik. Végre, több mint harmincz millió esztendőnyire korunktól, a nap rengeteg vöröstüzzű boltozata a homályosságnak csaknem tizedrészét elborította. Ekkor még egyszer megálltam, mert a rákok mászkáló csoportja eltűnt, s a vörös part, kivéve élénkzöld zuzmós növényzetét, élettelennek látszott. Most már itt-ott fehér foltok is voltak rajta. Csipős hideg csapott meg. Ritkás fehér pelyhek kovályogtak hébe-korba lefelé. Északkeleten hómező csillogott a komor ég csillagai alatt, s pirosasfehér dombok hullámvonala nyult el. A tenger szélén jégzafrangokat láttam, távolabb nagy tömbök uszkáltak. De a sóstenger legnagyobb része, az örök alkonyatban vérvörösén, nem volt még befagyva,

— Körülnéztem, maradt-e valami nyoma az állati életnek. Valami határozatlan félelem azon-

ban arra kényszerített, hogy folyton a gép nyeregében maradjak. Nem láttam mozogni semmit sem, sem a földön, sem a levegőben, sem a tengerben. Csupán a sziklák zöld iszapja tanúskodott arról, hogy az élet még nem veszett ki. A tengerben keskeny zátonyt vettem észre, s a víz távolabb szorult a partról. Mintha valami fekete tárgy rebbent volna fel erre a zátonyra, de a mint jobban odanéztam, nem mozgott már semmi, s így belenyugodtam abba, hogy csalódtam, s a fekete tárgy szikla volt. A csillagok mély fénynyel ragyogtak a magasban, s fényük alig-alig rezgett.

— Egyszerre észrevettem, hogy a nap köralakja nyugaton megváltozott. A félkörben homorú bemélyedés látszott, amely egyre nagyobbodott. Egy pillanatig elképedve bámultam erre a feketeségre, amely egyre jobban elborította a napot, de csakhamar kitaláltam, hogy napfogyatkozás van kezdődőben. Vagy a hold, vagy a Merkúr bolygó haladt át a föld és a nap korongja között. Természetes, hogy először a holdra gondoltam; de sokkal valószínűbb, hogy valamely belső bolygó vonult el nagyon közel a földhöz.

— A sötétség rohamosan nőtt; keletről megmegujuló rohamokban hideg, csipős szél kezdett fújni s egyre sűrűbben hullottak a fehér pelyhek. A tenger tükre zúgva fodrosodott. Eltekintve az élettelen hangoktól, néma volt a világ. Néma? Bajos volna lefesteni ezt a némaságot. Mindenféle emberi zaj, a nyájak bégetése, a madarak csicsergése, a rovarok zummogása, az a lárma, amely a mai életnek háttére, — mindez megszűnt. Amint a sötétség növekedett, egyre több hópehely hullt a magasból, tánczolva szemem előtt: s a levegő egyre fagyosabb lett. Végül gyors egymásutánban belevesztek a feketeségbe a távoli dombok fehér csúcsai. A szellő süvöltő széllé erősödött. A napfogyatkozás

fekete központi árnyéka rohanva közeledett felém. A következő pillanatban a sápadt csillagfényen kívül árnytalan feketeség borult a világra. Az égbolt teljesen elsötétült.

— Borzalommal szakadt rám ez az iszonyú feketeség. A hideg belevágott csontjaimba s csak kinosan tudtam lélekzeni. Dideregtem s halálos szédülés fogott el. Majd vöröstüzű könyökhöz hasonlóan megjelent az égen a nap csúcsa. Leugrottam a gépről, hogy fölmelegedjem. Szédültem s képtelennek éreztem magamat arra, hogy vissza-utazzam. S amint ott álltam betegen és megzavarodva, láttam, hogy a zátonyon mozog valami a tenger vörös vize felé. S most nem volt benne kétség, hogy jól láttam. Valami kerek lény volt, körülbelül akkora, mint egy rugólabda, talán kissé vaskosabb is volt s tapogató szervek nyultak ki belőle. Feketeségében éles ellentéte volt a vérvörös hullámzó viznek s görcsösen ugrándozott ide-oda. Éreztem, hogy ájulás kerülget. De az a gondolat, hogy teljes elhagyatottságban vagyok ott abban a távoli, rémítő félhomályban, erőt adott tagjaimnak, s felkapaszkodtam újra a gép nyergébe!

XIV.

Az időjáró visszatérése.

— Visszatértem. Bizonyos, hogy jó ideig eszméletlenül ültem a gépen. A nappal és az éjszaka villanó váltakozása újra megkezdődött, a nap újra aranyos fénynyel világított s az égbolt újra kék színben ragyogott fölöttem. Ujra szabadabban lélekzettem. A táj hullámos körvonalakban változott körülöttem. A mutatók visszafelé forogtak a gép óraművén. Végre sötétlő házakat láttam újra, a hanyatló emberiség nyomait. Ezek is változtak, eltűntek, másoknak adva helyet. Nemsokára, mikor

a milliós mutató a zérushoz ért, lassítottam a gép gyorsaságát. Kezdtém ráismerni csinos barátságos épületeinkre; az ezres mutató kezdőpontjára forgott vissza s az éj és nap változása egyre lassult. Majd feltűntek körülöttem a laboratórium vén falai s ezután óvatosan, szeliden elkezdtem megállítani a gépezetet.

— Eközben furcsa dolgot láttam, ami eleinte nagyon meglepett. Azt hiszem, említettem, hogy mikor útra keltem s még nem nagyon sebesen haladtam, Watchettné asszony keresztülment a szobán s oly gyorsan pörgött, amint gépemről néztem, mint a rakéta. Mikor visszatértem, újra áthaladtam azon a perczen, amelyben Watchettné végigment a laboratóriumon. Csakhogy most úgy tetszett, hogy akkori mozgásának éppen az ellenkezőjét végzi. A laboratórium alsó végén levő ajtó megnyílt s Watchettné nyugodtan végighaladt a laboratóriumon, hátrafelé lépkedve s azután eltűnt amögött az ajtó mögött, amelyen indulásomkor belépni láttam.

— Majd megállítottam a gépet s ott láttam magam körül újra a régi, meghitt laboratóriumot, eszközeimet, szerszámaimat, mindent, úgy éppen, ahogy hagytam. Izgatottan leszálltam a gépről s leültem egy padra. Nehány perczig reszketett egész testem; de lassan nyugodtabb lettem. Körülöttem volt újra régi jó műhelyem, úgy éppen, ahogy elváltam tőle. Mintha elaludtam volna benne s ami történt, pusztá álom lett volna.

— De egy kis különbség mégis volt. A gép a laboratórium délkeleti szögletéből indult el s most az északnyugati sarokban pihent, szemben azzal a fallal, amely mellett ti is láttátok. Ugyanily távol-ságra volt az a kis tisztás, ahol megállottam, a fehér szfinx talapzatától, amelybe a morlockok gépe-met behurczolták.

— Egy ideig teljesen megszűnt működni az agyvelőm. De csakhamar felálltam s neki indultam úgy, amint voltam, piszkosan, rongyosan a folyosónak, bízogva, mert sarkam egyre sajgott. Az ajtó mellett láttam az asztalon egy *Pal Mall Gazette*-t. Ránéztem: máról volt keltezve. A kronométerre pillantottam: csaknem nyolcz óra volt rajta. Hallottam hangokat s a tányérok csörömpölését.

Határozatlanul álltam az ajtó előtt, — mert iszonyu gyöngének és betegnek éreztem magam. De egyszerre egészséges, jó ételszag csapódott az orromba s erre benyitottam az ajtón. A többit tudjátok. Mosakodtam, ebédeltem s most mesélek nektek.

XV.

Az elbeszélés után.

— Tudom, — szólt kis szünet mulva, — hogy mindazt, amit beszéltem, teljességgel nem hiszitek el; de én csak azt az egyet nem tudom elhinni, hogy ma éjjel itt vagyok ebben a régi, meghitt szobában, barátaim között s mesélem ezeket a furcsa élményeket.

Az orvosra pillantott.

— Valóban nem kívánhatom tőletek, hogy elhigyjétek, amit beszéltem. Tartsátok hazugságnak, vagy jövendölésnek. Gondoljátok azt, hogy addig elmélkedtem az emberi faj sorsán, míg végre ki-eszeltem ezt a költeményt. Tekintsétek erősködésemet igazsága mellett pusztára művészi eszköznek, melylyel érdekességét akarom növelni. De ha mesének is tartjátok, mit szóltok hozzá?

Fölvette pipáját s régi szokása szerint idegesen odaütögette a kandalló rácsához. Egy pillanatig néma csend volt. Majd megkezdődött a székek nyikorgása s a czipók ide-oda csoszogtak a

szőnyegen. Elfordítottam szememet az időjáró arcáról s körülnéztem a hallgatókon. Sötétben ültek, itt-ott uszált csak közöttük egy-egy színes folt. Az orvos elmélyedt gazdánk szemléletébe. A kiadó rámeresztette szemét hatodik szivarjának a végére. Az újságíró óráját tapogatta. A többiek, amennyire emlékszem, mozdulatlanul ültek.

A kiadó felállt s nagyot sóhajtott.

— Kár, hogy nem írsz elbeszéléseket, — szolt, az időjáró vállára téve kezét.

— Talán nem hiszed el?

— Igen, igen . . .

— Azt vélem, nem igen hiszed.

Az időjáró hozzánk fordult.

— Hol a gyufa? — kérdezte. Pipára gyujtott s pöfékelni kezdett. — Ha igazat akarok mondani . . . magam is alig hiszem . . . és mégis . . .

Rávetette szemét vizsgálódva a kis asztalkán heverő hervadt fehér virágokra, aztán előre hajolt s kezében tartott pipáján keresztül bokájának félig behegedt sebeire pillantott.

Az orvos felállt, a lámpához lépett s vizsgálni kezdte a virágokat.

— Furcsa bibéje van — szolt. A psychologus előre hajolt, hogy jobban lásson s kinyujtotta kezét egy szál virágért.

— Háromnegyed egy van — szolt az újságíró. — Hogy megyünk haza?

— Seregestül állnak a kocsik a sarkon, — szolt a psychologus.

— Furcsa virág, — szolt az orvos; de őszintén szólva, fogalmam sincs, miféle fajta. Nekem adod?

Az időjáró határozatlanul gondolkozott. Majd hirtelen így szolt: — Nem adhatom oda.

— De komolyan, hol szerezted? — kérdezte az orvos.

Az időjáró végigsimította kezével a homlokát. Úgy beszélt, mint aki csak nagy ügygyel-bajjal tudja együtt tartani gondolatait.

— Weena rakta a zsebembe utazásközben.

Körülnézett a szobában. — Ördög vigyen, ha tudom, mi történt velem. Ez a szoba, ti mindannyian s az egész nap története tulságosan sok az emlékezetemnek. Csináltam csakugyan valamikor időgépet vagy időgépmintát? Vagy álom csak az egész? Azt mondják, hogy az élet álom . . . . Örültség. De ha álom, hogy támad? . . . Meg kell néznem a gépet. Ha ugyan *van* gép!

Fölkapta gyorsan a lámpát s kezében a vörös fénynyel, kisietett az ajtón a folyosóra. Követték valamennyien. S a libegő lámpafényben ott láttuk a gépet oldalvást, elég épen visszatetsző keveréke lévén ércznek, ébenfának, elefántcsontnak és átlátzó, csillámos kvarcznak. Kinyujtottam kezem s megérintettem: szilárd volt. Elefántcsontját zsiros, barna foltok szennyezték, alsó részeihez fű- és moszatcsomók tapadtak hozzá s egyik érczsíne el volt görbülve.

Az időjáró letette a lámpát a padra s végigtapogatta a sérült sít.

— Valóság csakugyan, szólt. — Amit meséltem, igaz. Sajnálom, hogy idefárasztottalak benneteket a hidegbe.

Fölvette a lámpát és szóltalanul visszamentünk valamennyien a dohányszóba.

Az időjáró kikisért az előcsarnokba s föladta a kabátot a kiadóra. Az orvos szeme közé nézett s azután kissé határozatlanul kijelentette, hogy a tulságos munka megártott neki. Az időjáró szívből fölkaczagott erre a megjegyzésre. Most is látom, amint a nyitott ajtóban állva jó éjszakát kívánt nekünk.

Közös kocsiban hajtattam el a kiadóval, aki

pompás hazugságnak tartotta az egész történetet. Én sehogy sem tudtam megállapodni abban, mit gondoljak a dologról. A mese fantasztikus volt és hitelt érdemlő. Csaknem egész éjjel ébren hevertem elgondolkozva.

Másnap meglátogattam az időjárót. Azt mondták, hogy laboratóriumában van s mivel otthon voltam nála, egyenesen laboratóriumába mentem. A laboratórium azonban üres volt. Egy pillanatig rámeredtem az időgépre, azután kinyújtottam a kezem s megérintettem az emeltyűt.

Erre a lány, ősanyszerű tömeg rezgett, mint az ág a szélben. Nem volt benne semmi állandóság s ez nagyon megdöbbsentett és visszaidézte valahogyan emlékembe gyermekkorom napjait, amikor tilos volt bármibe is beleavatkoznom. Visszatértem a folyosón. Az időjáró a dohányzóban találkozott velem. A házból jött. Mindenik hóna alatt volt valami tarisznyszerű. Nevetett, mikor meglátott s könyökét dugta felém keze helyett. — Iszonyuan dolgozom ott benn — szólt:

— De nem tréfa csak az egész? — kérdeztem. — Csakugyan be tudod utazni az időt?

— Valósággal és komolyan, — volt a válasz s nyíltan szemembe nézett. Majd határozatlanul körültekintett a szobában s így szólt: — Csak egy félórácskára van szükségem. Tudom, miért jöttél. Becsületedre válik. Van egy pár ujság az asztalon. Ha itt maradsz délebedre, iziről-tövire megismerhetlek az időutazással, bizonyítékokat is mutatok majd. De nem haragszol, kérlek, ha most magadra hagylak?

— Csak végezd a dolgodat — szóltam, — alig fogva fel még akkor szavainak teljes jelentőségét. — Az időjáró intett s azután leballagott a folyosón. Hallottam, amint a laboratórium ajtaja becsapódott. Leültem egy székbe s a kezembe

vettem egy ujságot. Mi dolga lehetett délebed előtt? Egyszerre csak egyik hirdetés eszembe jutatta, hogy ígéremhez képest két órákor Richardsonnal, a kiadóval kell találkoznom. Órámrá pillantottam s láttam, hogy alig válthatom be ígéreteimet. Felálltam s lementem végig a folyosón, hogy tudassam ezt az időjáróval.

Amint megfogtam az ajtó kilincsét, kiáltást hallottam, melynek végét mintha elharapták volna s utána szélzúgást. Amint benyitottam az ajtón, szélroham örvénylett körül s a laboratórium belsejéről a padlóra zuhanó s ezer darabra törő üveg csörömpölése hallatszott. Az időjáró nem volt sehol. Mintha egy pillanatig láttam volna valami kísérteties, elmosódó alakot ülni örvénylő fekete fémtömegben, oly áttetsző alakot, melyen keresztül egészen tisztán láttam a mögötte levő padot a berajzolt papirlapokkal együtt. De ez a fantom eltűnt, amint megdörzsöltem a szememet. Az időgép eltávozott. A laboratórium távolabbi vége üres volt, eltekintve egy kis leülepedő porfelhőtől. Nyilvánvaló volt, hogy az üvegtető egy lapja törött össze.

Megmagyarázhatatlan félelem fogott el. Tudtam, hogy valami furcsa dolog történt, de egyelőre nem fogtam fel, mi történhetett. Amint ott álltam elképedve, megnyílt a kertre nyíló ajtó s belépett az időjáró inasa.

Egymásra néztünk. Majd így szóltam hozzá:

— Kiment erre . . . . ur?

— Nem, uram. Erre senki sem jött ki. Azt hittem, itt találom őt.

Most már értettem a dolgot. Koczkáztatva azt, hogy Richardson hiába vár, ott maradtam, várva az időjáróra, várakozva a második, talán még különösebb történetre, a bizonyítékokra és fényképekre, amelyeket ígért. De most már attól kezdek tartani, hogy életem végeig kell rá várnom.

Az időjáró három év előtt tűnt el. S azóta, mint mindenki tudja, soha vissza nem tért.

XVI.

Epilogus.

Be kell érünk a találgatással. Vissza fog-e térni valaha? Lehet, hogy a multba utazott s bejutott a csiszolatlan kőkorszak vérivó, szőrös vadjai közé; vagy a krétakori tenger feneketlenségébe; vagy a Jurakorszak óriás gyikfajtái közé. Talán most valami pleziozaurus-szal telt oolitkorálzátonyon jár-ke, vagy a Triász-kor elhagyott sóstengereinek partján. Lehet az is, hogy a jövőbe utazott, valami közelebbi korszakba, ahol az ember még ember, de a mi korunk talányai nem talányok többé s a mai kínos problémák már meg vannak oldva. Az emberi faj férfikorába, mert ami engem illet, nem hihetem, hogy a fejlődésnek az volna a betetőzése, amelyet az időjáró lefestett. Ő, tudom — mert sokszor beszélgettünk e kérdésről még az időgép megszerkesztése előtt — örömtelenül látta az emberi faj haladását, s a civilizációt bolondos magasbatornyosuló alkotásnak tekintette, amely elkerülhetetlenül össze fog omlani s végül maga alá temeti építőit. Ha ez igaz, számunkra akkor nincs egyéb hátra, mint hogy éljünk úgy, mintha ez nem volna igaz. De előttem még mindig üres sötétség a jövő, melynek ismeretlen homályába itt-ott vet csak egy-egy halvány sugarat az időjáró története. S vigasztalásomra van két furcsa fehér virágszálam — hervadt, megbarnult, törékeny, összezsugorodott — bizonyságul annak, hogy amikor megszűnt már az értelem és az erő, élt még akkor is az emberi szívben a hála és a kölcsönös gyöngédség érzete.

- *58—59. **Jókai.** Helvilia.
60. **Csehov.** Falusi asszonyok. Szabó Endre.
61. **Kölcsey Ferencz válogatott beszédei.**
62. **Yke.** Ujjászületés. Amerikai regény.
63. **Áldassy Antal.** Pázmány Péter élete.
64. **Falk Miksa.** Erzsébet királynéról.
65. **Cicero.** Az öregségről. Fábián Gábor.
66. **Rudyard Kipling.** Indiai történetek. *Mikes Lajos.*
67. **Kabos Ede.** A csengeri kalapok és egyéb történetek.
68. **Szalárdi János** Siralmas krónikája. *Angyal D.*
- 69—70. **Arany János.** Toldi. (Isk. kiadás.)
- *71. **Molière.** A fősvény. *Hevesi Sándor.*
- *72. **Jókai.** Fekete vér.
73. **Plutarchos.** Perikles. *Kácskovich Kálmán.*
- 74—75. **Arany** kisebb költeményeiből. *Moravcsik G.* (Isk. kiad.)
76. **Spanyol elbeszélők.** *Szalai Emil.*
77. **Nansen Fr.** Éjen és jégen át. I. A Fram utja. *Brózik K.*
78. **Nansen Fr.** Éjen és jégen át. II. A szánut. *Brózik K.*
79. **Gvadányi.** A peleskei nótárius. *Kardos Albert.*
- *80. **Bracco.** Pietro Caruso. **Verga.** Parasztbecstület. *Radó Antal.*
81. **Mikszáth Kálmán.** Két elbeszélés.
82. **Coppée F.** Henriette. *Botlikné Tölgyessy M.*
83. **Matilde Sarao.** Leányok. *Tóth B.*
- *84. **Sophokles.** Antigone. *Kemenes (Kempfs) József.*
85. **Ábrányi Emil.** Márcziusi dalok.
86. **Tolnai Lajos.** A nagygyárosék.
- 87—88. **Arany.** Toldi estéje. *Bánóczi J.* (Isk. kiad.)
- *89. **Giacosa.** Borus szerelem. *Radó A.*
90. **Heltai Gáspár** válogatott meséi *Imre L.*
91. **Musset.** Tizian fia. *Marquis G.*
92. **Kielland Sándor.** Elbeszélések. *Ritók E.*
93. **Wells.** Világok harca. I. rész. *Mikes Lajos.*
94. **Ugyanaz.** II. rész.
95. **Kölcsey válogatott versei.** *Négyesy László.*
96. **Boccaccio.** Válogatott elbeszélései. *Radó A.*
97. **Keleti Gusztáv:** Idősb Markó Károly.
98. **Franczia elbeszélők.** Második sorozat. *Ambrus Z. és Tölgyessy M.*
99. **Olasz elbeszélők.** Második sorozat. *Tóth Béla.*
100. **Jókai Mór.** Szép Angyalka. Kis képek.
101. **Arany János.** Az első lopás. Jóká ördöge. *Komáromy L.* (Isk. kiad.)
- 102—105. **Arany.** Szemelvények Toldi szerelméből. *Moravcsik Géza.* (Isk. kiad.)
- 106—108. **Shakespeare.** János király. *Arany J.* (Isk. kiad.)
- *109—112. **Shakespeare.** Hamlet. *Ford. Arany János.* (Isk. kiad.)
113. **Papp Dániel.** Utolsó szerelem.
- *114. **Molière.** Botcsinált doktor. *Gabányi Árpád.*
115. **Virág Benedek** Válogatott költeményei. *Zlinszky Aladár.*
116. **Murai Károly.** Mese-mese.
117. **Kerékpáros-katé.** *Irta dr. Korchmáros Kálmán.*
118. **Orosz elbeszélők tára.** *Ambrozovics Dezső.*
119. **Salvatore Farina.** Erősebb a szerelemnél. *Tóth Béla.*
120. **Cserel Mihály** Históriaja. *Angyal D.*
- 121—122. **Arany János.** Katalin. Keveháza. Szent László füve. *Dr. Radnay Rezső.* (Isk. kiad.)
- *123. **Ibsen.** A társadalom támaszai *Lázár Béla.*
124. **Coppée.** Adós fizess. Regény. *Tóth Béla.*
125. **Kisfaludy Sándor** Válogatott regéi. — Csobáncz. — Tátika. — Dobozy Mihály és hitvese. — *Szigetvári Iván.*
126. **Tolsztoj N. Leo** Népies elbeszélések. *Szabó Endre.*
127. **Becsky László.** Amerikába és vissza.
- *128. **Byron.** Kain. *Mikes Lajos.*
129. **Kóbor Tamás.** Elbeszélések.
130. **Kazinczy Ferencz levelei.** Szemelvények. *Dr. Váczy J.*

131. **Moeller.** Az aranycsináló. *Szerdahelyi Sándor.* I. rész.
 132. **Ugyanaz.** II. rész.
 133. **Angyal D.** Bethlen Gábor életrajza. Számos képpel.
 134. **Sipulusz** (Rákosi Viktor.) Ujabb humoreszkek.
 135. **Kazinczy Ferencz.** Pályám emlékezete. (Szemelvények.) *Balassa József.*
 136. **Zöldi Márton.** Színész-törtétiak.
 137—39. **Arany János.** Budapesti élete. *Moravcsik Géza.* Isk. kiad.
 140. **Anatole France.** Régi dolgok. Elbeszélések. *Ambrus Zoltán*
 141. **Poe E.** Rejtelmes történetek. Második sorozat. *Tolnai Vilmos.*
 142. **Molière.** A kényeskedők. *Hévesi Sándor.*
 143. **Thury Zoltán.** Urak és parasztok. (Elbeszélések).
 144. **Arany János.** Vojtina Ars poetikája. *Kelemen Béla.* (Isk. k.)
 145. **Tinódi Sebestyén** válogatott históriás énekei. *Perényi A.*
 46. **Jókai Mór.** A nagyenyedi két fűzfa. Beszély. *Váro Ferencz.*
 147. **Szabóné Nogáll Janka.** Mara és egyéb történetek.
 148. **Kisfaludy Károly** Vig elbeszélései. *Bánóczy József.*
 149. **Rudyard Kipling.** A Dsungel könyve. *Mikes Lajos.*
 150. **Kováts Antal.** Magyar népdalok. (Isk. kiadás).
 151—153. **Kempis.** Krisztus követéséről. *Pázmány.*
 154. **Jókai Mór.** Népvilág. *Szinyei Ferencz.* (Isk. kiad.)
 155—156. **Esküdtek és esküdtbírák** törvénykönyve. *K. Nagy Sándor.*
 157. **H. G. Wells.** Az időgép. *Mikes Lajos.*
 158. **Petőfi Sándor** családi versei. *Szinyei F.* Telegdy képeivel.
 159. **Tábori Róbert.** Különös történetek.
 160—161. **Jókai Mór.** Válogatott részek az Új Földesúr című regényéből. *Zlinszky A.* (Isk. kiad.)

LAMPEL RÓBERT (Wodianer F. és Fiai)

Budapesten, VI. ker., Andrassy-ut 21. sz. a.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi magyar kir. minis-
 terium 1286/98., 3644 98. valamint 3935 98. és 4986/99. eln.
 sz. alatti m. rendeletekkel a Magyar Könyvtárnak 1., 3., 5.,
 8., 11., 12., 19., 20., 21., 22., 26., 27., 30., 31., 32., 34., 36., 37.,
 38., 42., 43., 44., 46., 49., 50., 52., 54., 61., 63., 64., 65., 68.,
 69—70., 71., 73., 74—75., 77—78., 79., 84., 87—88., 90., 93—94.,
 95., 97., 101., 102—105., 106—108., 109—112., 114., 115., 120., 121—
 122., 125., 130., 133., 135., 137—139., 144., 150., számú füzetelt a
 középiskolák, polgári fiu- és leányiskolák, óvónő-, tanító- és
 tanítónő-képző intézetek, valamint a felsőbb leányiskolák és
 felső kereskedelmi iskolák számára ajánlotta. Ugyyszintén
 Budapest székes főváros Tanácsa 27563/98. sz. végzésével
 a Magyar Könyvtár iskolai czéloknek megfelelő füzetelt a
 fő- és székvárosi polgári, felső kereskedelmi, felsőbb leány-
 és főreáliskolai ifjusági könyvtárak számára való beszerzésre
 ajánlotta.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

